

KOMUNIKATY

KREATYWNOŚĆ I INNOWACJE
W BIBLIOTECIE NAUKOWEJ

WYDAWNICTWO
NAUKOWE
Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi

Redakcja naukowa:

Aleksandra Marciniak
Iwona Sójkowska

Redakcja językowa:

Joanna Hrabec

Tłumaczenie:

Agnieszka Miksza

Okładka i projekt graficzny :

Kama Krawczyk

Projekt graficzny menu www:

Paulina Milewska

Skład i łamanie:

Krzysztof Ciemcioch

ISBN: 978-83-62684-48-9

Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi

www.wsp.lodz.pl

www.wydawnictwo.wsp.lodz.pl

na licencji Creative Commons 3.0, BY-NC-SA

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/>

Łódź 2013

Spis treści

Wstęp	5

INNOWACJE: technologie informatyczne i inne nowoczesne rozwiązania w bibliotece naukowej

JAROSŁAW POZIEMSKI

Biblioteka cyfrowa jako innowacja w systemie bibliotecznym na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego.....	7

ALEKSANDRA ŁUKASZEWICZ ALCARAZ, AGATA RYCHTER-GULLSTRAND

Wyzwania stojące przed współczesną biblioteką uczelni artystycznej – biblioteka przyszłości jako multimedialny system informacyjno-biblioteczny.....	19

URSZULA SZYBOWSKA

Biblioteka cyfrowa jako forma promocji bibliotecznej.....	26

DOROTA WILK

Zastosowanie e-learningu w działalności edukacyjnej bibliotek szkół wyższych Krakowa	40

KREATYWNE działania promocyjne w bibliotekach naukowych

BERNADETA RYMARZEWSKA

Edukacja młodego artysty –wyzwanie dla kreatywnych bibliotek na przykładzie bibliotek wydziałów artystycznych.....	47

EWA BUSSE-TURCZYŃSKA

Plany rozwoju Biblioteki Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW a działalność innowacyjna	53

KREATYWNOŚĆ w zarządzaniu biblioteką naukową

TERESA GLAPA, BARBARA NOWOSIELSKA

Finansowanie Biblioteki Politechniki Opolskiej - jak nadążyć za zmianami	61

AGNIESZKA GOSZCZYŃSKA

Wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej przez biblioteki akademickie w okresie programowania 2007–2013. Próba podsumowania.....	68

KREATYWNY bibliotekarz

MAGDALENA KARCIARZ

Bibliokreatywni. Biblioteki niepaństwowych szkół wyższych w Polsce w procesie tworzenia relacji z otoczeniem..... 77

AGNIESZKA FOLGA

Zarządzanie projektem „Bibliotekarka nowoczesną Kobieta” jako przykład nowych możliwości dla bibliotek..... 85

Wstęp

Rozwój społeczeństwa informacyjnego, postęp technologiczny, nowoczesne metody zarządzania, idea nieograniczonego dostępu do wiedzy, a także do kultury to zaledwie kilka spośród czynników kształtujących wizerunek współczesnych bibliotek naukowych. Świadomość konieczności zmian wynikająca z tych czynników oraz zainteresowanie nimi środowiska bibliotekarzy stały się przyczynkiem do zorganizowania konferencji „Kreatywność i innowacje w bibliotece naukowej”, podczas której uczestnicy mogli wymienić się doświadczeniami i wskazać przeobrażenia, jakie nastąpiły w bibliotekarstwie naukowym.

Niniejszy e-book zawiera dziewięć komunikatów, wygłoszonych podczas obrad, poruszających zagadnienia nowoczesnych rozwiązań, stosowanych w bibliotekach, kreatywnego spojrzenia na kwestie promocji instytucji oraz twórczego podejścia kadry zarządzającej i bibliotekarzy do swojego zawodu. W znacznej mierze teksty te oparte zostały na doświadczeniach pojedynczych bibliotek i pracujących w nich bibliotekarzy. Zawierają one celne spostrzeżenia dotyczące innowacyjności i kreatywności księżnic. Przytoczone w artykułach przykłady działań mogą stać się punktem wyjścia do wprowadzenia zmian w kolejnych bibliotekach naukowych.

Publikacja zawiera hiperłącza i pola aktywne. Kliknięcie w nazwisko autora przenosi do noty biograficznej, a powrót do początku artykułu następuje po ponownym wybraniu danych autora. Kliknięcie w tytuł artykułu, znajdujący się na marginesach stron nieparzystych, powoduje powrót do jego początku. Na marginesach stron parzystych zamieszczono tytuły rozdziałów, przenoszące do ich pierwszych kart.

Życzymy przyjemnej lektury i wielu konstruktywnych pomysłów.

Aleksandra Marciniak i Iwona Sójkowska

Łódź, wrzesień 2013 r.

Rozdział

**INNOWACJE: technologie
informatyczne i inne
nowoczesne rozwiązania
w bibliotece naukowej**

JAROSŁAW POZIEMSKI

BIBLIOTEKA GŁÓWNA UNIwersYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Biblioteka cyfrowa jako innowacja w systemie bibliotecznym na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego

Idea powstania modułu biblioteki cyfrowej w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego

Podstawowym celem działania każdej biblioteki naukowej jest dostarczanie swoim użytkownikom odpowiednich źródeł wiedzy w każdej możliwej dostępnej postaci. W dobie powszechnej informatyzacji społeczeństwa nie można sobie wyobrazić istnienia dużej biblioteki naukowej bez zintegrowanego systemu obsługującego poszczególne procesy biblioteczne. W 2005 r. Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego podjęła inicjatywę wdrożenia zintegrowanego informatycznego systemu do obsługi bibliotek, opartego na **otwartym oprogramowaniu** (ang. *open source movement*, dosł. *ruch otwartych źródeł*)¹ i dystrybuowanego na zasadach GNU (General Public License) – licencji wolnego i otwartego oprogramowania. Wybór padł na KOHA – pierwszy zintegrowany system informatyczny dla bibliotek oparty na *open source*. System ten posiada otwarty kod źródłowy, dlatego też umożliwia zespołowi Oddziału ds. Komputeryzacji (ODSK) w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego rozwijanie i tworzenie modułów, które mogą uatrakcyjnić wszelkie możliwe procesy wdrażane w bibliotece.

Przyjęte wytyczne w zakresie implementacji architektury modułu biblioteki cyfrowej

Zarówno stworzenie projektu biblioteki cyfrowej, jak i jego realizacja wymagają uruchomienia nowych usług. Usługi te powinny być tak zaprojektowane, aby mogły zadowalająco współdziałać z usługami już istniejącymi w systemie KOHA i spełniać podobne standardy, zachowując kluczowe cele projektu.

Do celów projektowych usług biblioteki cyfrowej należą:

- wydajność,
- niezawodność,
- skalowalność,
- spójność.

Biblioteka cyfrowa powinna spełniać warunek spójności i być skalowalna w ramach posiadanych zasobów w poszczególnych modułach. Nazwy przydzielone zasobom lub obiektom muszą mieć znaczenie globalne, niezależne od położenia obiektów, a ich tłumaczenie, umożliwiające

¹ *Otwarte oprogramowanie* [w:] Wikipedia. *Wolna encyklopedia* [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.01]. Dostępny w internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Otwarte_oprogramowanie.

aplikacjom dostęp do nazwanych zasobów, musi wspomagać system interpretacji nazw. Zagadnieniem projektowym jest zaproponowanie schematów nazewniczych w odpowiednim stopniu skalowalnych i umożliwiających wydajne tłumaczenie nazw w celu spełnienia odpowiednich wymagań wydajnościowych oraz interpretacyjnych. Nazewnictwo w systemie biblioteki cyfrowej dotyczy następujących zagadnień projektowych:

- wyboru odpowiedniej przestrzeni adresowej dla każdego typu zasobu; przestrzeń adresowa może być skończona lub potencjalnie nieskończona, strukturalna lub płaska,
- przekładalności nazw zasobów na identyfikatory komunikacyjne (zazwyczaj jest to osiągane przez utrzymywanie kopii nazw i ich przekładów w ramach usług nazewniczych (ang. *name service*)).

Sprawność i niezawodność technik komunikacyjnych stosowanych do realizacji projektu biblioteki cyfrowej spełniających warunki interoperacyjności z systemem KOHA ma zasadniczy wpływ na jego wydajność. Obecnie można uzyskiwać bardzo duże szybkości transmisji zarówno w sieciach lokalnych, jak i rozległych, jednak nawet przy użyciu bardzo szybkich sieci komunikacja może być czasochłonna z powodu liczby i złożoności używanych warstw oprogramowania. Zagadnieniem projektowym jest optymalizowanie implementacji komunikacji w systemach rozproszonych przy zachowaniu wysokopoziomowego modelu programistycznego jej stosowania. Według koncepcji W. Bartkiewicz „podstawowe konstrukcje programowania przyjmują postać elementarnych działań «wyślij» i «odbierz»». Mechanizm komunikacji może być synchroniczny, inaczej – z blokowaniem, co oznacza, że nadawca czeka po wysłaniu komunikatu do czasu, aż odbiorca wykona operację odbioru. Może też być asynchroniczny, inaczej – bez blokowania, co znaczy, że komunikat jest umieszczany w kolejce komunikatów oczekujących na przyjęcie przez odbiorcę, a proces nadawczy może kontynuować działanie natychmiast. Operacja «odbierz» z reguły blokuje proces odbiorczy, jeśli w danej chwili nie ma żadnego komunikatu”².

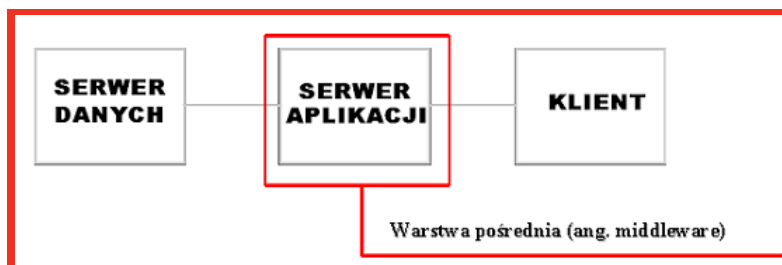
Projektując i konstruując składowe oprogramowania z dobrze określonymi interfejsami, uzyskuje się otwartość. Abstrakcje danych są ważną techniką projektowania biblioteki cyfrowej. Zagadnieniem projektowym jest nadanie systemowi struktury umożliwiającej dodawanie nowych usług, współpracujących z istniejącymi, bez powielania istniejących elementów usług. Szereg problemów wynika także z konieczności zachowania spójności pomiędzy systemem KOHA i modułem biblioteki cyfrowej. Istotny dla projektowania jest także wzajemny wpływ tychże.

Aplikacja, na której oparta jest biblioteka cyfrowa, musi charakteryzować się wysoką niezawodnością i pewnością działania, co rozumiane jest jako odporność na powstające w czasie funkcjonowania błędy i awarie, zarówno te powstałe z winy użytkownika (błędne dane, pomyłki, próby ingerencji), jak i niezależne od niego (braki zasilania, awarie sprzętu). Ponadto, ze względu na ciągle trwający rozwój i zmiany w ramach struktury organizacyjnej instytucji (nowe biblioteki wydziałowe, filie, zmiany w przepisach), system ten musi być łatwo rozszerzalny o nowe możliwości i modyfikowalny. Działanie biblioteki cyfrowej musi zapewniać bezpieczeństwo przetwarzanym i przechowywanym informacjom oraz danym tak, aby zarówno przy celowym działaniu (włamania), jak i przypadkowej ingerencji niezagrożona była spójność danych. Dlatego też logikę systemu można oprzeć o trójwarstwowy system: klient – serwer, gdzie logika aplikacji znajduje się w warstwie środkowej. Nowoczesnym sposobem implementacji warstwy środkowej (pośredniej) jest zastosowanie komponentów.

² Bartkiewicz W. (b.r.), *Systemy rozproszone*, [online], [dostęp: 2013.04.05]. Dostępny w internecie: http://ki.uni.lodz.pl/~witek/distrib/01systroz_wprowadzenie.ppt.

Rysunek 1

Trójwarstwowa logika aplikacji

Źródło: Opracowanie własne.

Komponent to element oprogramowania, który może być wykorzystywany w różnych sieciach, systemach operacyjnych, pakietach oprogramowania. Komponent jest obiektem nieprzypiętym do określonego programu, języka programowania czy implementacji.

Zalety architektury opartej o komponenty:

- możliwość budowy dużych aplikacji w małych odcinkach;
- aplikacje mogą wykorzystywać już istniejące komponenty (otwarty kod źródłowy systemu KOHA);
- możliwość tworzenia aplikacji z komponentów (już sprawdzonych) pochodzących od różnych dostawców;
- łatwość wprowadzania zmian.

Prawne uwarunkowania funkcjonowania biblioteki cyfrowej

Digitalizacja zbiorów i umieszczenie treści elektronicznych w sieci wymaga działania w zgodności z różnymi aktami prawnymi. Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego tworząc bibliotekę cyfrową, realizuje swoje zadania zgodnie z:

- *Konstytucją RP*;
- *Ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r.* (Dz.U. 2000, nr 80, poz. 904 ze zm.);
- *Ustawą o ochronie baz danych z dnia 27 lipca 2001 r.* (Dz.U. 2001, nr 128, poz. 1402);
- *Ustawą o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r.* (Dz.U. 1997, nr 85, poz. 539 ze zm.);
- *Ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. 2005, nr 164, poz. 1365, ze zm.);
- konwencjami międzynarodowymi;
- dyrektywami Wspólnot Europejskich.

Kluczowe zagadnienia prawne istotne dla funkcjonowania biblioteki cyfrowej zawarte zostały w *Ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r.* Jednym z tych zagadnień jest tzw. dozwolony użytek. W prawie autorskim wyróżnia się dozwolony użytek prywatny i publiczny (jest to uzgodnienie stosowane w praktyce, nie wynika ono z samej ustawy).

Przechodząc do omówienia zagadnienia dozwolonego użytku publicznego (w tym w szczególności prawa cytatu, licencji edukacyjnych itp.), w kilku słowach wspomnieć należy o dozwolonym użytku prywatnym³. Zakres jego stosowania określa art. 23 ustawy, który stanowi, że: „bez zezwolenia twórcy wolno nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Przepis ten nie upoważnia do budowania według cudzego utworu

³ Mec. Monika Brzozowska. Materiał szkoleniowy z seminarium: *Prawo autorskie w kontekście e-bibliotek i otwartych repozytoriów w dobie gospodarki opartej na wiedzy* – Poznań, Biblioteka Politechniki Poznańskiej.

architektonicznego i architektoniczno-urbanistycznego oraz do korzystania z elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, chyba że dotyczy głośnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym. Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego”⁴.

Jak zauważa M. Brzozowska, istotą szeroko pojętego dozwolonego użytku publicznego jest umożliwienie dostępu do dóbr kultury w celach edukacyjnych, informacyjnych, naukowych czy komercyjnych. Przy czym w tych przypadkach, gdy nie jest to wprost wymienione w ustawie, uprawnionemu z tytułu praw autorskich nie trzeba płacić wynagrodzenia⁵. Zgodnie z art. 27 „instytucje naukowe i oświatowe mogą, w celach dydaktycznych lub prowadzenia własnych badań, korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz sporządzać w tym celu egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu”⁶. W przypadku dozwolonego użytku publicznego – tzw. **licencji edukacyjnych** – należy zwrócić uwagę na zastrzeżenia art. 34 i 35: „można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła. Podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości. Twórcy nie przysługuje prawo do wynagrodzenia, chyba że ustawa stanowi inaczej”⁷ oraz „dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy”⁸.

Tworząc bibliotekę cyfrową, warto pamiętać o tzw. prawie cytatu, które zdefiniowane zostało w art. 29 ustawy: „można przytaczać w utworach stanowiących samodzielną całość urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości w zakresie uzasadnionym wyjaśnieniem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości”. Cytować można dzieła rozpowszechnione, niezależnie od reprezentowanego rodzaju twórczości. Warunkiem koniecznym jest jednak powołanie się na twórcę i źródło.

Kolejna kwestia istotna z punktu widzenia tworzenia bibliotek cyfrowych zawarta została w art. 33, zgodnie z którym „wolno rozpowszechniać utwory wystawione w publicznie dostępnych zbiorach, takich jak muzea, galerie, sale wystawowe, lecz tylko w katalogach i w wydawnictwach publikowanych dla promocji tych utworów, a także w sprawozdaniach o aktualnych wydarzeniach w prasie i telewizji, jednakże w granicach uzasadnionych celem informacji”⁹. Artykuł ten zezwala więc na rozpowszechnianie utworów wystawionych w publicznie dostępnych zbiorach – w katalogach i wydawnictwach – dla promocji owych utworów, co pozwala skorzystać z tej formy również przy upowszechnianiu różnego rodzaju dzieł w internecie.

Metody udostępniania zasobów cyfrowych

Podczas tworzenia modułu biblioteki cyfrowej za główny cel postawiono sobie digitalizację i udostępnianie zbiorów w ramach sieci wewnętrznej – intranetu. Analiza potrzeb czytelników oraz pracowników naukowych Uniwersytetu Szczecińskiego wpłynęła jednak na rozszerzenie zasięgu tych działań – postanowiono, że będzie miało także miejsce upowszechnianie zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Szczecińskiego w ramach powszechnego internetu z zachowaniem warunków ustawodawczych. Dlatego też przy udostępnianiu elektronicznych treści przewiduje się wielopoziomowy stopień autoryzacji czytelników i stanowisk terminalowych. Same zaś treści, które umieszczone zostały w infrastrukturze teleinformatycznej Biblioteki Głównej i prezentowane

⁴ Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r. (Dz.U. 2000, nr 80, poz. 904 ze zm.).

⁵ Mec. Monika Brzozowska. Materiał szkoleniowy z seminarium: *Prawo autorskie w kontekście e-bibliotek i otwartych repozytoriów w dobie gospodarki opartej na wiedzy* – Poznań, Biblioteka Politechniki Poznańskiej.

⁶ Art 27 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r. (Dz.U. 2000, nr 80, poz. 904 ze zm.).

⁷ Tamże, art. 34.

⁸ Tamże, art. 35.

⁹ Tamże, art. 33.

są za pośrednictwem technologii Web-Services, podzielono – zgodnie z założeniami prawa autorskiego – na część prywatną (**dozwolony użytek prywatny**) i publiczną (**dozwolony użytek publiczny**). Wspomniana technologia umożliwia wymianę danych pomiędzy aplikacjami działającymi na różnych platformach i stworzonych w różnych językach. Usługi Web-Services umożliwiają aplikacjom wymianę danych oraz – co jeszcze istotniejsze – wykorzystanie możliwości innych aplikacji, niezależnie od tego, jak zostały zbudowane, w jakim systemie operacyjnym działają oraz za pomocą jakich urządzeń uzyskuje się do nich dostęp. Usługi Web-Services są dostępne przez internet, z wykorzystaniem dowolnych przeglądarek internetowych.

Ucyfrowienie zasobów elektronicznych

Digitalizacja (ucyfrowienie) w bibliotekarstwie i archiwistyce oznacza wprowadzenie do pamięci komputera, za pomocą metody skanowania, tradycyjnych – drukowanych lub rękopiśmiennych – materiałów bibliotecznych lub archiwalnych w postaci danych cyfrowych¹⁰.

Od modułu biblioteki cyfrowej oczekuje się, aby był interoperacyjny ze zintegrowanym systemem bibliotecznym KOHA. Ponadto oczekuje się, aby był uniwersalny, co oznacza, że materiał powinien być bez problemu odczytywany przy użyciu powszechnie dostępnego sprzętu komputerowego oraz oprogramowania, bez konieczności instalacji nowych komponentów czy „wtyczek”. Oczywiście pewne minimalne wymagania są nieuniknione, ale nie może zaistnieć sytuacja, w której do odtworzenia zapisu cyfrowego zawierającego elektroniczne treści można użyć tylko dedykowanego programu komputerowego lub jakiegoś niestandardowego sprzętu. Trzeba mieć również na uwadze szybko postępujący rozwój technologii, w związku z czym należy dobrać takie formaty zapisu informacji, które będą kompatybilne z nowszymi generacjami oprogramowania oraz uwzględniane przez producentów systemów komputerowych.

Przygotowanie materiałów do digitalizacji

Do biblioteki cyfrowej przyjmowane są wyłącznie wydawnictwa zwarte (w tym artykuły), które ukazały się drukiem i są wprowadzone do Katalogu Głównego Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego.

W celu przygotowania do digitalizacji materiałów zbierane są następujące informacje:

- numer inwentarzowy BG US (nie dotyczy artykułów);
- rodzaj przekazywanego medium:
  - papierowe (zakres stron, format);
  - elektroniczne z określeniem formatu (np. PDF, pliki graficzne);
- sposób przekazania:
  - nośnik optyczny (CD, DVD itp.),
  - dostarczenie za pośrednictwem poczty e-mail (cyfrowa@bg.szczecin.pl),
  - dostarczenie poprzez tymczasowy adres URL (http, ftp itp.);
- sposób udostępniania – w oparciu o posiadane informacje zleceniodawca ucyfrowienia zbioru (Biblioteka Główna bądź wydziałowa lub inne jednostki organizacyjne uniwersytetu) określa:
  - zakres ochrony zbioru, rodzaj dostępu: użytek prywatny bądź publiczny do całej zawartości dokumentu, podanie zakresu stron części chronionej,
  - autoryzacja dla części chronionej: użytkownicy zalogowani z komputerów wewnętrznych BG US, użytkownicy zalogowani z dowolnego komputera, wszyscy użytkownicy z komputerów wewnętrznych BG US.

¹⁰ Digitalizacja [w:] Wikipedia. Wolna encyklopedia [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.01]. Dostępny w internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Digitalizacja_%28bibliotekarstwo%29.

W przypadku przekazywania materiałów w formie papierowej należy zwrócić uwagę na następujące cechy:

- książka powinna być kompletna, tj. posiadać okładkę i wszystkie strony;
- książka powinna być wolna od zakreśleń oraz innych zabrudzeń;
- wewnętrzny odstęp tekstu od grzbietu książki powinien wynosić min. 4mm,
- spójnienie powinno być równe i trwałe, aby rozłożenie książki blisko grzbietu do 90° nie powodowało jej rozerwania.

Format elektroniczny powinien spełniać następujące wymagania:

- pliki PDF:
  - powinny być to pliki, z których wykonany był wydruk papierowy (nieskanowane),
  - powinny być przeszukiwalne,
  - jedna strona pliku PDF powinna odpowiadać jednej stronie książki,
  - powinny być wolne od prowadnic i innych elementów drukarskich, nieznajdujących się w wersji papierowej,
  - materiały niespełniające ww. wymagań powinny być przekazane jako pliki graficzne;
- pliki graficzne:
  - dopuszczalne są następujące formaty plików: .png z bezstratną kompresją dla stron monochromatycznych; .jpg ze zminimalizowaną utratą jakości (jakość 100 dpi w większości programów) dla stron z 24-bitową głębią kolorów,
  - jedna strona pliku powinna odpowiadać jednej stronie książki (również puste strony powinny być zeskanowane),
  - jeśli skanowane strony mają identyczny format, to rozmiary plików (w pikselach) również powinny być takie same,
  - strony powinny być zeskanowane prosto, we właściwej orientacji i być wolne od
  - rozdzielczość musi wynosić 300 dpi (dopuszczalna jest rozdzielczość 600 dpi w przypadku publikacji składanych bardzo małym drukiem lub gdy istotna jest szczegółowość rysunków); biblioteka cyfrowa zastrzega sobie prawo do obniżania rozdzielczości,
  - strony zawierające tekst i/lub obrazy monochromatyczne należy zapisywać w odcieniach szarości. Zaleca się dodatkowe wyczerpnienie tekstu i wybielenie tła (np. funkcją regulacji poziomów) i redukcję kolorów do 8–16 odcieni szarości,
  - strony zawierające grafikę kolorową należy zapisać z 24-bitową głębią kolorów, zaleca się korektę czerni i bieli dla obszarów z tekstem oraz ewentualne usunięcie efektu mory dla grafiki rastrowej.

Po przygotowaniu materiałów można przystąpić do ich skanowania, czyli digitalizacji. W celu sprawnej realizacji powyższych zadań w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego zorganizowano pracownię zaopatrzoną w odpowiedni sprzęt, a także wykonuje się planowanie prac, mające na celu skoordynowane działań poszczególnych bibliotek wydziałowych, zaangażowanych w realizację ucyfrowienia zbiorów BG US.

Aplikacja dla systemu Windows, współpracująca z interfejsem TWAIN, ułatwia zachowanie jakości skanowanego materiału. Procedura skanowania książki wygląda następująco:

- podgląd i zaznaczenie obszaru skanowania na podglądzie,
- wybór dodatkowych opcji: rozdzielczość, obracanie co drugiej strony,
- skanowanie strony: osobne przyciski dla stron kolorowych i czarno-białych,
- podgląd całej strony oraz powiększenia rogów strony,

- ponowne skanowanie tej samej strony (jeśli jest potrzebne) i/lub zastosowanie podstawowych przekształceń – obrót, usunięcie czarnej obwódki,
- skanowanie kolejnej strony (patrz pkt. 3).

Program wymaga zainstalowanego środowiska .NET Framework 3.5; optymalizowany jest do współpracy ze skanerem Plustek OpticBook 4600.

Bezpieczeństwo udostępniania zasobów biblioteki cyfrowej

Aby zapewnić maksymalne bezpieczeństwo, dostęp kontrolowany jest na kilku poziomach:

- identyfikacja i autoryzacja komputera,
- autoryzacja czytelnika,
- weryfikacja uprawnień dostępu do zasobu,
- weryfikacja i kodowanie stron.

Podczas pierwszego wejścia na stronę intranetu użytkownik proszony jest o zainstalowanie rozszerzenia przeglądarki, co umożliwi korzystanie z sieci wewnętrznej. Rozszerzenie to identyfikuje komputer, a także kontroluje, czy w przeglądarce nie uruchomiono aplikacji mogących służyć analizie i łamaniu zabezpieczeń intranetu. Po zainstalowaniu rozszerzenia komputer widoczny jest dla osoby zarządzającej, która może nadać mu jeden ze statusów:

- **deny** – całkowita odmowa dostępu dla komputera, widoczny będzie jedynie komunikat,
- **anonymous** (komputer nieznany) – jest to domyślny status po zainstalowaniu rozszerzenia w przeglądarce; na komputerze z tym statusem cały czas będzie wyświetlał się komunikat o ograniczonym dostępie, nie będzie możliwa autoryzacja użytkownika, możliwe będzie tylko przeglądanie podstawowych informacji na temat zgromadzonych zasobów (autor, tytuł, okładka itp.); pełny dostęp do zasobów z *accessLevel* o wartości *anonymous*, dostęp do wybranych stron zasobów z *accessLevel* o wartości *halfAnonymous*,
- **readingRoom** (komputer w czytelni) – z takiego komputera możliwy jest dostęp jak z komputera *anonymous*, a dodatkowo czytelnik może się zalogować, korzystając z tych samych danych co w przypadku logowania w OPAC. Po zalogowaniu możliwy jest dostęp do zasobów z *accessLevel* o wartości *normal*;
- **secure** – komputer dający uprawnienia *readingRoom*, a dodatkowo daje użytkownikom z *accessLevel=super* dostęp do zasobów z *accessLevel=secure*;
- **demilitarized** – komputer z najwyższymi uprawnieniami, z takiego komputera użytkownik o *accessLevel=admin* może zarządzać wszystkimi zasobami.

Czytelnik może logować się wyłącznie na komputerach o *accessLevel=readingRoom* i wyższym, ale np. czytelnik mający uprawnienia *super* będzie mógł korzystać z bardziej chronionych zasobów wyłącznie na komputerach z uprawnieniami *secure*.

Każdy czytelnik może mieć jeden ze statusów:

- **locked** – zablokowany dostęp dla czytelnika, brak możliwości logowania,
- **normal** – typowe uprawnienia studenta, domyślne po pierwszym logowaniu do intranetu,
- **super** – czytelnik dodatkowo ma dostęp do zasobów ze statusem *secure*, na komputerach ze statusem *secure* i *demilitarized*,
- **admin** – administrator systemu, na komputerze *readingRoom* ma wyłącznie uprawnienia *normal*, na komputerze *secure* ma uprawnienia użytkownika *super*, a dodatkowo widzi zasoby ze statusem *disable*; pełne uprawnienia administratora może wykorzystać wyłącznie logując się na komputerze ze statusem *demilitarized*.

Zasób może mieć jeden ze statusów:

- **anonymous** – pełen dostęp dla wszystkich, z każdego komputera, z wyjątkiem komputerów zablokowanych (*status=locked*),
- **halfAnonymous** – ograniczony dostęp dla wszystkich, a pełen dla autoryzowanych czytelników, dla wszystkich dostępne są strony ze statusem *anonymous*, można w ten sposób np. dawać nieograniczony dostęp do spisów treści książek lub do wybranych fragmentów,
- **normal** – dostęp standardowy, tylko dla autoryzowanych czytelników,
- **secure** – dostęp tylko dla czytelników uprzywilejowanych (np. pracowników naukowych) z komputerów o statusie *secure*,
- **disable** – status przeznaczony dla zasobów w trakcie przygotowywania lub gdy trzeba zablokować dostęp (np. wydawnictwo zażądało blokady).

Dla każdej strony zasobu można ustawić kilka parametrów zabezpieczeń.

- **AccessLevel:**
  - **anonymous** – pozwolenie na dostęp z każdego komputera (tylko zasoby *anonymous* i *halfAnonymous*), strony z tym statusem nie są zabezpieczane opisanymi niżej parametrami,
  - **normal** – standardowe ustawienie;
- **StampMode** – parametr umożliwia „doklejenie stempla” do strony. Stempel zawiera datę, dane czytelnika oraz dane BG. W zależności od wartości, stempel może być umieszczany w różnych miejscach strony, w warstwie tła lub warstwie pierwszego planu.
- **HashMode** – parametr umożliwia kontrolę nad sposobem przesyłania strony do komputera czytelnika. Możliwe jest „puzlowanie” strony – pocięcie jej na małe fragmenty o losowych nazwach plików obrazów. Obrazy „puzlowanej” strony wysyłane są w losowej kolejności. Dodatkowo w parametrach zasobu można określić, ile zabezpieczonych stron ma być wysyłanych w pojedynczym żądaniu.

Dodatkowo obrazy z *accessLevel=normal* przesyłane są z parametrem nakazującym przeglądarce nieprzechowywanie ich kopii w pamięci podręcznej.

W celu zwiększenia bezpieczeństwa oraz zapewnienia możliwości kontroli sposobu używania intranetu przez czytelników zostało wprowadzone rejestrowanie różnych zdarzeń:

- rozpoczęcia sesji przez każdy komputer wraz z rozpoznaniem adresu IP,
- logowania czytelników wraz z rozpoznaniem komputera, na jakim się logowali,
- otwarcia zasobów przez czytelników wraz z powiązaniem jak wyżej,
- pobrania poszczególnych stron zasobów wraz z informacjami jak wyżej oraz dodatkowymi, takimi jak: tryb widoku, rozdzielczość wyjściowej strony, parametry kodowania i stemplowania strony itd.

Dodatkowo prowadzona jest historia zmian w uprawnieniach komputerów i czytelników.

Udostępnianie, obsługa przez czytelnika

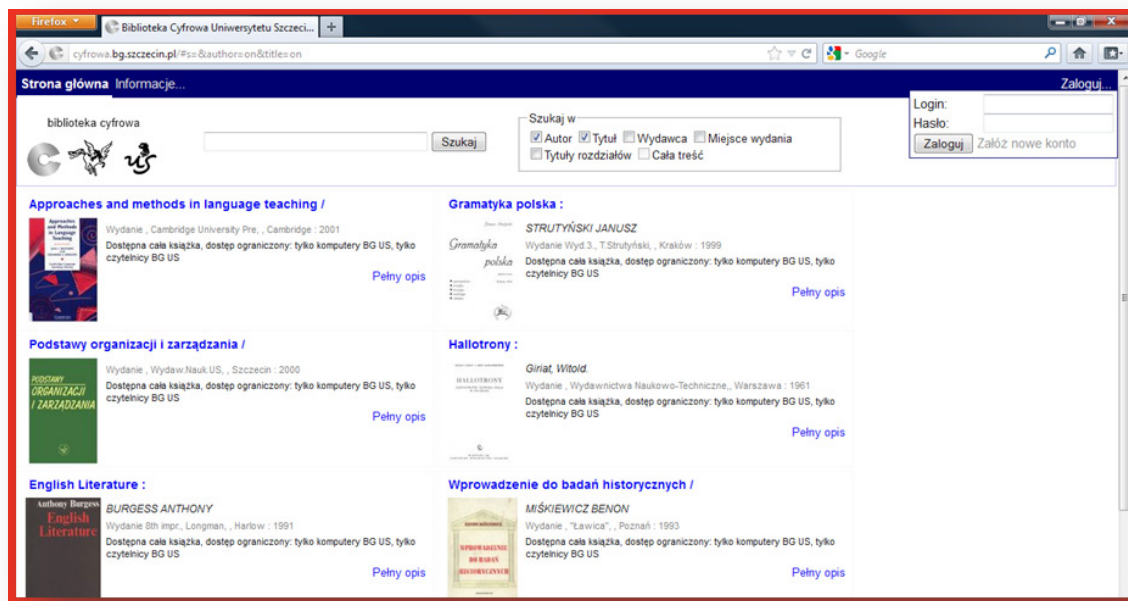
Aby korzystać z zasobów biblioteki cyfrowej, należy w przeglądarce internetowej wpisać adres: <http://cyfrowa.bg.szczecin.pl/>. W zależności od ustawień, zostanie wyświetlona różna zawartość. Po wejściu na stronę intranetu czytelnik widzi ekran podzielony na dwie części: nagłówek i zawartość. Nagłówek zawiera:

1. **Publikacje intranetu** – po kliknięciu w nagłówek wyświetli się okno wyszukiwania, a w dolnej części – lista dostępnych w intranecie publikacji pasujących do wyszukiwanej frazy.

2. **[Moje] Zakładki** – po kliknięciu ukaże się widok zbliżony do zakładki „Publikacje intranetu”, jednak z tą różnicą, że w dolnej części wyświetlane są tylko książki zawierające co najmniej jedną zakładkę. Przy opisie książki, zamiast możliwości dodania książki do zakładek, znajduje się fragment ich listy oraz funkcja ich usunięcia.
3. **Katalog Główny** – nagłówek tej zakładki to pole wyszukiwania. Po kliknięciu przycisku „szukaj” w nowym oknie otworzą się wyniki wyszukiwania w aplikacji OPAC (podobnie jak ma to miejsce w wyszukiwaniu ze strony głównej bg.szczecin.pl). Wyniki zostaną wyświetlone w nowym oknie.
4. **Logowanie** – zakładka ta wyświetlana jest jako domyślna. Niezalogowany użytkownik znajdzie tu pole do wpisania numeru karty i hasła (dane takie same jak do OPAC), natomiast zalogowany widzi tu swoje dane, datę ostatniego udanego i nieudanego logowania oraz przycisk wylogowania. Przy przeglądaniu intranetu bez zalogowania się cały czas wyświetlane jest ostrzeżenie o ograniczonym dostępie.
5. **Autor, tytuł otwartej publikacji** – zakładka ta wyświetla się po otwarciu dowolnej publikacji. Widoczna jest na niej okładka książki oraz podstawowe informacje na jej temat. W dolnej części widok zmienia się na widok podglądu publikacji.

Rysunek 2

Nagłówek interfejsu czytelnika w bibliotece cyfrowej Uniwersytetu Szczecińskiego

Źródło: Moduł biblioteki cyfrowej w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego¹¹.

¹¹ www.cyfrowa.bg.szczecin.pl

Rysunek 3

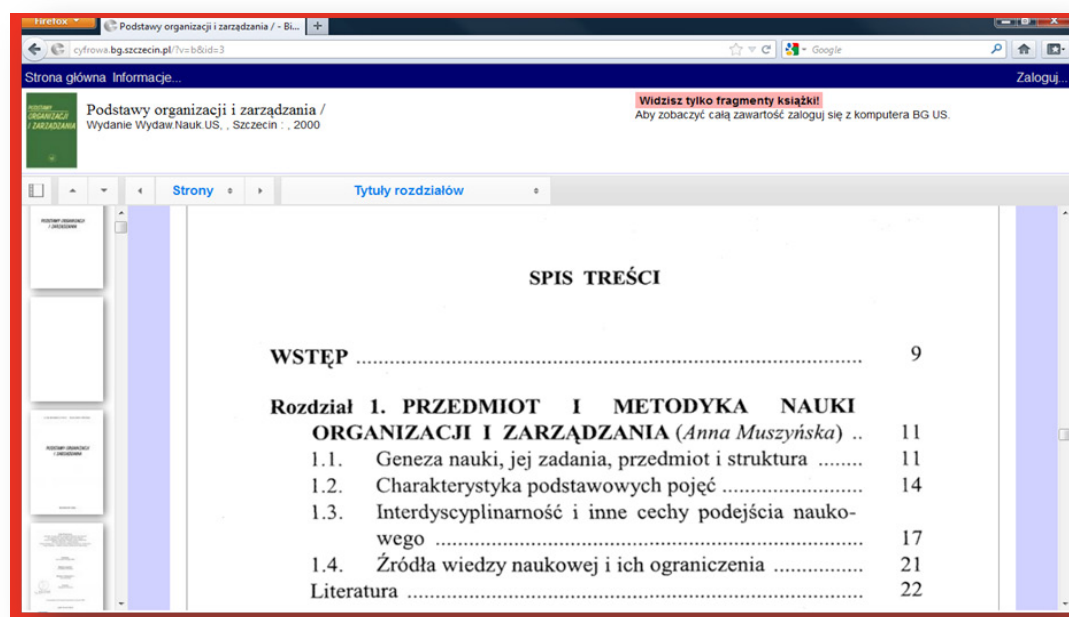
Fragment listy dostępnych zasobów w bibliotece cyfrowej Uniwersytetu Szczecińskiego

Źródło: Moduł biblioteki cyfrowej w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego¹².

Rysunek 4

Podgląd treści zasobu biblioteki cyfrowej Uniwersytetu Szczecińskiego

Źródło: Moduł biblioteki cyfrowej w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego¹³.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

Dostępność części funkcjonalności widocznych na rysunkach uzależniona jest od ustawień aplikacji i/lub konkretnego ucyfrowionego zasobu.

Obsługa administracyjna

Obsługa administracyjna zintegrowana jest z systemem KOHA. Projekt intranet nie posiada własnego mechanizmu logowania ani zarządzania użytkownikami. Osoby uprawnione do tworzenia opisów bibliograficznych mają dostępny przycisk „intranet”, otwierający okno zarządzania danym zasobem, które podzielone jest na cztery zakładki:

1. **Ogólne** – tu można edytować następujące elementy:
  - a. **Egzemplarz** – wybór egzemplarza, na podstawie którego powstał skan.
  - b. **Opis bibliograficzny** – podstawowe dane bibliograficzne, wyświetlane w interfejsie czytelnika. Można je zaimportować z katalogu, ale dopuszczalna jest też ich edycja i dodanie krótkiego opisu (abstraktu).
2. **Zabezpieczenia** – możliwość kontroli dostępności zasobu dla czytelników.
3. **Strony** – z tej zakładki można importować pliki obrazów stron, pliki XML z opisem tekstowym, zmieniać ich kolejność, poziom dostępności, sposób kodowania. Możliwe jest importowanie wielu stron w pojedynczej operacji.
4. **Spis treści** – zakładka służy do układania uproszczonego spisu treści, zawierającego: poziom konspektu, nazwę (tytuł) i numer powiązanej strony.
5. **Statystyki** – informacje statystyczne podzielone na kategorie: suma, ostatni miesiąc, ostatni tydzień. Liczba wejść do książki, liczba obejrzanych stron, liczba wstawionych zakładek, średni czas czytania książki.

Do raportów w panelu zarządzania KOHA została dodana opcja „Raporty intranet”. Dostępne są tam zestawienia:

- liczba logowań z podziałem na filie i poszczególne komputery,
- czas odwiedzin z podziałem na filie i komputery,
- drzewko: czytelnik → jego książki → historia przeglądania,
- inne, w zależności od zapotrzebowania.

Rzeczywistość informatyczna, z którą na co dzień mamy do czynienia, stwarza nam ogromne możliwości. Biblioteka to już nie tylko tradycyjne książki, ale również nowoczesne technologie, dające szersze możliwości i większą mobilność użytkownikom. Stworzenie biblioteki cyfrowej jako integralnej części systemu KOHA jest kolejną inicjatywą podjętą przez Bibliotekę Uniwersytetu Szczecińskiego, zmierzającą do zachowania i popularyzacji zasobów. Dlatego choć ważne jest osiągnięcie zadowolenia czytelników ze zbiorów dostępnych w bibliotekach, nie mniej istotne jest wdrożenie modułu biblioteki cyfrowej, ponieważ pozwala osiągnąć nową jakość udostępniania zasobów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego. Spełnienie tych oczekiwań pozwala na kształtowanie i utrwalenie w świadomości użytkowników pozytywnego wizerunku biblioteki jako przyjaznego miejsca, które odwiedza się z przyjemnością.

Bibliografia

Bartkiewicz W. (b.r.), *Systemy rozproszone*, [online], [dostęp: 2013.04.05]. Dostępny w internecie: http://ki.uni.lodz.pl/~witek/distrib/01systroz_wprowadzenie.ppt.

Digitalizacja [w:] *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.01]. Dostępny w internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Digitalizacja_%28bibliotekarstwo%29.

Otwarte oprogramowanie [w:] *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.01]. Dostępny w internecie: http://pl.wikipedia.org/wiki/Otwarte_oprogramowanie.

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 r. (Dz. U. 2000, nr 80, poz. 904 ze zm.)

Notka o autorze

Jarosław Poziemski

Absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej w Toruniu; ukończył studia informatyczne w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie na Wydziale Cybernetyki. W latach 1990–2007 związany z służbami mundurowymi MON i MSWiA. Od 2007 r. przedsiębiorca związany ze środowiskiem IT. Od 2010 r. zatrudniony w Oddziale ds. Komputeryzacji Biblioteki Głównej Uniwersytetu Szczecińskiego, gdzie wdraża i rozwija zintegrowany system biblioteczny „KOHA” – udostępniany na zasadach open source. Specjalizuje się w prowadzeniu projektów informatycznych i wdrażaniu oprogramowania zgodnie z metodykami „Prince2” i „BPMN”.

ALEKSANDRA ŁUKASZEWICZ ALCARAZ

AGATA RYCHTER-GULLSTRAND

AKADEMIA SZTUKI W SZCZECINIE

Wyzwania stojące przed współczesną biblioteką uczelni artystycznej – biblioteka przyszłości jako multimedialny system informacyjno-biblioteczny

Współczesna kultura jest kulturą multimedialną, a dominującym typem percepcji jest percepcja audiowizualna¹. Do takiego sformułowania upoważnia nas rozróżnienie kultur zaproponowane przez Stefana Żółkiewskiego w latach 60. ubiegłego wieku², a dokonane na podstawie analizy dominujących w danej kulturze technik komunikacyjnych i związanej z nimi „infrastruktury”. Kultura werbalna (w tym jej typ oparty na druku od czasu wynalazku Gutenberga) przeszła w wieku XX w kulturę audiowizualną, w ramach której wytworzył się typ nazywany elektronicznym lub multimedialnym. Ta zmiana jest istotna, ponieważ formy przekazu treści mają zasadnicze znaczenie nie tylko dla specjalistów zajmujących się komunikacją, jej modelowaniem, czy gromadzeniem treści, ale także dla wszystkich uczestników danej kultury, ponieważ sposób przekazywania tych treści stanowi podstawowe wyposażenie antropologiczne, będąc formą artykulacji kultury³. To, jak się porozumiewamy, jakich używamy do tego mediów, określa nasze otoczenie kulturowe. Jak motto pobrzmiewa tu sformułowanie Marshalla McLuhana, że „środek przekazu sam jest przekazem”⁴. Treść, zdaniem tego wybitnego teoretyka mediów, jest tylko „jak soczysty kawał mięsa przyniesiony przez włamywacza, aby odwrócić uwagę psa podwórzowego”⁵. Sednem przekazu jest to, w jaki sposób rekonfiguruje on zastaną sytuację. Medium nie jest tylko środkiem przekazu treści, ale określenia kultury, jej struktury, jej infrastruktury, dominujących w niej sposobów funkcjonowania itd. Dlatego pytanie o media cyfrowe nie jest tylko pytaniem o ich zawartość, ale o oferowany przez nie sposób uczestnictwa w kulturze.

W żadnej kulturze nie uczestniczymy w sposób bierny, lecz zazwyczaj czynnie. Odnosi się to nie tylko do twórczości artystycznej, ale do funkcjonowania w jej ramach i rekonstrukcji jej zawartości, co dokonuje się poprzez komunikację, choć nie oznacza to, że tylko i wyłącznie werbalnie. Obecnie komunikujemy się ze sobą w znacznej mierze za pośrednictwem obrazów, filmów, nagrań audio – zarówno wykonanych samodzielnie, jak i przez innych – przesyłanych, udostępnianych, współdzielonych (co można odnieść zasadnie, choć zaskakująco – do mowy zależnej w ramach komunikacji werbalnej). Ta sytuacja wymaga od nas specyficznego rodzaju kompetencji. Współtworzymy portale internetowe, serwisy społecznościowe, przestrzenie wymiany informacji i dyskusji,

¹ Zob. Hopfinger M. (2003), *Doświadczenia audiowizualne. O mediach w kulturze współczesnej*, Warszawa, s. 24.

² Zob. Żółkiewski S. (1988), *Teksty kultury*, Warszawa.

³ Por. Hopfinger M., dz. cyt., s. 10.

⁴ McLuhan M. (2004), *Środek przekazu sam jest przekazem* [w:] tenże, *Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka*, przeł. N. Szczuka, Warszawa, s. 38–53.

⁵ Tamże, s. 49.

współpracując przy zmianie krajobrazu kulturowego. Wpływ otoczenia na nas i nas na otoczenie ma charakter relacji zwrotnej, dlatego nie możemy twierdzić, że istnieje tu jakaś jednostronna determinacja. Obecnie jest to wyraźnie zauważalne dzięki rozwojowi technik komputerowych, sieci internetowej czy telefonii komórkowej, zakorzeniających nas w multimedialnej rzeczywistości, w której jesteśmy aktorami – tj. nie korzystamy z niej tylko w sposób odbiorczy, ale interaktywnie.

Zmiana charakteru otaczającej nas rzeczywistości na multimedialny, a dominującego modelu komunikacji społecznej na audiowizualny wpłynęła też w sposób zasadniczy na działalność takich instytucji jak biblioteki naukowe. Pytanie o ich miejsce w obecnej rzeczywistości powtarzane jest w nieskończoność, pojawiają się także różne odpowiedzi. Niewątpliwie w tej sytuacji biblioteki, jeśli nadal chcą pełnić rolę serca uczelni jako centrum informacyjno-bibliotecznego, muszą wychodzić naprzeciw potrzebom swoich użytkowników, to znaczy zakorzeniać się w audiowizualnej sieci globalnej komunikacji. Podstawową formą przechodzenia na „wirtualną stronę mocy” jest digitalizacja posiadanych zbiorów i tworzenie cyfrowych kolekcji, udostępnianych w internecie bądź w intranecie. Jednak – przypominając słowa McLuhana – nie o „mięso” tutaj chodzi. Ażeby biblioteki uczyły korzystania z globalnych zasobów kulturowych, a także dojrzałego uczestnictwa w kulturze, muszą pójść dalej.

Pojawienie się Web 2.0 datuje się od 2001 roku, czyli od kiedy treści internetu zaczęły być generowane przez użytkowników oraz pojawiła się interaktywność, tj. możliwość komunikacji pomiędzy nimi a serwisami. Była to kolejna mała rewolucja w obrębie wielkiego boomu internetowego na świecie. Piękną ideą Web 2.0 było pobudzenie i wykorzystanie kreatywności wszystkich użytkowników sieci dla informacyjnego dobra ogółu społeczności internetowej. Współtwórców informacji motywowała sama możliwość wzięcia udziału w tak ogromnym przedsięwzięciu, podobnie jak ma to miejsce w przypadku tworzenia napisów dialogowych dla nowych, dopiero co rozpowszechnionych odcinków popularnych seriali – tu nie liczą się korzyści materialne, ale poważanie w środowisku internautów, fakt, że coś zrobiło się szybciej, lepiej. Tak tworzone zbiory informacji miały być usystematyzowane w ramach nowej koncepcji – Web 3.0. Jednak wygląda na to, że – nie licząc ambitnych twórców treści w ramach Web 2.0 – zwykli użytkownicy sieci zrezygnowali ze współudziału w tworzeniu nowych treści i stawili się wyłącznie na wykorzystywanie już gotowych źródeł, nie współpracując przy ich tworzeniu. Doprowadziło to do sytuacji, w której większość użytkowników internetu jest bierna, nastawiona na konsumpcję gotowego produktu i przyzwyczajona do łatwego wynajdowania uproszczonej informacji na poszukiwany temat.

Jak się to wszystko ma do specyfiki środowiska, jakim jest biblioteka, zwłaszcza uczelniana? Czasami jedynym celem odwiedzin w bibliotece jest skorzystanie z dostępu do internetu i szybkiej informacji zawartej w sieci, dostępnej niezależnie od źródeł gromadzonych w bibliotece. Dla bardziej świadomych użytkowników takim pośrednim źródłem jest elektroniczny katalog zbiorów z możliwie rozbudowanym, a jednocześnie prostym w użyciu językiem haseł przedmiotowych. Co jednak zrobić, żeby studenci uczelni sięgnęli głębiej, żeby wykorzystali wszystkie możliwości oferowane przez bibliotekę? Jakie działania może podjąć biblioteka, żeby przyciągnąć użytkownika i nie pozostać w tyle za rozwijającą się technologią, a jednocześnie nauczyć czytelników krytycznego korzystania z powszechnie dostępnej informacji?

Jolanta Jackowicz-Korczyńska zauważa⁶, że w większości przypadków bibliotekarze, jako pokolenie starsze, należą do „inteligencji analogowej”, czyli wychodzącej ze szkoły zdobywania wiedzy własnym wysiłkiem, natomiast użytkownicy (w naszym wypadku w większości studenci) są już nauczani otrzymywania szybkich, gotowych informacji, których nawet nie muszą zapamiętywać – a zatem należą do „inteligencji cyfrowej”, postrzegającej bibliotekę jako relikw

⁶ Jackowicz-Korczyńska J. (2012), *Jaka edukacja, taka biblioteka: klient biblioteki o krok za Web 2.0*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 2 (129), [dostęp: 2012.06.22]. Dostępny w internecie: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/129/129_jackowicz_korczyńska.pdf.

minionego wieku. Cała sztuka polega na tym, żeby pogodzić te dwa nurty, wyciągając z obu to, co mają w sobie najlepszego. Bibliotekarze muszą podążać za postępem technicznym i oferować użytkownikom nowoczesne i skuteczne rozwiązania, natomiast młodszy użytkownicy muszą się nauczyć zdobywania wiedzy własnym wysiłkiem oraz krytycznej postawy wobec ogólnodostępnych źródeł internetowych.

Jak zatem pogodzić tradycję z nowoczesnością w środowisku bibliotecznym? Jakie narzędzia powinna oferować biblioteka, aby umożliwić efektywne pozyskiwanie wiedzy, poza zachowywaniem zasobów analogowych? Oczywiście – internet. Podstawową sprawą jest dostępny online elektroniczny katalog zbiorów, z którego można uczynić nie tylko narzędzie wyszukiwawcze dla studentów oraz wykładowców uczelni, ale i reklamę oraz wizytówkę biblioteki na zewnątrz poprzez włączanie się w takie projekty jak NUKAT czy KaRo. Taki katalog, przez odpowiednie olinkowanie, może stać się bramą dostępu do posiadanych przez bibliotekę e-książek czy do zdigitalizowanych zbiorów własnych, które mogą być udostępniane także poza uczelnią dzięki rozszerzonemu zakresowi adresów IP. Do równie częstych, ale dyskusyjnych praktyk należy tworzenie profili bibliotek w serwisach społecznościowych, jak choćby – rzecz jasna – na Facebooku. Jest to na pewno świetne narzędzie do rozreklamowania biblioteki, jej zbiorów i organizowanych przez nią wydarzeń, jak również do zaznaczenia jej istnienia oraz obecności w wirtualnej rzeczywistości. Jednak – jak zauważa Marcin Wilkowski, wskazując na przykład profilu Narodowego Archiwum Cyfrowego⁷ – serwis ten na mocy regulaminu gwarantuje sobie prawo do wykorzystywania umieszczanych w nim zdjęć w bardzo szerokim zakresie, bez ograniczeń ilościowych czy obowiązku podawania dokładnych informacji o źródle pochodzenia materiałów, jaki ma osoba docierająca do nich przez macierzystą stronę WWW archiwum. Z takimi faktami być może należy się pogodzić w imię zaistnienia w świadomości młodszych pokoleń.

Niezwykle przydatne dla nauki i dydaktyki są zasoby zewnętrzne. Mogą być to dostępne online bazy czasopism czy abstraktów albo polskie i zagraniczne biblioteki cyfrowe, pełniące zarazem funkcję ochrony najbardziej wartościowych zbiorów. Z tych pierwszych, jak np. z Wirtualnej Biblioteki Nauki, Mediateka Akademii Sztuki w Szczecinie będzie oczywiście korzystać biernie, natomiast w przypadku projektów cyfryzacji aktywnie włączy się w ich tworzenie, jak na przykład wzbogacanie zasobów Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej „Pomerania” poprzez digitalizację własnych zbiorów. Zdigitalizowane materiały zostaną podzielone na dwie części: jedna, zawierająca druki muzyczne, opracowania i albumy wydane przed 1939 rokiem, do których wygasły już prawa autorskie – utworzy ogólnodostępny zasób w ramach biblioteki cyfrowej „Pomerania”; druga część natomiast będzie dostępna jedynie w intranecie uczelni jako pomoc naukowa i dydaktyczna dla studentów oraz wykładowców AS. Planowane działania digitalizacyjne ułatwią szerokiemu gronu odbiorców dostęp do pozycji dawnych i rzadkich, a gronu użytkowników Mediateki umożliwią dostęp do pozycji bardzo popularnych. Jest to niezwykle ważne w przypadku uczelni artystycznych, gdyż – żeby wymienić tylko kilka przykładów – daje wolny dostęp do pięknych i kosztownych wydawnictw studentom sztuk wizualnych, muzykom umożliwia korzystanie z poszukiwanych druków muzycznych bez względu na liczbę jednoczesnych użytkowników (np. nuty dla chóru), natomiast wykładowcom daje możliwość pracy w domu. Tymi samymi powodami można uzasadnić potrzebę zakupu licencji na dostęp do innych zbiorów zewnętrznych, np. do cennych baz Oxford University Press czy ARTstor.

Dostęp do informacji oraz do materiałów źródłowych jest istotny dla osób zajmujących się naukami humanistycznymi, ścisłymi i sztuką – zarówno eksperymentalną, jak i użytkową. Jednak, choć cele w najogólniejszych zarysach można we wszystkich tych przypadkach określić jako zbieżne, to realizacja poszczególnych z nich wymaga innego sprofilowania zasobu bibliotecznego

⁷ Wilkowski M. (2012), *Świat końca 2.0.*, „Biuletyn EBIB” [online], 2012, nr 2 (129), [dostęp: 2012.06.22]. Dostępny w internecie: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/129/129_wilkowski.pdf.

i oferty dostępowej. Interaktywność sieci informatyczno-bibliotecznej powinna zapewnić naukowcom z zakresu nauk humanistycznych i ścisłych możliwość sprawdzenia np. indeksu Hirscha, zaś badaczom sfery artystycznej – umożliwić sprawdzenie autentyczności sygnatur na obrazach czy obecności prac danego artysty w światowych galeriach itp. Oznacza to także łatwiejsze upowszechnianie dzieł w świadomości globalnej społeczności osób zajmujących się daną tematyką (dotykamy tu bardziej skomplikowanej kwestii publikacji prac teoretycznych i artystycznych w prasie i w galeriach wirtualnych lub online, którą należałoby omówić osobno).

Kategorie dostępu i widzialności – jak rozumie je m.in. J. Racière – są tu niezwykle istotne, ponieważ zakres dostępu kształtuje świadomość, poziom społeczny i jakość osiągnięć, przy czym perspektywa, w której musimy je ujmować, ma charakter globalny. Nie można przecież czytać wyłącznie literatury łatwo dla nas dostępnej czy ograniczać się do poznawania regionalnej i krajowej sztuki, z zasobów światowych czerpiąc jedynie to, co przenikło już przed laty do historii sztuki. Nie wystarczy także wystawiać swoich prac czy grać koncertów wyłącznie w rodzinnym mieście czy kraju, ale trzeba je rozpowszechniać w światowej społeczności „świata sztuki”⁸, na którą składają się „wyspecjalizowane instytucje artystyczne (muzea, galerie, filharmonie, teatry, kina itp.), jak też osoby związane z istnieniem, funkcjonowaniem sztuki, takie jak: artyści, producenci sztuki, dyrektorzy placówek artystycznych (muzeów, teatrów itp.), odbiorcy sztuki, kolekcjonerzy, krytycy, historycy i teoretycy sztuki itp.”⁹.

Mediateka Akademii Sztuki w Szczecinie, jako nowa jednostka, ma przed sobą ogrom pracy. Z drugiej strony, może dzięki temu wykonywać pewne działania od razu z nastawieniem na współczesne potrzeby. Przejmując po bibliotece szczecińskiej filii Akademii Muzycznej w Poznaniu zbiór około 15 tys. woluminów, może rozwijać go i przekształcać w kierunku multimedialnym. Dar stanowi z jednej strony bazę wyjściową zasobu, z drugiej nie jest na tyle obszerny, by stanowić zbyt duże obciążenie dla rozwoju mediateki. Trudności i wyzwania są oczywiście obecne w każdej sytuacji, jednak rozwój ma charakter wielokierunkowy. W przypadku Mediateki AS oznacza to zarówno konieczność dokonywania zakupu zbiorów z obszaru sztuk wizualnych i muzycznych, tworzenia infrastruktury przystosowanej do potrzeb swoich użytkowników, jak i digitalizacji oraz zapewnienia dostępu do światowych zasobów archiwalnych online. Tworząc odpowiednią infrastrukturę niezbędną do korzystania ze światowych zbiorów dzieł sztuk wizualnych i muzycznych, nie wystarczy zapewnić użytkownikom komputerów, trzeba stworzyć odpowiednie środowisko do pracy z obrazami, prezentacjami, materiałami wykładowymi, plikami nutowymi i dźwiękowymi. Wymaga to zatem stworzenia odpowiednich boksów, które zapewnią wymaganą do pracy koncentrację. Sprawdzenie dostępności poszukiwanej pozycji w katalogu czy korzystanie z poczty elektronicznej nie wymaga szczególnych warunków, jednak w przypadku mediateki wyszliśmy z założenia, że posiadanie zbiorów DVD i CD zobowiązuje do zapewnienia odpowiedniego standardu korzystania z nich. Nie mniej istotne jest zaprojektowanie przestrzeni informacyjno-bibliotecznej usytuowanej w wirtualnym otoczeniu.

Stanowiąc część uczelni artystycznej o charakterze innowacyjnym, ze względu na łączenie dziedzin wizualnych – tak eksperymentalnych, jak i użytkowych – oraz muzycznych, staramy się zapewnić dostęp online do światowych zbiorów obrazów, fotografii, fotosów filmowych, nut, plików muzycznych oraz analiz teoretycznych i opracowań historycznych. Nie jest to tylko marzenie, ale całkiem realna możliwość, którą obecnie już w znacznej mierze realizujemy.

1. Oferujemy licencjonowany dostęp do:

⁸ Pojęcie „świata sztuki” stosuję w duchu interpretacji George’a Dickie’go. Określenia tego po raz pierwszy użył Arthur Danto w 1964 r. w artykule *The Artworld* [w:] „Journal of Philosophy” (1964), XV, s. 571–584, definiując je jako zbiór instytucji, praktyk i osób zajmujących się sztuką. Zob. Dickie G. (b.r.), *Art. Circle: Theory of Art.*, New York, s. 7.

⁹ Dziemidok B. (2009), *Główne kontrowersje estetyki współczesnej*, Warszawa, s. 131.

- **Cyfrowej Biblioteki ARTstor** (The ARTstor Digital Library), która rejestruje ponad milion cyfrowych reprodukcji z obszaru sztuki, architektury i nauk humanistycznych wraz z narzędziami umożliwiającymi ich oglądanie, prezentację i wykorzystanie w celach badawczych i pedagogicznych. (Kolekcja ARTstor składa się z przekazanych do udostępniania zbiorów wybitnych muzeów, bibliotek i archiwów fotograficznych, m.in. The J. Paul Getty Museum, MoMA – The Museum of Modern Art, La Bibliothèque Nationale de France, Library of Congress, Magnum Photos Museum of Solomon R. Guggenheim);
  - dwóch portali stanowiących produkty Oxford University Press:
    - **Oxford Art Online**, w skład którego wchodzi m.in. Grove Art Online – niezaprzeczalnie autorytatywne źródło informacji na temat sztuk wizualnych od czasów prehistorycznych do współczesności, zawierający ponad 23 tys. haseł tematycznych (np. dotyczących kierunków w sztuce) i 21 tys. biogramów, sporządzonych przez blisko 7 tys. naukowców z całego świata (Grove Art Online zapewnia również dostęp do 6 tys. reprodukcji dzieł sztuki z wybitnych światowych muzeów oraz 40 tys. wyselekcjonowanych linków do muzeów i galerii na całym świecie) oraz Benezit Dictionary of Artists, stanowiący od 1911 r. niezastąpione źródło odwołań dla historyków sztuki, marszandów, kolekcjonerów i studentów;
    - **Oxford Music Online**, w skład którego wchodzi Encyclopedia of Popular Music, The Oxford Dictionary of Music, The Oxford Companion to Music oraz Grove Music Online – wiodące zasoby muzyczne online, funkcjonujące od 2001 r., które stanowią wspaniałe kompendium dla osób studiujących sztuki muzyczne, oferując im całość tekstów drugiego wydania The New Grove Dictionary of Music and Musicians z 2001 r., The New Grove Dictionary of Opera z 1992 r. i drugie wydanie The New Grove Dictionary of Jazz z 2002 r., a także ich aktualizacje i uzupełnienia;
  - archiwum muzycznego **DRAM**, które zawiera bogaty zasób nagrań w jakości dźwiękowej CD: od muzyki folkowej do operowej, od rdzennej amerykańskiej do jazzu, od muzyki XIX-wiecznej do wczesnego rocka, poprzez muzykę teatralną, współczesną i elektroniczną, a które powstało w 2007 r. w wyniku połączenia katalogu muzyki amerykańskiej wytwórni New World Records (istniejącego od 1975 roku, dzięki grantowi Fundacji Rockefellera) oraz CRI i zawiera obecnie ponad 3700 albumów z 30 różnych niezależnych studiów i archiwów;
2. Przekierowujemy do zasobów udostępnianych w ramach Europeany, Otwartych Zasobów, Federacji Bibliotek Cyfrowych, IMSLP/Petrucci Music Library, ScorSer, Sibley Music Library, RiffSpot, Cameral Music, Cantorion, Free-Scores, Just Sheet Music, Making Music Fun, biblioteki Trubadura, Free Music Archive, Jamendo, Cyfrowej Biblioteki Piosenki Polskiej oraz do sklepu z darmowymi nutami Di-Arezzo.

Zapewniając dostęp do danych potrzebnych do pracy naukowej oraz przystosowaną do korzystania z nich infrastrukturę, Mediateka AS jest również świadoma konieczności przeprowadzania odpowiednich szkoleń i warsztatów dla użytkowników, żeby wszystkie te możliwości i źródła mogły być dobrze przez nich wykorzystane. Niezbędne jest zatem informowanie o ich istnieniu oraz kształcenie umiejętności pracy z nimi. W tym celu Mediateka AS współpracuje z Akademickim Centrum Promocji i Rozwoju oraz planuje organizację kilku szkoleń bibliotecznych. Wśród nich są przede wszystkim:

- szkolenia tradycyjne, obowiązkowe – zapoznające z zasadami działania biblioteki i jej zbiorami, realizowane również w formie szkolenia online;
- warsztaty uzupełniające, sprofilowane w kierunku realizacji potrzeb poszczególnych grup użytkowników, uczące korzystania z konkretnych baz.

Korzystanie z bazy ARTstor czy z produktów oxfordzkich nie ogranicza się tylko do przeszukiwania zasobów, należy więc prezentować ich pozostałe możliwości. ARTstor oferuje szereg narzędzi, które mogą być wykorzystane w pracy naukowej i dydaktycznej, m.in. te związane z tworzeniem prezentacji i skryptów oraz udostępnianiem online materiałów studentom. Oxford Art Online i Oxford Music Online ułatwiają cytowanie naukowych opracowań i analizę wybranych form muzycznych oraz prac wizualnych. Korzystanie z tych zasobów opiera się na zasadzie interaktywności. Do baz Biblioteki Cyfrowej ARTstor można dodawać własne kolekcje i tworzyć autorskie opisy. Żeby w pełni korzystać z tak szerokości możliwości, konieczne jest odpowiednie przeszkolenie. W związku z tym planujemy w roku akademickim 2012/2013 zorganizowanie cyklu warsztatów uzupełniających dedykowanych osobno dla każdego z produktów, a w przypadku ARTstor także z podziałem na warsztaty kierowane do wykładowców i do studentów.

Podstawowy cel Mediateki AS to zapewnianie członkom środowiska Akademii Sztuki w Szczecinie dostępu do dzieł sztuk wizualnych i muzycznych, a także do narzędzi pracy naukowej i dydaktycznej. To wyzwanie, któremu współczesna biblioteka uczelni artystycznej może sprostać tylko o ile zdecyduje się wejść w przyszłość, stając się multimedialnym systemem informacyjno-bibliotecznym; stając się centrum informacji dumnym z tradycji, ale nierozpamiętującym chlubnej przeszłości, tworzącym przestrzeń zdobywania, poszerzania i pogłębiania wiedzy – co jest ważne z punktu widzenia rozwoju cywilizacyjnego, zmierzającego w kierunku zbudowania społeczeństwa opartego na wiedzy.

Bibliografia

- About DRAM (b.r.) [online] [dostęp: 29.03.2013]. Dostępny w internecie: <http://www.dramonline.org/page/about>.
- Dickie G. (b.r.), Art. Circle: Theory of Art., New York.
- Dziemidok B. (2009), Główne kontrowersje estetyki współczesnej, Warszawa.
- Hopfinger M. (2003), Doświadczenia audiowizualne. O mediach w kulturze współczesnej, Warszawa.
- Jackowicz-Korczyńska J. (2012), Jaka edukacja, taka biblioteka: klient biblioteki o krok za Web 2.0. „Biuletyn EBIB” [online], 2012, nr 2 (129), [dostęp: 2012.06.22], Dostępny w internecie: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/129/129_jackowicz_korczynska.pdf.
- Mc Luhan M. (2004), Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka, przeł. N. Szczuka, Warszawa, Środek przekazu sam jest przekazem, s. 38-53.
- Rancièrè J. (2007), Estetyka jako polityka, przeł. J. Kutyla, P. Mościcki, Warszawa.
- Wilkowski M. (2012), Świat końca 2.0. „Biuletyn EBIB” [online], 2012, nr 2 (129), [dostęp: 2012.06.22], Dostępny w internecie: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/129/129_wilkowski.pdf.
- Żółkiewski S. (1988), Teksty kultury, Warszawa.

Notka o autorze

Aleksandra Łukaszewicz Alcaraz

Doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii; adiunkt w Katedrze Nowych Mediów na Wydziale Sztuk Wizualnych Akademii Sztuki w Szczecinie; dyrektor Mediateki Akademii Sztuki w Szczecinie. Członkini Polskiego Towarzystwa Estetycznego; wchodzi w skład zespołu redakcyjnego czasopisma naukowego „Nowa Krytyka”. Specjalizuje się w zakresie estetyki filozoficznej oraz teorii kultury i sztuki. Jest autorką tekstów naukowych, publicystycznych i literackich, a także komentuje wydarzenia artystyczne i społeczne m.in. na łamach „Nowej Krytyki”, „Kontekstów”, „Rity Baum” i „Obiegu”.

Agata Rychter-Gullstrand

Absolwentka informacji naukowej i bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. W czasie studiów wyróżniona stypendium naukowym, umożliwiającym pisanie pracy magisterskiej na Uniwersytecie w Coimbrze (Portugalia). Pracowała w Bibliotece Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie oraz jako nauczyciel bibliotekarz; obecnie zatrudniona na stanowisku bibliotekarza w Mediatece Akademii Sztuki w Szczecinie. Bierze udział w licznych szkoleniach doskonalących warsztat bibliotekarski oraz z zakresu technologii informacyjnej.

Aleksandra Łukaszewicz Alcaraz Agata Rychter-Gullstrand
Wyzwania stojące przed współczesną biblioteką uczelni
artystycznej...

URSZULA SZYBOWSKA

PAN BIBLIOTEKA GDAŃSKA

Biblioteka cyfrowa jako forma promocji bibliotecznej

- Drogi panie Kiciu-Dziwaku [...]. – Czy nie mógłby pan mnie poinformować, którędy powinnam pójść? [...].
- To zależy w dużej mierze od tego, dokąd pragnęłabyś zajść – odparł Kot-Dziwak.

Lewis Carroll, *Alicja w Krainie Czarów*
(tłum. A. Marianowicz)

*Promevēre*¹

O roli i potencjale bibliotek w nowoczesnym społeczeństwie wiedzy pisze się wiele². Biblioteka nie może być miejscem, gdzie realizowane są jedynie tak zwane usługi oczekiwane – powinna być także ośrodkiem stymulacji usług inspirowanych doraźnie³. Instytucje utrzymywane ze środków publicznych, w tym biblioteki, są zobligowane do tego, by przynosić społeczeństwu realny pożytek. Wypełniają one w ten sposób przypisane im powinności, których rejestr w zasadzie pozostaje niezmienny od lat⁴. Rzeczone powinności polegają na pośredniczeniu w komunikacji publicznej, na tworzeniu twórczego kontekstu dla intelektualnego rozwoju oraz powiadamianiu (informowaniu) o swoich zasobach i świadczonych usługach⁵. Biblioteka w takim rozumieniu jawi się jako rodzaj edukacyjnego mediatora i stymulatora. Jednym z podstawowych wyzwań dla bibliotekarstwa, także tego cyfrowego, jest między innymi promocja usystematyzowanych internetowych źródeł informacyjnych⁶, własnych i tych z zewnątrz. Radykalne przeobrażenia w komunikacji publicznej, jakich obecnie doświadczamy, stawiają przed bibliotekarzami zadania związane z ciągłym reorganizowaniem modelu funkcjonowania instytucji, w której pracują. W procesie zmian nieodzowne wydają się być dwa elementy – kreatywność i innowacyjność, które, wbrew powszechnemu przekonaniu, wydają się być realnie wpisane w zawód bibliotekarza. To właśnie bibliotekarze współtworzą tak zwaną wartość naddaną biblioteki⁷, rozumianą jako

¹ „Posuwać naprzód”, „szerzyć” (zob. przypis 10).

² Zob. np. Dankert B. (oprac.) (2005), *Najlepsze wzorce działalności bibliotecznej w Europie, Singapurze i USA: międzynarodowa analiza przykładów best practice*, Warszawa.

³ Wojciechowski J. (2002), *Idee i rzeczywistość: bibliotekarstwo pragmatyczne*, Warszawa, s. 22.

⁴ Podstawowe funkcje i zadania bibliotek określa *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*; zob. też: *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji* [online] [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/kodeks_etyki.html.

⁵ Wojciechowski J. (2006), *Biblioteczna wartość naddana*, Kraków, s. 9.

⁶ Lankocz M. (2006), *Internet w służbie bibliotek akademickich i czytelnika* [w:] *II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej. Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy?* [online], Łódź [dostęp: 2012.06.17], s. 297–307. Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/publikacje/matkonf/biblio21/sesja7refl.pdf>.

⁷ Wojciechowski J. (2006), *Biblioteczna...*, dz. cyt. s. 12.

przyrost społecznych wartości osiągniętych tylko w wyniku korzystania z biblioteki. Czynnikiem wspierającym rozwój tych wartości jest, obok między innymi wiedzy i umiejętności bibliotekarzy, także ich kreatywność. Naddawanie wartości może mieć miejsce na drodze wielu procesów związanych z działalnością biblioteki, w tym także w ramach promocji zasobów. Budowanie wystaw wirtualnych⁸ na bazie zcyfrowanych zasobów biblioteki wydaje się być skutecznym sposobem rozwijania usług w bibliotece, a także promocji bibliotecznej. Ponadto tego rodzaju działania w zasadniczy sposób mogą wpływać na kreowanie wizerunku biblioteki jako nowoczesnej instytucji realizującej różnorodne funkcje społeczne, edukacyjne, informacyjne i kulturowe w cyfryzującym się społeczeństwie.

Promocja jest ważnym elementem działalności każdej biblioteki. Lansowanie bibliotek w środowisku społecznym poprzez działania promocyjne, propagandowe oraz transmisyjne określane jest jako marketing niekomercyjny⁹. Samo pojęcie promocji może być różnie interpretowane i dotyczy różnych sfer życia. Obok promocji cenowych w markecie, promocją nazwiemy także uroczystość nadania stopnia naukowego lub oficerskiego. Promocja to również pozytywna decyzja o przejściu ucznia do następnej klasy. W sporcie zaś promocja to termin szachowy oznaczający zamianę pionka na dowolną figurę, z wyjątkiem króla. Promocja zdrowia to inaczej taka działalność edukacyjna, która umożliwia ludziom zwiększenie kontroli nad sprawami związanymi z własnym zdrowym, propagowanie zdrowego trybu życia. Promotor to profesor kierujący np. pracą dokorską, a także, w szerszym znaczeniu, inicjator lub projektodawca. W chemii promotorem nazywa się substancję potęgującą działanie katalizatora. Słowo promocja pochodzi od łacińskiego *promotio*, oznaczającego „poparcie, kreowanie”; *promotio* z kolei pochodzi od *promovere*, czyli „posuwać naprzód”, „szerzyć”¹⁰. We wszystkich wymienionych powyżej przykładach użycia terminu promocji – lub słów pokrewnych – na plan pierwszy wysuwa się w interpretacji tego pojęcia czynnik wspierania i stymulowania procesów, których on dotyczy. W przypadku biblioteki promocja może być rozumiana jako ogół działań mających na celu, z jednej strony, krzewienie, inicjowanie i rozwijanie wszelkich usług związanych z działalnością biblioteki, z drugiej zaś, komunikowanie się z użytkownikami i przekazywanie im informacji o istnieniu biblioteki i sposobie, w jaki mogą zaspokoić swoje potrzeby informacyjne, edukacyjne i inne. Takie myślenie spójne jest ze współczesną koncepcją biblioteki jako systemu otwartego. „Koncepcja nowego bibliotekarstwa, a więc nastawienie na usługi oraz na aktywną promocję, stanowi logiczny wynik głębszej refleksji nad funkcjonowaniem bibliotek – to jasne, że instytucje usługowe powinny być nastawione na usługi – ale także pozostają w związku z ideą systemu otwartego. System otwarty to taki, który oprócz wejścia, wyjścia oraz cyklu procesów wewnętrznych i transformacji, obejmuje również elementy otoczenia. [...] Nowe bibliotekarstwo zakłada więc modyfikację organizacji i zarządzania w kierunku szczególnego wyeksponowania wyjściowej sfery usług oraz powiązania jej z oczekiwaniami środowiska [...]. Nasuwa się wniosek, że nie tylko tworzenie lepszej jakości usług w bibliotekarstwie powinno znajdować się w centrum wszelkich działań – nie mniej istotne wydaje się być skomunikowanie z użytkownikiem w celu, po pierwsze, poinformowania go o nowych rozwiązaniach, z których potencjalnie może on skorzystać, a po drugie, w celu rozpoznania nowych potrzeb odbiorcy. Postawienie w tym miejscu pytania, czy bibliotece potrzebna jest promocja, wydaje się być zabiegiem retorycznym. Truizmem jest przypomnienie, że większość zjawisk i procesów występujących

⁸ Podziękowania należą się osobom, bez których wystawy wirtualne PAN BG nie mogłyby powstać – st. kustoszowi Stefani Sychcie, Annie Walczak – kierownikowi Działu Zbiorów Specjalnych (PAN Biblioteka Gdańska), Robertowi Szczoduchowi – koordynatorowi projektu Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej oraz Anecie Kwiatkowskiej i Dagmarze Binkowskiej z PAN Biblioteki Gdańskiej. Jestem wdzięczna za ich pomysły, entuzjazm oraz wolę współpracy.

⁹ Wojciechowski J. (2001), *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany*, Kraków, s. 80.

¹⁰ Kopaliński W. (1967), *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa, s. 615.

w obrocie dobrami kultury występuje także w obrocie dobrami towarowymi¹¹. Instytucje niekomercyjne wydają się więc upoważnione do tego, by stosować w swej działalności reguły strategii marketingowej, w szczególności koncentrując się na opracowaniu koncepcji oddziaływania na „swoją grupę”, czyli grupę użytkowników, którą chcą pozyskać.

Wystawy wirtualne a promocja biblioteczna

W PAN Bibliotece Gdańskiej (dalej: Biblioteka Gdańska) podejmuje się wielorakie działania w ramach promowania usług bibliotecznych, w tym i te wykorzystujące możliwości, jakie daje biblioteka cyfrowa. Od początku swego istnienia Biblioteka Gdańska¹² była instytucją, która miała wspierać swych użytkowników w ich wysiłkach związanych z pogłębianiem wiedzy. Bibliotekarze zatrudnieni w tej książnicy byli ludźmi światłymi i pełnymi inicjatyw¹³ – nie brakowało wśród nich ludzi nauki, pełniących nierzadko ważne stanowiska w Radzie Miasta Gdańska. Obecnie w Bibliotece Gdańskiej czynione są starania, by jak najlepiej wykorzystywać nowoczesne narzędzia technologiczne w celu doskonalenia usług bibliotecznych. Jednym ze sposobów, by osiągnąć ten cel, jest wykorzystanie możliwości, jakie oferuje bibliotekarzom biblioteka cyfrowa funkcjonująca w Bibliotece Gdańskiej od 2010 r. w ramach Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej (PBC)¹⁴. Budowanie wystaw wirtualnych na bazie zasobów biblioteki wydaje się być skutecznym sposobem doskonalenia jakości świadczonych usług, szczególnie w zakresie efektywniejszej promocji biblioteki, jej zbiorów, idei, funkcji i zadań, które są związane z tą instytucją kultury¹⁵. W 2012 r. udostępnione były dla użytkowników trzy wystawy online: „Rok Heweliusza 2011”, „Euro 2012 w bibliotece...” oraz „Moda na książkę. Moda w książce”.

Inspiracją do stworzenia pierwszej wystawy wirtualnej „Rok Heweliusza 2011” były, z jednej strony, obchody rocznicy urodzin wielkiego gdańskiego astronoma, przypadające w 2011 r. Z drugiej zaś, zachęcający bogaty wybór prac Heweliusza ze zbiorów Biblioteki Gdańskiej, które w postaci zdigitalizowanej zostały wprowadzone na platformę Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej¹⁶. Zaprojektowano pokaz online składający się z 24 skanów prezentujących wybrane ilustracje z dzieł Heweliusza. Oczywistym celem wystawy był cel edukacyjny. Nie mniej ważne było poinformowanie użytkowników o umieszczeniu zdigitalizowanych dzieł Heweliusza w PBC. Potencjalny użytkownik, który świadomie lub przypadkowo odwiedzi wystawę „Rok Heweliusza”, ma szansę przypomnieć sobie kilka faktów z życia i działalności sławnego gdańszczyzanina. Co więcej, odwiedzający galerię ma możliwość zapoznania się z dokumentem opisującym wystawę, który otwiera pokaz. Pełni on w przypadku pokazu online rolę swego rodzaju „afisza”, dzięki któremu użytkownik uzyskuje różnorakie informacje, w tym i te dotyczące nazwy instytucji, która dysponuje prawami do zdigitalizowanej publikacji. Pod opisem umieszczone jest logo Biblioteki Gdańskiej będące zarazem aktywnym łączem do jej strony WWW.

¹¹ Zawada A. (2002), *O promocji biblioteki*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 3 [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.ebib.info/2010/32/zawada1.php>.

¹² Zob. Babnis M., Nowak Z. (red.) (1998), *Bibliotheca Senatus Gedanensis 1596–1996. Dzieje i zbiory*, Gdańsk.

¹³ Schelwig S. (1992), *O początkach Biblioteki Gdańskiej. List i rozprawa*, tłum. Pszczółkowska Z. L., Gdańsk.

¹⁴ Hakuć, B., Szwoch, M. (2009), *Pomorska biblioteka cyfrowa jako cyfrowe repozytorium dorobku cywilizacyjnego regionu*, „Zeszyty Naukowe Wydziału ETI Politechniki Gdańskiej. Technologie Informacyjne” t. 17, s. 99–109.

¹⁵ Należą do nich oprócz gromadzenia, opracowywania, przechowywania i ochrony materiałów bibliotecznych, animacja środowiska lokalnego, otwartość, tolerancja, organizowanie i zapewnianie dostępu do zasobów dorobku nauki i kultury, w tym obsługa użytkowników oraz prowadzenie działalności edukacyjnej oraz popularyzatorskiej.

¹⁶ Zob. <http://pbc.gda.pl/dlibra>.

Rysunek 1

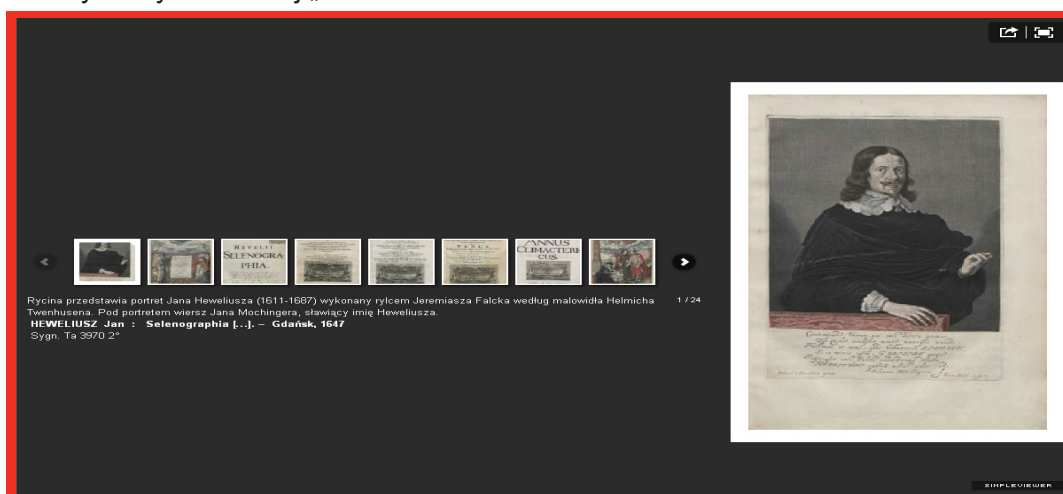
Opis wystawy wirtualnej „Rok Heweliusza 2011”

Źródło: strona WWW Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej¹⁷.

Rysunek 2

Fragment wystawy wirtualnej „Rok Heweliusza 2011”

Źródło: strona WWW Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej¹⁸.

¹⁷ Szybowska U. (2011), *Rok Heweliusza 2011* [w:] *Pomorska Biblioteka Cyfrowa* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://pbc.gda.pl/dlibra/docmetadana?id=12771&from=pubstats>. Powyższa wystawa stała się inspiracją do stworzenia kolejnej ekspozycji online – *Heweliusz 2011* [w:] *YouTube.pl* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=08-WgY5mCfs>.

¹⁸ Szybowska U. (2011), *Rok Heweliusza 2011* [w:] *Pomorska Biblioteka Cyfrowa* [online], [wystawa wirtualna],

W roku Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA Euro 2012 organizowanych wspólnie przez Polskę i Ukrainę wyjaśnianie motywacji zbudowania wystawy wirtualnej związanej z książkami o futbolu „Euro 2012 w bibliotece...” wydaje się zbyteczne. Temat piłki nożnej, jak żaden inny, wydawał się odpowiedni do „zareklamowania” biblioteki wśród szerokiego grona użytkowników. Idea tej prezentacji nieco różniła się od pomysłu przyświecającego dwóm pozostałym wystawom. W tym przypadku zrodził się zamiar, by zarekomendować nowe publikacje, a więc chronione prawem autorskim, które nie mogą zostać wprowadzone do internetu. Wystawa przedstawia jedynie okładki pozycji książkowych¹⁹. Pokaz otwiera dokument z opisem wystawy, wzbogacony o słowa kluczowe oraz tagi, zamieszczone w celu zintensyfikowania liczby wyświetleń strony WWW w wyszukiwarce internetowej.

Rysunek 3

Opis wystawy wirtualnej „Euro 2012 w bibliotece...”

The screenshot shows the website of the Pomorska Biblioteka Cyfrowa. The header features the library's logo and navigation links: Strona Główna, Kolekcje, Kontakt, Rejestracja, and Logowanie. The main content area is titled 'Opis wydania EURO 2012 w bibliotece ...'. It includes the following information:

- Tytuł:** EURO 2012 w bibliotece ...
- Autor:** Szybowska, Urszula ; Kwiatkowska, Aneta
- Temat i słowa kluczowe:** piłka nożna ; biblioteka ; czytelnictwo ; promocja ; Huang-Ti (2697-2598 p.n.e.) ; Beni Hasan ; epikuros ; harpastum ; sphaeromachia ; florentinum harpastum ; Giovanni Bardi, conte di Vernio (1534-1612) ; UEFA European Football Championship
- Opis:** „Sama gra, a nie sława, którą ona ze sobą niesie powinna być naszym jedynym celem”. Zapraszamy do obejrzenia wystawy „EURO 2012 w bibliotece ...”. Mottem wystawy jest cytat z książki „Sztuka gry w piłkę nożną” autorstwa Jana Weyssenhoffa (1889-1972), znanego polskiego naukowca i działacza sportowego. Trójkąty bywają mniej lub bardziej udane. My uważamy czytelników polecamy m.in. „schemat trójkątów kombinacyjnych” oraz inne tematy związane z piłką nożną, a wszystko to w kontekście Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012. Celem wystawy jest rozbudzenie zainteresowania piłką nożną, biblioteką i czytelnictwem, ale przede wszystkim zaprezentowanie informacji o książkach poruszających zagadnienia związane z futbolem ze zbiorów PAN Biblioteki Gdańskiej. Publikacje „piłkarskie” zostały ułożone chronologicznie, od 1926 r. do roku 2010, a ich tematyka może niejednego zaskoczyć. Książki dostępne są w siedzibie PAN Biblioteki Gdańskiej (ul. Wałowa 24, Gdańsk). Więcej informacji na temat PAN Biblioteki Gdańskiej na <http://bgpan.gda.pl/>. Zapraszamy!
- Wydawca:** PAN Biblioteka Gdańska
- Miejsce powstania:** Gdańsk
- Data powstania:** 2012
- Format:** text/html
- Identyfikator zasobu:** oai:pbo.gda.pl:15485
- Język:** pol
- Prawo:** PAN Biblioteka Gdańska
- Tagi:** football ; EURO 2012 ; library promotion ; Grzegorz Lato ; Zbigniew Boniek

On the right side of the main content area, there is a book cover for 'EURO 2012' with the subtitle 'Czy ten mecz można wygrać?'. Below the cover is a button labeled 'POKAŻ TREŚĆ!'. At the bottom of the page, there is a logo for 'PAN BIBLIOTEKA GDAŃSKA'.

Źródło: strona WWW Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej²⁰.

[dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://pbc.gda.pl/dlibra/docmetadata?id=12771&from=pubstats>.

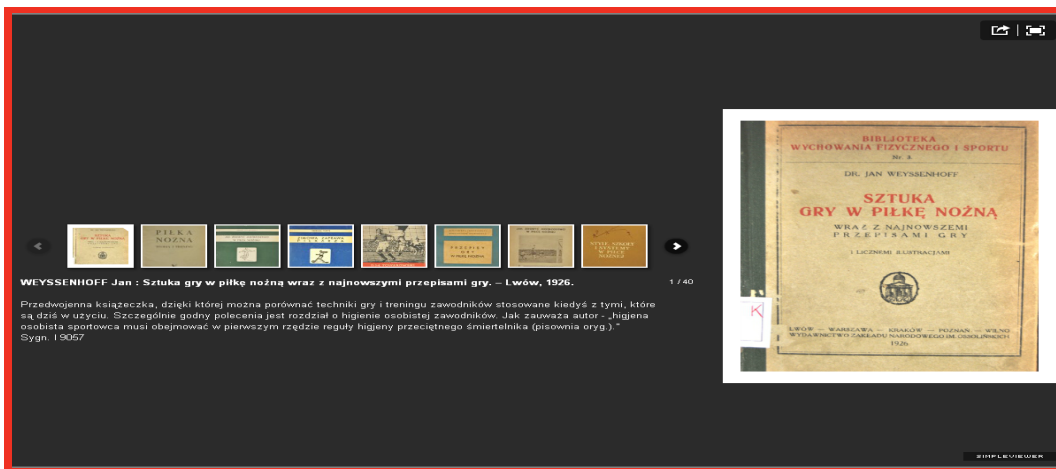
¹⁹ Organizatorzy uzyskali zgodę na zaprezentowanie okładek od wydawców.

²⁰ Szybowska U., Kwiatkowska A. (2011), *EURO 2012 w bibliotece...* [w:] *Pomorska Biblioteka Cyfrowa* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://pbc.gda.pl/dlibra/docmetadata?id=15485&from=pubstats>.

Rysunek 4

Fragment wystawy wirtualnej „Euro 2012 w bibliotece...”

Źródło: strona WWW Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej²¹.

Rysunek 5

Opis wystawy wirtualnej „Moda na książkę. Moda w książce”

Źródło: strona WWW Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej²².

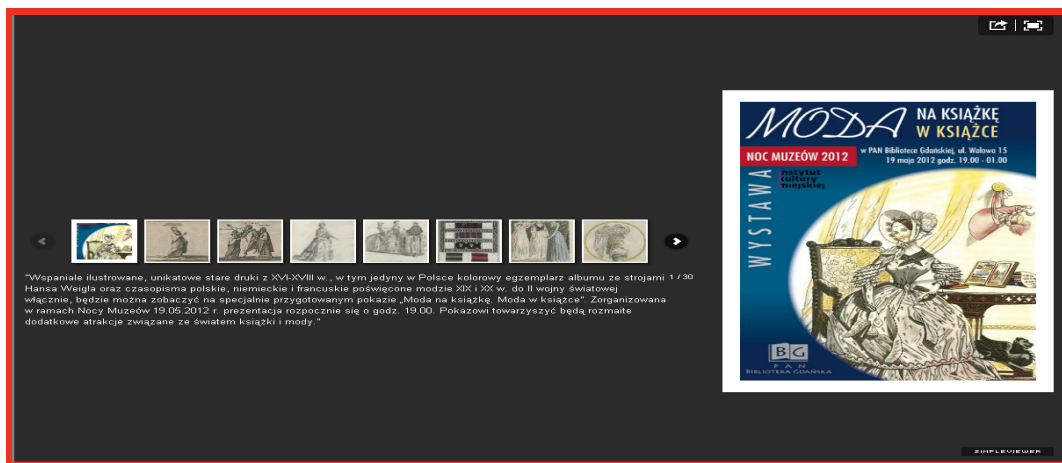
²¹ Tamże.

²² Binkowska D., Kwiatkowska A. (2011), *Moda na książkę. Moda w książce* [w:] Pomorska Biblioteka Cyfrowa [online], [wystawawirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w Internecie: <http://pbc.gda.pl/dlibra/docmetadata?id=18824&from=pubstats>.

Trzecia wystawa: „Moda na książkę. Moda w książce” powstawała w efekcie prac przygotowawczych do Nocy Muzeów 2012, w której Biblioteka Gdańska uczestniczyła. Wystawa miała być także formą archiwizacji niektórych zbiorów Biblioteki Gdańskiej, o wysokich walorach edukacyjnych i artystycznych, które zostały zaprezentowane podczas Nocy Muzeów.

Rysunek 6

Fragment wystawy wirtualnej „Moda na książkę. Moda w książce”

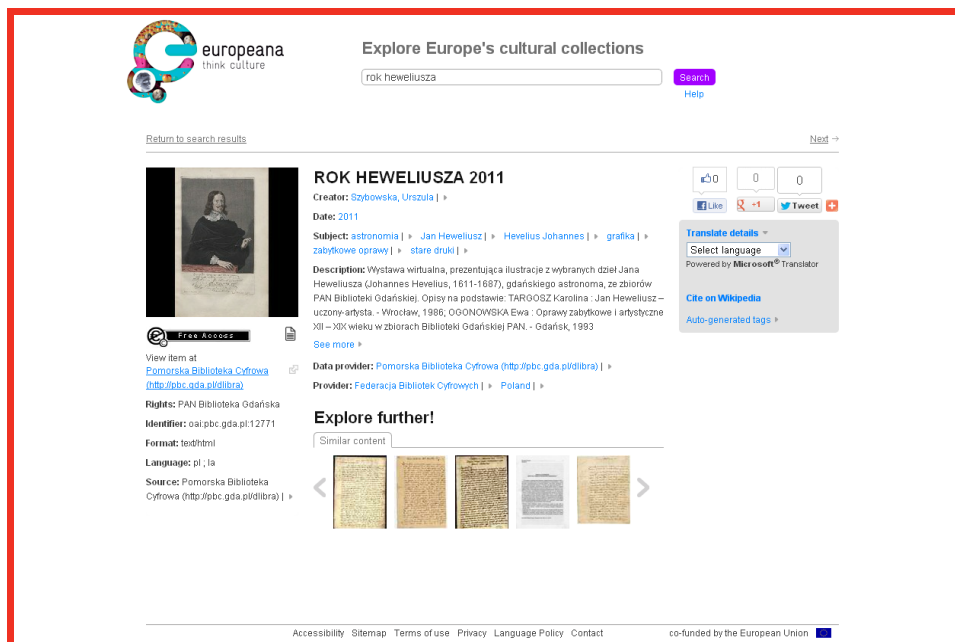

Źródło: strona WWW Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej²³.

Wyżej opisane wystawy wirtualne dostępne są także w *Europeanie*, europejskiej bibliotece cyfrowej²⁴.

Rysunek 7

Wystawa „Rok Heweliusza 2011” w zasobach Europeany

Źródło: strona WWW Europeany²⁵.

²³ Tamże.

²⁴ Europeana jest wspólnym punktem dostępu do europejskiego dziedzictwa kulturowego; zob. *Digital Libraries Initiative* [w:] *Europe's Information Society* [online], [portal tematyczny], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm.

²⁵ Szybowska U. (2011), *Rok Heweliusza 2011* [w:] *Europeana* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://europeana.eu/portal/record/09404/EDDC1C597FC1F699E64FA11F9226624780115882.html?query=Rok+heweliusza+2011>.

Dwoma podstawowymi funkcjami każdej wirtualnej wystawy wydają się być prezentacja wybranych zbiorów oraz promocja biblioteki (i czytelnictwa). Niniejszy artykuł nie przewiduje dokładnego scharakteryzowania zawartości wyżej opisywanych wystaw. W tekście skupiono się na ukazaniu roli, jaką owe wystawy wirtualne mogą spełnić dla promowania biblioteki. Do tworzonych wystaw wybierane są zbiory biblioteczne, które mają szczególne walory edukacyjne, artystyczne, społeczne i inne. Taka selekcja umożliwia zbudowanie ciekawej ekspozycji online. Promocja biblioteczna z wykorzystaniem atrakcyjnego materiału powinna okazać się nie tylko efektywnym, ale przede wszystkim efektywnym zabiegiem, to znaczy takim, dzięki któremu szerszy krąg potencjalnych użytkowników może zainteresować się zaprezentowanym materiałem. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że odwiedzający tak zaprojektowaną wystawę wirtualną zwróci uwagę na inne elementy ekspozycji, na przykład na opis wystawy w tzw. schemacie Dublin Core²⁶, domyślnym formacie opisu publikacji w systemie dLibra²⁷ – odnajdując wśród atrybutów opisu dane o instytucji sprawczej. Może także szukać odpowiedzi na pytanie, jakie inne zasoby dana biblioteka posiada, gdzie się ona mieści, jaka jest historia instytucji itp. Dodatkowo pod opisem użytkownik znajdzie interaktywną ikonkę przedstawiającą logo biblioteki, odpowiedzialnej za wprowadzenie wystawy na platformę cyfrową – wystarczy jedno kliknięcie, by zostać przeniesionym do strony głównej biblioteki i odnaleźć tam więcej informacji o tej jednostce, włącznie z katalogami elektronicznymi.

Wystawa wirtualna jest rodzajem galerii skanów wyselekcjonowanych zasobów, obsługiwaną przez program SimpleViewer²⁸. Program ten uważany jest za jeden z najlepszych i najpopularniejszych darmowych skryptów dostępnych na rynku pozwalających tworzyć galerię zdjęć w technologii flash. Dodatkowym atutem SimpleViewer jest prostota jego obsługi. Wśród najważniejszych cech tego programu wymienia się między innymi inteligentny system ładowania zdjęć, intuicyjną nawigację, mały rozmiar (17 kB) oraz łatwo zmienialny interfejs²⁹.

Stworzenie wystawy wirtualnej to jedno, czym innym zaś jest wprowadzenie jej w obieg, czyli do przestrzeni komunikacji publicznej. Oczywiście można liczyć na „współpracę” z wyszukiwarkami internetowymi (np. z Google), ale powinno się także spróbować je „wesprzeć”, rozsyłając e-maile do placówek oświatowych, kontaktując się z mediami, redakcjami pism i portali fachowych³⁰, a nawet zachęcając własnych znajomych do obejrzenia ekspozycji. Organizowanie wystaw i promocji książki w środowisku tradycyjnej biblioteki było od wielu lat sprawdzonym sposobem na propagowanie czytelnictwa i samej instytucji. Przeniesienie tego typu działań na obszar bibliotekarstwa cyfrowego może okazać się równie efektywną metodą poszerzenia kręgu użytkowników. Warto podkreślić, że tworzenie wystaw wirtualnych jest poniekąd nawiązaniem do dobrej praktyki stosowanej nie od dziś w bibliotekach na całym świecie, które szczególną uwagę zwracają na promowanie swoich zbiorów i usług, wykorzystując zalety nowych technologii informatycznych³¹.

²⁶ Rühle S., Baker T., Johnston P., *Dublin Core User Guide* [online], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://wiki.dublincore.org/index.php/User_Guide.

²⁷ Tworzenie struktur biblioteki cyfrowej w Bibliotece Gdańskiej odbywa się na bazie systemu dLibra, który jest udostępniany przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe.

²⁸ SimpleViewer to produkt firmy Airtight udostępniany w internecie bezpłatnie.

²⁹ Osiński M., *SimpleViewer; przepis na pyszną galerię* [online], [blog], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://megaemce.wordpress.com/2007/05/25/simpleviewer-przepis-na-pyszna-galerie/>.

³⁰ Rok Heweliusza 2011 – wirtualna wystawa [online], [dostęp: 2012.06.18], Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/wiadomosci/589-rok-heweliusza-wirtualna-wystawa>; Szybowska U. (2011), *Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska – the Polish Academy of Sciences (PAS) Gdańsk Library* [w:] *Newsletter of the Bibliotheca Baltica Working Group* [online], Newsletter [dostęp: 2012.06.18], nr 21, s. 8–9. Dostępny w internecie: <http://baltica.lnb.lv/wp-content/uploads/2010/06/Bibliotheca-Baltica-Newsletter-nr-21.pdf>.

³¹ Autorka ma tu na myśli liczne przykłady wystaw wirtualnych, których godną reprezentantką jest Europeana i jej wystawy online: <http://exhibitions.europeana.eu/>.

Hybryda

Hybrydyzacja jest zagadnieniem, nad którym zastanawiają się obecnie zarówno socjologowie³², ekonomiści³³, informatycy³⁴, architekci³⁵, jak i bibliotekoznawcy³⁶. Naukowcy reprezentujący różne dyscypliny, także i te niewymienione powyżej, definiują to zjawisko przez pryzmat swojego pola badawczego. Obok terminu „hybrydyzacja” spotyka się określenia „hybrydowość” oraz „hybrydyczność”. Samo pojęcie hybrydy występuje w kulturze od dawna. Hybrydy były mitycznymi stworzeniami, łączącymi w swych ciałach cechy więcej niż jednej istoty. Jedną z bardziej znanych mitologicznych istot tego typu był sfinks – stworzenie o ciele lwa i głowie człowieka. Symbolika hybrydy wydaje się być bardzo bogata³⁷. Zasadniczo odnosi się ona do zmienności, niejednorodności, chaosu, a zarazem do jedności, transmisji wiedzy i doświadczeń oraz łączności różnych sfer życia.

Biblioteka Gdańska jest biblioteką hybrydową. Tradycyjny sposób funkcjonowania biblioteki uzupełniany jest o nowe rozwiązania, np. katalogi online, internetowe bazy danych czy dostęp do internetu. Według Ewy Adaszyńskiej³⁸ hybrydowy model biblioteki to połączenie idei biblioteki tradycyjnej z jej budynkiem, tradycyjnym księgozbiorem, tradycyjnym sposobem gromadzenia i opracowania zbiorów, ich organizacją, dostępem, obsługą i usługami z nowoczesną biblioteką cyfrową, elektronicznym zasobem sieciowym, zdalnym dostępem, elektroniczną dystrybucją informacji oraz elektronicznym zarządzaniem. Wraz ze zmianą infrastruktury zmienia się także model zarządzania współczesnymi bibliotekami, obecnie nawiązujący do modelu marketingowego. Zmienia się wiele, choć pewne standardy pozostają takie same, a z pewnością należą do nich między innymi skuteczność i prostota działań. Profesor Tadeusz Kotarbiński definiował tak zwaną „dobrą robotę” w bibliotekarstwie jako taką działalność, w której stosowane są podstawowe zasady prakseologii – ekonomizacja, koordynacja, specjalizacja i integracja działań. Bibliotekę – jego zdaniem – powinny ponadto cechować: szybkość, wierność, należyta szczegółowość, czytelność, określoność i łatwość rozumienia języka informacji³⁹.

O hybrydyzacji Biblioteki Gdańskiej można mówić od końca lat 90. XX w., kiedy to rozpoczęto prace nad wprowadzeniem elektronicznego katalogu⁴⁰. Gdańska ksiąźnica⁴¹, pod koniec

³² *Socjologia relacji między ludźmi, nie-ludźmi i hybrydami* (2010), [online], Gdańsk [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://www.lin.ifsid.ug.edu.pl/?page_id=16.

³³ Zabawa J. (2005), *Podejście hybrydowe w analizie ekonomicznej przedsiębiorstwa* [online], Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. inż. Edwarda Radosińskiego, Politechnika Wrocławska, Wydział Informatyki i Zarządzania, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://www.dbc.wroc.pl/Content/1336/Zabawa_Jacek.pdf.

³⁴ Duch W. (b.r.), *Architektury kognitywne, czyli jak zbudować sztuczny umysł* [online], Toruń [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.fizyka.umk.pl/publications/kmk/08-Architektury-kognitywne.pdf>.

³⁵ Palej M. (2010), *Hybrydy – nowe elementy w strukturze miast*, „Czasopismo Techniczne. Architektura” [online], nr 6-A, z. 14, r. 107 [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i4/i1/i8/i9/r4189/PalejM_HybrydyNowe.pdf.

³⁶ Piotrowicz G. (2004), *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki* [w:] *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej. Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej* [online], Łódź [dostęp: 2012.06.18], s. 219–229. Dostępny w internecie: http://bg.p.lodz.pl/konferencja2004/pelne_teksty/piotrowicz.pdf.

³⁷ Żak-Bucholc J. (2005), *Starożytne hybrydy* [w:] *Racjonalista.pl*. [online], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s.402>.

³⁸ Piotrowicz G. (2004), *Model hybrydowy...*, dz. cyt.

³⁹ Cyt. za: Piłtyczak-Majerowicz M. (1999), *Zawód – bibliotekarz*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 1 [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib01/zawod.html>.

⁴⁰ Zob. http://bgpan.gda.pl/katalog_virtua.php.

⁴¹ Bibliotheca Senatus Gedanensis, bo tak brzmiała pierwsza nazwa miejskiej ksiąźnicy w Gdańsku, utworzona decyzją Rady Miejskiej Gdańska w 1596 r., od początku służyć miała przede wszystkim jako zachęta i pomoc studiującym w zdobywaniu wiedzy i tworzeniu nauki. Pierwszą siedzibą biblioteki był gmach Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego (dziś mieści się tam Muzeum Narodowe w Gdańsku – ul. Toruńska 1). W 1819 r. podjęto decyzję o przeniesieniu zbiorów do poszpitalnego kościoła św. Jakuba przy ul. Łagiewniki 63 w Gdańsku. Kiedy w 1905 r. oddano do użytku gmach przy ul. Wałowej 16 (dziś 15), biblioteczne zbiory zostały tam przeniesione. W 100 lat później, w 2005 r., otwarto nowoczesny gmach przy ul. Wałowej 24. Obecnie po dwóch stronach ulicy Wałowej funkcjonują dwa budynki Biblioteki Gdańskiej, tj. gmach historyczny, z najstarszymi i najcenniejszymi zbiorami, oraz nowy gmach, z „nową” książką, nowoczesną infrastrukturą oraz hybrydowymi usługami, zob. Szybowska U. (2008), *Biblioteka Cyfrowa Biblioteki Gdańskiej PAN*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 7/, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: [http://www.ebib.info/2008/98/a.php?szybowska\(Eb-98\)](http://www.ebib.info/2008/98/a.php?szybowska(Eb-98)).

pierwszej dekady XXI w., weszła w kolejny etap przeobrażeń, polegający na budowaniu wirtualnej biblioteki cyfrowej. Biblioteka Gdańska stopniowo przekształca się w bibliotekę „cyberprzestrzenną”. Tworzenie biblioteki cyfrowej to proces przebiegający stopniowo i wieloetapowo. Zasób biblioteki cyfrowej Biblioteki Gdańskiej tworzą następujące kolekcje:

- stare druki z kolekcji Jana Bernarda Bonifacia (fundatora Biblioteki Gdańskiej),
- dzieła Jana Heweliusza,
- rękopisy muzyczne,
- gedanensia (XIX, XX w.).

Zgodnie z pierwotną misją Biblioteki Gdańskiej, twórcom jej cyfrowego odpowiednika przyświecał przede wszystkim cel stworzenia struktury, która oferować będzie użytkownikom, zarówno dziś, jak i w przyszłości, powszechny dostęp do najciekawszych i najwartościowszych zabytków piśmiennictwa zgromadzonych w książnicy. W ten sposób Biblioteka Gdańska może przyczynić się do szeroko pojętego rozwoju społeczeństwa informacyjnego, zarówno w regionie pomorskim, jak i poza nim. Należy podkreślić fakt, że zbiory specjalne Biblioteki Gdańskiej stanowią, ze względu na swą rangę historyczną i merytoryczną, dziedzictwo kulturowe zarówno Pomorza, jak i pozostałej części Polski i Europy⁴².

Rozwój bibliotek cyfrowych ma kluczowe znaczenie dla rozwoju życia naukowego, edukacyjnego i kulturalnego we współczesnym świecie. Z tego względu nauczanie o bibliotekach cyfrowych jako nowym narzędziu pracy w procesie kształcenia wydaje się być istotnym zadaniem dla bibliotekarzy pracujących w bibliotekach hybrydowych. Jedną z najważniejszych funkcji bibliotek cyfrowych jest zabezpieczenie światowego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Nie należy jednak zapominać o pokoleniu współczesnym⁴³, jemu też trzeba dać szansę skorzystania z oferty bibliotekarstwa cyfrowego poprzez organizację szkoleń w zakresie korzystania z bibliotek w sieci oraz poprzez propagowanie tego rodzaju usług. Część odbiorców ogromu nieuporządkowanych informacji zawartych w internecie może potrzebować przewodnika. Zdaniami niektórych badaczy mediacyjna rola bibliotek w elektronicznej komunikacji publicznej polega właśnie na porządkowaniu, wybieraniu i weryfikacji rozpowszechnionych treści⁴⁴. Tworzenie wystaw wirtualnych na bazie zasobów bibliotecznych jest przykładem kreatywnych usług związanych z organizacją i udostępnianiem zasobów biblioteki naukowej w postaci cyfrowej. Uzasadnione wydaje się być przekonanie, że takie działanie może także być wykorzystane do nowatorskiej promocji z wykorzystaniem tych zasobów.

Kreatywność i innowacyjność

We współczesnym piśmiennictwie z wielu dziedzin nauki dużo miejsca zajmują rozważania nad rolą kreatywności i innowacyjności w przestrzeni społecznej. Zdaniem niektórych badaczy koncepcja twórczych orientacji życiowych w procesie kształcenia jest bezpośrednią pochodną wyzwań wychowawczych, jakie stawia przed nami świat. W kulturach konfiguracyjnych⁴⁵, które zdają się obecnie dominować, człowiek nie może polegać na gotowych wzorcach i schematach zachowań wypracowanych przez minione pokolenia. Rzeczywistość, w której dużą rolę odgrywają

⁴² Ten fragment został częściowo oparty na tekście komunikatu autorki: Szybowska U. (2008), *Biblioteka Cyfrowa Biblioteki Gdańskiej PAN*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 7, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: [http://www.ebib.info/2008/98/a.php?szybowska\(Eb-98\)](http://www.ebib.info/2008/98/a.php?szybowska(Eb-98)).

⁴³ Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2009) *Program digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce 2009–2020* [online], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportDigitalizacja/digitalizacja_streszczenie.pdf.

⁴⁴ Wojciechowski J. (2010), *Biblioteka w komunikacji publicznej*, Warszawa, s. 54.

⁴⁵ Czyli takich, w których zarówno dzieci, jak i dorośli uczą się od swych rówieśników, w przeciwieństwie do kultur postfiguracyjnych, w których dzieci uczyły się od dorosłych (według teorii Margaret Mead, amerykańskiej etnolog i socjolożki).

nieustannie zmieniające się technologie, wymusza poniekąd na człowieku konieczność ciągłego doskonalenia umiejętności zawodowych oraz poszerzania kompetencji społecznych i kulturowych. Mówi się nawet o powstaniu nowej klasy społecznej, tak zwanych kognitariuszy, czyli ludzi zajmujących się tworzeniem, przetwarzaniem, przechowywaniem, wykorzystywaniem i upowszechnianiem informacji i wiedzy⁴⁶. Dzisiejszego człowieka nazywa się *homo explorans*⁴⁷. „Człowiek poszukujący” przebywając w świecie wartości intelektualnych, a więc niematerialnych, wciąż jednak pozostaje w kontakcie z praktyką i swoimi realnymi potrzebami. Ponadto w piśmiennictwie wyróżnia się pojęcie przedsiębiorczości intelektualnej, która w swej istocie polega na tworzeniu podstaw materialnego bogactwa jednostek, grup społecznych oraz całych narodów z niematerialnej wiedzy⁴⁸. W procesie tworzenia, obok samej pomysłowości, niezbędne jest wykazanie się pewnego rodzaju odwagą. Odwaga twórcza może być pojmowana jako odkrywanie nowych form, symboli i wzorców, które pozwalają konstruować nowe modele współżycia społecznego. „Ludwik Pasteur, chemik i mikrobiolog działający w drugiej połowie XIX w., wierzył, że szczęście sprzyja tylko tym, którzy są na nie przygotowani. To samo można powiedzieć o innowacji. Codziennie jakaś firma staje w obliczu trudnego dylematu, który rozwiązać może jedynie osoba o wyjątkowych kwalifikacjach”⁴⁹. Psychologia twórczości, badająca procesy twórcze⁵⁰, zwraca uwagę na fakt, że na kreatywne myślenie wpływa kilka czynników, wśród których na plan pierwszy wysuwają się zmienne osobowościowe, motywacyjne, a także procesy przetwarzania informacji⁵¹. Kapitał intelektualny, jakim dysponuje człowiek, jest nie mniej ważny, a może ważniejszy od kapitału ekonomicznego. To właśnie ten pierwszy jest decydującym czynnikiem rozwoju cywilizacyjnego. Przez około 60 tys. lat, jak twierdzą antropologowie, nasi przodkowie żyli razem z neandertalczykami, którzy około 30 tys. lat temu zniknęli. Przedstawiciele rasy kromanińskiej swoje przetrwanie zawdzięczali właśnie kapitałowi intelektualnemu⁵². W literaturze spotyka się różne określenia definiujące dzisiejsze czasy. Wymienia się wśród nich takie terminy jak: „era kreatywności”, „etos kreatywności”, „gospodarka kreatywna” czy „klasa kreatywna”. Ludzką kreatywność wznosi się na piedestał, nazywając podstawą kapitału ekonomicznego⁵³ oraz fundamentem bycia istotą ludzką⁵⁴. Jacek Grodzicki w książce *Talent w przedsiębiorstwie opartym na wiedzy* przywołuje na wstępie słowa Alvina Tofflera⁵⁵: „The illiterate of the 21st century will not be those who cannot read and write, but those who cannot learn, unlearn and relearn”⁵⁶. „The illiterate” występuje tu w znaczeniu „analfabetyzmu kognitywnego” – to sformułowanie autorki – czyli braku umiejętności nie tylko czytania i pisanie, ale także, a może przede wszystkim, braku kompetencji uczenia się na nowo, kwestionowania już posiadanej wiedzy, przyjmowania nowych sposobów rozwiązywania problemów itp., zachowań leżących u podstaw wszelkich twórczych przedsięwzięć.

Niektórzy badacze za szczególnie twórcze uważają działania, które sami sobie wyznaczamy. „Na tle powszechnej ślepoty na to, co możliwe i warte wysiłku, indywidualna zdolność niektórych ludzi do wyznaczania nowych celów wydaje się szczególnie cenna”⁵⁷. W końcu należy obalić

⁴⁶ Cudowska A. (2004), *Kształtowanie twórczych orientacji życiowych w procesie edukacji*, Białystok, s. 11.

⁴⁷ Tamże, s. 287.

⁴⁸ Kwiatkowski S. (2002), *Przedsiębiorczość intelektualna*, Warszawa, s. 8.

⁴⁹ Topscott D., Williams A. D. (2008), *Wikinomia. O globalnej współpracy, która zmienia wszystko*, Warszawa, s. 146.

⁵⁰ Chybicka A. (2004), *Otwarty umysł tworzy*, Gdańsk, s. 133.

⁵¹ Tamże, s. 134.

⁵² Edvinsson L., Malone S. M. (2001), *Kapitał intelektualny*, Warszawa, s. 7.

⁵³ Floryda R. (2010), *Narodziny klasy kreatywnej*, Warszawa, s. 9.

⁵⁴ Tamże, s. 391.

⁵⁵ Alvin Toffler, ur. w 1928 r., amerykański pisarz i futurolog koncentrujący swoją uwagę zasadniczo na temacie rewolucji cyfrowej i komunikacyjnej.

⁵⁶ Grodzicki J. (2011), *Talent w przedsiębiorstwie opartym na wiedzy*, Gdańsk, s. [2].

⁵⁷ Nęcka E., Sowa J. (2005), *Człowiek – umysł – maszyna. Rozmowy o twórczości i inteligencji*, Kraków, s. 158.

mit, jakoby twórczość była działalnością elitarną, zarezerwowaną dla nielicznych i występującą jedynie w pewnych dziedzinach życia. Twórczym, pomysłowym czy oryginalnym można być w wielu sferach działania⁵⁸. Każdy zawód może wymagać twórczej postawy⁵⁹. Badania naukowe udowadniają, że to nie ponadprzeciętne zdolności umysłowe decydują o tym, czy jednostka podejmuje twórcze działania. Ważniejsze od talentu wydaje się być pragnienie przełamywania nawyków, stereotypów i konwencji oraz umiejętność spojrzenia na problem z różnych stron. Wniosek płynie stąd taki, że w kształtowaniu twórczego stylu życia być może najistotniejsze są cechy charakteru oraz system wartości, jaki człowiek posiada.

Podsumowanie

Problematyka przedstawiona w artykule dotyczy obszaru kreatywności i innowacyjności biblioteki wobec środowiska użytkowników w kontekście koncepcji systemu otwartego⁶⁰. Skoncentrowano uwagę na omówieniu kreatywnych usług związanych z organizacją i udostępnianiem zasobów biblioteki naukowej w postaci cyfrowej, opierając się na nowatorskiej formie promocji z wykorzystaniem tych zasobów w postaci wystaw wirtualnych. Podkreślono ponadto, że tego rodzaju inicjatywy pomagają w budowaniu wizerunku biblioteki i jej działalności jako obszaru nowoczesnych i pozytywnych zmian dokonywanych dzięki kreatywności bibliotekarzy. Te wszystkie zagadnienia zostały poparte przykładami aktywności, jakie podejmowane są w Bibliotece Gdańskiej, w dziale zajmującym się cyfryzacją i udostępnianiem zbiorów w internecie, ze szczególnym uwzględnieniem wirtualnych wystaw jako formy promocji usług i wartości⁶¹, które oferuje biblioteka.

Bibliografia

- Babnis M., Nowak Z. (red.) (1998), *Bibliotheca Senatus Gedanensis 1596–1996. Dzieje i zbiory*, Gdańsk.
- Binkowska D., Kwiatkowska A. (2011), *Moda na książkę. Moda w książce* [w:] *Pomorska Biblioteka Cyfrowa* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w Internecie: <http://pbc.gda.pl/dlibra/docmetadata?id=18824&from=pubstats>.
- Chylicka A. (2004), *Otwarty umysł tworzy*, Gdańsk.
- Cudowska A. (2004), *Kształtowanie twórczych orientacji życiowych w procesie edukacji*, Białystok.
- Dankert B. (oprac.) (2005), *Najlepsze wzorce działalności bibliotecznej w Europie, Singapurze i USA: międzynarodowa analiza przykładów best practice*, Warszawa.
- Digital Libraries Initiative [w:] *Europe's Information Society* [online], [portal tematyczny], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm.
- Dombowska E., Niedźwiedzka A. (oprac.) (2003), *Twórczość – wyzwanie XXI wieku*, Kraków.
- Duch W. (b.r.), *Architektury kognitywne, czyli jak zbudować sztuczny umysł* [online], Toruń [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.fizyka.umk.pl/publications/kmk/08-Architektury-kognitywne.pdf>.
- Edvinsson L., Malone S. M. (2001), *Kapitał intelektualny*, Warszawa.
- Floryda R. (2010), *Narodziny klasy kreatywnej*, Warszawa.
- Grodzicki J. (2011), *Talent w przedsiębiorstwie opartym na wiedzy*, Gdańsk.
- Hakuć B., Szwoch M. (2009), *Pomorska biblioteka cyfrowa jako cyfrowe repozytorium dorobku cywilizacyjnego regionu*, „Zeszyty Naukowe Wydziału ETI Politechniki Gdańskiej. Technologie Informacyjne” t. 17, s. 99–109.

⁵⁸ Dombowska E., Niedźwiedzka A. (oprac.) (2003), *Twórczość – wyzwanie XXI wieku*, Kraków, s. 69–70.

⁵⁹ Rollo M. (1994), *Odwaga tworzenia*, Poznań, s. 17.

⁶⁰ Zob. przypis 11.

⁶¹ Jako instytucja zachowująca dawne i współtworząca nowe dziedzictwo kulturowe.

Heweliusz 2011 [w:] YouTube.pl [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=08-WgY5mCfs>.

Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji [online] [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/kodeks_etyki.html.

Konferencja: Socjologia relacji między ludźmi, nie-ludźmi i hybrydami (2010), [online], Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Gdańskiego, 10-11 maja 2010, Gdańsk [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://www.lin.ifsid.ug.edu.pl/?page_id=16.

Kopaliński W. (1967), *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa.

Lankocz M. (2006), *Internet w służbie bibliotek akademickich i czytelnika* [w:] II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej. Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy? [online], Łódź [dostęp: 2012.06.17], s. 297–307. Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/publikacje/mat-konf/biblio21/sesja7ref1.pdf>.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2009) *Program digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce 2009–2020* [online], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://www.kongreskultury.pl/library/File/RaportDigitalizacja/digitalizacja_streszczenie.pdf.

Nęcka E., Sowa J. (2005), *Człowiek – umysł – maszyna. Rozmowy o twórczości i inteligencji*, Kraków.

Osiński M., SimpleViewer, przepis na pyszną galerię [online], [blog], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://megaemce.wordpress.com/2007/05/25/simpleviewer-przepis-na-pyszna-galerie/>.

Palej M. (2010), *Hybrydy – nowe elementy w strukturze miast*, „Czasopismo Techniczne. Architektura” [online], nr 6-A, z. 14, r. 107, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i4/i1/i8/i9/r4189/PalejM_HybrydyNowe.pdf.

Pidłypczak-Majerowicz M. (1999), *Zawód – bibliotekarz*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 1 [dostęp: Nr 1 / 1999 KWIECIEŃ [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib01/zawod.html>.

Piotrowicz G. (2004), *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki* [w:] *Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej. Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej* [online], Łódź [dostęp: 2012.06.18], s. 219–229. Dostępny w internecie: http://bg.p.lodz.pl/konferencja2004/pelne_teksty/piotrowicz.pdf.

Rollo M. (1994), *Odwaga tworzenia*, Poznań.

Rühle S., Baker T., Johnston P., *Dublin Core User Guide* [online], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://wiki.dublincore.org/index.php/User_Guide.

Sayle B., Kumar S. (2006), *Błękitny ekspres. Plan dla liderów dynamicznego wzrostu firmy*, tłum. Lang J. Zakrzewo.

Schelwig S. (1992), *O początkach Biblioteki Gdańskiej. List i rozprawa*, tłum. Pszczółkowska Z. L., Gdańsk.

Szybowska U. (2008), *Biblioteka Cyfrowa Biblioteki Gdańskiej PAN*. „Biuletyn EBIB” [online], Nr 7 [dostęp: 2012.06.18], Dostępny w Internecie: [http://www.ebib.info/2008/98/a.php?szybowska\(Eb-98\)](http://www.ebib.info/2008/98/a.php?szybowska(Eb-98)).

Szybowska U. (2011), *Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska – the Polish Academy of Sciences (PAS) Gdańsk Library* [w:] *Newsletter of the Bibliotheca Baltica Working Group* [online], Newsletter, nr 21, s. 8–9, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://baltica.lnb.lv/wp-content/uploads/2010/06/Bibliotheca-Baltica-Newsletter-nr-21.pdf>.

Szybowska U. (2011), *Rok Heweliusz 2011* [w:] *Pomorska Biblioteka Cyfrowa* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29], Dostępny w Internecie: <http://pbc.gda.pl/dlibra/docme-tadata?id=12771&from=pubstats>.

Szybowska U. (2011), *Rok Heweliusza 2011* [w:] *Europeana* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://europeana.eu/portal/record/09404/EDDC-1C597FC1F699E64FA11F9226624780115882.html?query=Rok+heweliusza+2011>.

Szybowska U., Kwiatkowska A. (2011), *EURO 2012 w bibliotece...* [w:] *Pomorska Biblioteka Cyfrowa* [online], [wystawa wirtualna], [dostęp: 2012.06.29]. Dostępny w internecie: <http://pbc.gda.pl/dlibra/docmetadata?id=15485&from=pubstats>.

Topscott D., Williams A. D. (2008), *Wikinomia. O globalnej współpracy, która zmienia wszystko*, Warszawa.

Wojciechowski J. (1997), *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*, Kraków.

Wojciechowski J. (2001), *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany*, Kraków.

Wojciechowski J. (2002), *Idee i rzeczywistość: bibliotekarstwo pragmatyczne*, Warszawa.

Wojciechowski J. (2006), *Biblioteczna wartość naddana*, Kraków.

Wojciechowski J. (2010), *Biblioteka w komunikacji publicznej*, Warszawa.

Zabawa J. (2005), *Podejście hybrydowe w analizie ekonomicznej przedsiębiorstwa* [online], Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr hab. inż. Edwarda Radosińskiego, Politechnika Wrocławska, Wydział Informatyki i Zarządzania, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: http://www.dbc.wroc.pl/Content/1336/Zabawa_Jacek.pdf.

Zawada A. (2002), *O promocji biblioteki*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 3, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.ebib.info/2010/32/zawada1.php>.

Żak-Bucholc J. (2005), *Starożytne hybrydy* [w:] *Racjonalist.pl*. [online], [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,402>.

Notka o autorze

Urszula Szybowska

Absolwentka filologii angielskiej oraz bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Jej zainteresowania oscylują wokół zagadnień związanych z bibliologią, biblioterapią, podróżami, etnografią, psychologią. Lubi czytać poezję, słuchać jazzu i bluesa.

DOROTA WILK

BIBLIOTEKA GŁÓWNA UNIwersYTETU PEDAGOGICZNEGO W KRAKOWIE

Zastosowanie e-learningu w działalności edukacyjnej bibliotek szkół wyższych Krakowa

Biblioteki jako jednostki pełniące funkcje edukacyjno-dydaktyczne wychodzą naprzeciw potrzebom informacyjnym użytkowników, organizując między innymi różnorodne szkolenia. Nowa forma szkolenia zdalnego, jaką jest e-learning, coraz śmielej wkracza do polskich bibliotek. Potwierdzają to na przykład badania Beaty Antczak-Sabali¹, opublikowane na łamach „Biuletynu EBIB”. Według prezentowanych danych w 2009 r. szkolenia online były prowadzone w 38 bibliotekach uczelnianych. Ponadto istnieje oferta szkoleń online dla bibliotekarzy, np. od 2002 r. w przestrzeni internetowej funkcjonuje kurs „Bibweb”. Z tego powodu coraz więcej mówi się o zaletach e-learningu i znaczeniu, jakie odgrywa on dla bibliotek i bibliotekarzy jako twórców i odbiorców szkoleń. Na łamach prasy bibliotekarskiej publikowane są artykuły poświęcone tym zagadnieniom². W szczególności ich problematyka koncentruje się na przebiegu wprowadzania e-learningu do bibliotek, m.in. przedstawiają one rodzaje barier, na jakie natrafia proces implementacji systemu. Ich autorzy poświęcają także wiele miejsca zaletom rozwoju edukacji zdalnej w działalności bibliotecznej oraz metodyce nauczania na odległość. Tematyce tej poświęcono m.in. 104 numer „Biuletynu EBIB”³. Temat ten jest także przedmiotem ogólnopolskich konferencji naukowych⁴, organizowanych przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, w trakcie których przybliżane są podstawy teoretyczne e-learningu, poruszane zagadnienia nauczania na odległość w kształceniu i doskonaleniu bibliotekarzy oraz problemy związane z zastosowaniem e-edukacji w praktyce.

Wśród opracowań poświęconych zastosowaniu kształcenia zdalnego niewiele jest takich, które za cel stawiają sobie uzasadnienie wdrożenia tej formy szkoleń, jak i przedstawienie ostatecznych efektów e-kształcenia, zatem artykuł niniejszy może stanowić przyczynek do dalszych badań w tym obszarze. Przedmiotem zainteresowań autorki artykułu były szkolenia online prowadzone w bibliotekach uczelni wyższych Krakowa. W tym celu w pierwszym półroczu 2012 r. dokonano analizy zawartości stron internetowych 43 bibliotek szkół wyższych tego miasta oraz przeprowadzono badania ankietowe w oparciu o kwestionariusz rozesłany drogą elektroniczną, składający się z 11 pytań, w tym czterech otwartych i siedmiu zamkniętych. W badaniach wzięto pod uwagę zarówno działania bibliotek głównych, jak i instytutowych i wydziałowych.

¹ Antczak-Sabala B. (2009) *Skąd się biorą szkolenia biblioteczne on-line w polskich bibliotekach?*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 4 [dostęp: 25.04.2012]. Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/2009/104/a.php?antczak>.

² Kuck J. (2009) *E-learning – nauczanie na odległość*, „Kwartalnik Bellona”, r. 91, nr 4, s. 116–123; Boryczka B. (red.) (2009), *E-learning wyzwaniem dla bibliotek*. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Elbląg, 23–34 września 2009 r., Warszawa; Szeląg A. (2008), *Elearning, kształcenie na odległość*, „Biblioteka w Szkole”, r. 18, nr 11, s. 5–6; Marcinkiewicz L. (2003) *E-learning dla bibliotekarzy*, „Bibliotekarz Zachodniopomorski”, r. 44, nr 1, s. 24–27.

³ „Biuletyn EBIB” (2009) [online], nr 4 [dostęp: 25.04.2012]. Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/2009/104>.

⁴ Archiwalne konferencje SBP [online] [dostęp: 25.04.2012]. Dostępny w internecie: http://www.sbp.pl/konferencje/archiwum_konferencji.

Jedynie na stronach głównych sześciu bibliotek szkół wyższych Krakowa znaleziono informacje na temat prowadzonych szkoleń online lub wirtualne przewodniki biblioteczne, będące prawdopodobnie materiałem dydaktycznym wykorzystywanym do tego typu szkoleń, co pozwala przypuszczać, że jednostki te korzystają z e-learningu. Bibliotekami wykorzystującymi kształcenie na odległość w momencie przeprowadzania badań były:

- Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie,
- Biblioteka Jagiellońska,
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie,
- Biblioteka Politechniki Krakowskiej,
- Biblioteka Akademii Krakowskiej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Z kolei w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w 2012 r. opracowano materiały dydaktyczne na potrzeby szkolenia bibliotecznego online, które zostanie uruchomione w roku akademickim 2012/2013.

Z danych pozyskanych w ramach badań ankietowych wynika, że najwcześniej, bo w roku 2008, zdalne nauczanie zostało uruchomione w Bibliotece Uniwersytetu Ekonomicznego, dwa lata później w Bibliotece Jagiellońskiej i Bibliotece Akademii Górniczo-Hutniczej oraz Bibliotece Politechniki Krakowskiej, a w roku 2011 w Bibliotece Akademii Krakowskiej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Jak wspomniano wcześniej – w roku 2012 zostało opracowane szkolenie online w Bibliotece Uniwersytetu Pedagogicznego. Wyniki sondażu pokazały, że inicjatorami wdrażania szkoleń online byli najczęściej dyrektorzy bibliotek (3 biblioteki). Nauczanie zdalne w bibliotekach wprowadzane było również z woli władz uczelnianych (1 biblioteka). Bywało i tak, że bibliotekarze wspólnie z pracownikami jednostek zajmujących się tą formą edukacji podejmowali inicjatywę w tym zakresie (2 biblioteki).

Badania wykazały, że czynnikami motywującymi do stworzenia szkoleń online były:

- możliwość przeszkolenia dużej liczby studentów (w wielu uczelniach przysposobienie biblioteczne jest obowiązkowe);
- inaczej niż w przypadku szkoleń tradycyjnych – brak konieczności synchronizowania terminarza szkoleń;
- multimedialny charakter szkoleń online (treści nauczania w postaci tekstu i obrazu), jak również możliwość odpowiedniego ustrukturyzowania tych treści (hipertekst);
- umożliwienie indywidualizacji szkolenia;
- oszczędność czasu pracy bibliotekarzy.

Jak wynika z odpowiedzi ankietowanych, odpowiedzialnymi za tworzenie kursów online byli głównie pracownicy oddziałów informacji naukowej (trzy biblioteki), w jednym przypadku byli to pracownicy Samodzielnej Sekcji Komputeryzacji oraz Zastępca Dyrektora ds. Udostępniania.

W czterech z ankietowanych bibliotek szkolenie online okazało się szkoleniem stricte e-learningowym, a jedynie w Bibliotece Jagiellońskiej jego namiastką był e-przewodnik. W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego studenci mogą uczestniczyć w szkoleniu bibliotecznym na dwa sposoby: poprzez udział w tradycyjnym kursie lub kursie online, zakończonym testem, po którego prawidłowym rozwiązaniu uzyskuje się wpis do indeksu potwierdzający odbycie szkolenia. Jak podaje Aureliusz Potempa⁵, w roku akademickim 2008/2009 do odbycia szkoleń bibliotecznych zobligowanych było ok. 2900 studentów, rozpoczynających kształcenie w Uniwersytecie Ekonomicznym. Nowy rok akademicki był też momentem uruchomienia kursu online. Pół roku później (autor podaje stan na dzień 15 kwietnia 2009 r.) w panelu kursu online zarejestrowało się ponad 860 osób, z czego 480 podjęło próbę – najczęściej udaną – rozwiązania testu. Ze szkolenia tradycyjnego

⁵ Potempa A. (2009), *Szkolenie biblioteczne on-line w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 4 [dostęp: 25.04.2012]. Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/2009/104/a.php?potempa>.

skorzystały natomiast 1422 osoby. Z informacji uzyskanych od bibliotekarzy zatrudnionych w tej księżnicy i zajmujących się szkoleniem online wynika, że proporcje te ulegają zmianie. W chwili obecnej coraz większa liczba studentów wybiera szkolenia online.

Zapewne na wybór przez studentów określonych form szkolenia wpływ miały różnorodne czynniki. W literaturze przedmiotu wśród barier wprowadzania e-learningu wymienia się m.in.:

- bariery mentalne – obawy kursantów, czy poradzą sobie z trudnościami technicznymi, konieczność zapewnienia stałej obecności nauczyciela, uciążliwość pełnienia dyżurów przy komputerze i szybkiego odpowiadania na pytania studentów, brak kontaktów interpersonalnych;
- bariery psychologiczne – poczucie wyobcowania, izolacji, brak bezpośrednich kontaktów studentów z wykładowcą, mniejszy wpływ nauczyciela na procesy kształcenia;
- bariery sprzętowo-finansowe – konieczność zagwarantowania sprzętu określonej klasy, konieczność zapewnienia szybkiego i taniego dostępu do internetu.

E-learning może być również łączony z tradycyjnym nauczaniem – wówczas mówić można o kursie prowadzonym z wykorzystaniem mieszanych metod kształcenia – tzw. *blended learning*. Taka forma zastosowana będzie w przyszłości w Bibliotece Uniwersytetu Pedagogicznego. Uczestnicy, po zapoznaniu się z materiałami szkoleniowymi i prawidłowym rozwiązaniu testu, będą musieli w określonym terminie osobiście zgłosić się w Oddziale Informacji Naukowej, w celu wykonania ćwiczenia polegającego na wyszukiwaniu informacji w katalogu rzeczowym. Autorzy szkolenia tym samym zamierzają nawiązać bezpośredni kontakt z uczestnikami i zapoznać ich z funkcjonowaniem biblioteki.

W pięciu badanych księżnicach kursy osadzone są na platformie Moodle, jedynie Biblioteka Akademii Krakowskiej zarządza szkoleniami, wykorzystując do tego celu platformę EMINUS. O wyborze platformy Moodle zadecydowała jej funkcjonalność i stosunkowa łatwość projektowania kursu. Moodle oferuje też wystarczająco wydajne narzędzia do przygotowania i oceniania testów oraz monitorowania aktywności uczestników kursu. Pozwala na zamieszczenie zasobów edukacyjnych dostosowanych do różnych stylów nauki, a także zawiera obiekty uczące, czyli interaktywne narzędzia wspierające proces przyswajania wiedzy poprzez działanie. Umożliwia komunikację pomiędzy nauczycielem a uczniami, ocenę wyników, współpracę uczniów w grupie i wzajemną wymianę wiedzy.

Wszyscy ankietowani potwierdzili, że w ich bibliotekach odbywają się szkolenia biblioteczne dla studentów pierwszego roku. W niektórych jednostkach pierwszoroczni studenci uczestniczą w szkoleniach bibliotecznych wzbogaconych o wiadomości z zakresu informacji naukowej, natomiast tylko w Bibliotece Politechniki Krakowskiej opracowano również szkolenia specjalistyczne w formie online: „Informacja naukowa dla doktorantów – moduł podstawowy”, „Warsztat studenta – przyszłego inżyniera”, „Informacja naukowa dla pracowników naukowych i dydaktycznych – moduł podstawowy”, „Informacja naukowa dla pracowników naukowych i dydaktycznych – moduł specjalistyczny”.

Program dydaktyczny kursu poświęconego przysposobieniu bibliotecznemu, dedykowanemu studentom pierwszego roku, we wszystkich wymienionych bibliotekach obejmuje następujące zagadnienia:

1. System biblioteczno-informacyjny biblioteki:
  - zbiory biblioteczne,
  - zasady funkcjonowania poszczególnych agend,
  - zasady korzystania ze zbiorów i usług informacyjnych biblioteki, ze szczególnym uwzględnieniem regulaminu udostępniania zbiorów,
  - prawa i obowiązki czytelnika.
2. Korzystanie z katalogów tradycyjnych i katalogów elektronicznych, w tym wyszukiwanie proste, funkcje dostępne po zalogowaniu się do systemu: składanie zamówień, prolongaty.

Szkolenia online mają zarówno zalety, jak i wady. Pośród zalet ankietowani bibliotekarze wskazywali na:

- oszczędność czasu użytkowników i bibliotekarzy,
- szybszy dostęp do informacji,
- możliwość obszerniejszego omówienia tematu,
- różne możliwości komunikowania się uczestników kursu pomiędzy sobą, jak i z wykładowcą,
- możliwość zebrania w jednym miejscu podstawowych informacji na temat korzystania z biblioteki, z myślą o wygodzie jej użytkowników (także potencjalnych),
- możliwość korzystania z materiałów szkoleniowych w dowolnym momencie, np. powracania do nich w celu utrwalenia wiedzy,
- możliwość odbycia szkolenia w dowolnym miejscu i terminie,
- indywidualizacja procesu nauczania,
- atrakcyjność formy samokształcenia.

Nauczanie za pośrednictwem sieci lokalnej lub globalnej zapewnia łączność pomiędzy nauczycielem a uczniem i dostęp do nieograniczonych zasobów informacyjnych i programowych.

E-learning stanowi również wspaniałą szansę dla promocji biblioteki, jej zbiorów i usług. Szkolenie, którego częścią jest informowanie o bibliotecznych zasobach, może być rodzajem zachęty do korzystania z nich. Nie dotyczy to wyłącznie czytelników regularnie odwiedzających bibliotekę, gdyż zasięg takiej promocji w przypadku szkoleń otwartych jest praktycznie nieograniczony. Oczywiście informacja o nich musi być łatwo dostępna, aby szkolenia mogły spełnić swoje edukacyjne, promocyjne i informacyjne zadania. Szkolenia spełniają także rolę promocyjną względem całej jednostki. Biblioteka, korzystając z e-learningu, prezentuje się jako nowoczesna i potrzebna w społeczeństwie wiedzy, a zatem promuje swój pozytywny wizerunek jako placówka podążająca za światowymi trendami w edukacji. Poszerzenie oferty bibliotecznej o zdalne szkolenia może wpłynąć na zwiększenie liczby użytkowników.

Bibliotekarze jednostek poddanych badaniu za wady tej formy edukacji uznali:

- brak kontaktu interpersonalnego pomiędzy użytkownikiem a bibliotekarzem, a tym samym brak możliwości bieżącego rozwiązywania problemów osób szkolonych;
- niemożność zastąpienia osobistej wizyty w bibliotece zdalnym szkoleniem;
- zniechęcenie uczestników w przypadku pojawienia się problemów technicznych;
- brak możliwości dostosowania treści szkolenia do potrzeb wszystkich osób (bieżących czy potencjalnych użytkowników biblioteki).

Ankietowani podkreślali, że podczas szkolenia online bibliotekarz ma mniejsze możliwości zaprezentowania biblioteki i jej oferty. Pierwsze wrażenie, jakie wywiera na czytelniku spotkanie z bibliotekarzem, może w sposób znaczący wpłynąć na postrzeganie biblioteki w następnych miesiącach, a nawet latach. Zauważono też, że szkolenie online, w przeciwieństwie do tradycyjnego, wcale nie musi obniżać w sposób znaczący stresu związanego z pierwszymi wizytami w bibliotece.

Na pytanie, czy uruchomienie szkoleń online spełniło oczekiwania pracowników biblioteki, ankietowani odpowiadali twierdząco, wskazując, że wdrożenie tej procedury usprawniło pracę jednostki. Jednak jeśli chodzi o skuteczność tej formy szkolenia, zdania były podzielone. Część respondentów twierdziła, że zwiększyły one wiedzę studentów bardziej niż szkolenia tradycyjne, ale byli też tacy, którzy nie zauważyli wyraźnej poprawy orientacji czytelników w kwestiach związanych z korzystaniem z biblioteki. Inna grupa uważała, że są one mniej skuteczne niż tradycyjne. W opinii pracowników jednej z badanych bibliotek szkolenia na odległość sprawdzają się jako forma uzupełniająca zajęcia stacjonarne. Jednocześnie podkreślono, że trudno sprostać wszystkim oczekiwaniom użytkowników.

Zdaniem studentów szkolenia online podnoszą prestiż biblioteki. Władze uczelni podchodzą do tego mniej entuzjastycznie. Bibliotekarze opracowujący materiały szkoleniowe na platformach e-learningowych twierdzą, że praca nad szkoleniami online daje im satysfakcję i pozwala na szersze zaprezentowanie usług bibliotecznych.

Dostrzegalnym efektem wprowadzenia szkolenia online w Bibliotece Uniwersytetu Ekonomicznego był znaczny wzrost liczby odwiedzających bibliotekę oraz większa samodzielność czytelników w korzystaniu z jej usług i zasobów. Szczególnie cieszy zwiększenie zainteresowania źródłami elektronicznymi, dostępnymi w sieci lokalnej biblioteki.

Reasumując, trzeba powiedzieć, że współczesne biblioteki funkcjonują w stale zmieniającym się otoczeniu, co wymusza stałe dostosowanie się do niego, a niekiedy jego kształtowanie. Dotyczy to zwłaszcza zmian związanych z rozwojem technologicznym, który wpływa na jakość i asortyment usług oferowanych przez biblioteki oraz sposoby komunikowania się z użytkownikami. Biblioteki wciąż poszukują nowych i coraz efektywniejszych form kształcenia, adekwatnych dla członków społeczeństwa opartego na wiedzy. Dynamiczny rozwój technologii i wprowadzenie jej do systemu edukacji przyniosło ogromne możliwości.

W bibliotekach akademickich Krakowa, zarówno państwowych, jak i prywatnych, zaczęto wprowadzać szkolenia, wykorzystując platformy e-learningowe, oferujące dostęp do materiałów dydaktycznych oraz opcję zaliczenia kursu online. Przeprowadzone w 2012 r. badania miały charakter wprowadzający i wymagają kontynuacji, niemniej dzięki nim udało się zaobserwować pewne prawidłowości. Wykorzystanie platform e-learningowych przez biblioteki staje się coraz popularniejsze, chociaż wiele z tych jednostek wciąż dostarcza użytkownikom materiałów szkoleniowych w tradycyjnej formie.

Stosowanie edukacji zdalnej przez biblioteki w dużej mierze zależy od tego, czy na danej uczelni prowadzone są kursy e-learningowe bądź czy wspomaga się nauczanie przy pomocy platformy e-learningowej. Na szkolenia z wykorzystaniem platform e-learningowych zdecydowały się zwłaszcza duże uczelnie, przede wszystkim uniwersytety i politechniki. Wydaje się, że ze względu na dużą liczbę osób studiujących organizowanie szkoleń online stanowić może rozwiązanie pewnych problemów organizacyjnych w zakresie realizacji przysposobienia bibliotecznego.

W ofercie bibliotek pojawiają się także inne niż samo przysposobienie szkolenia, które wzbożają ich ofertę dydaktyczną. Dotyczą one zwłaszcza efektywnego wyszukiwania informacji związanych z określoną dziedziną nauki. Można mieć nadzieję, że takich kursów będzie coraz więcej – zwłaszcza na tych uczelniach, które korzystają z platformy do kształcenia online.

Osoby odpowiedzialne za działalność dydaktyczną w bibliotekach proponujących kursy internetowe posiadają już pewne doświadczenie, mogą więc wykorzystać je do poszerzania oferty. Jeżeli utrzyma się tendencja obserwowana w ciągu ostatnich lat, liczba bibliotek wykorzystujących platformy e-learningowe do realizowania szkoleń bibliotecznych wzrośnie. Warto zdać sobie sprawę z tego, że edukacja na odległość nie zastąpi tradycyjnego trybu nauczania, ale stanowić może atrakcyjną i użyteczną dodatkową formę kształcenia, sprawdzającą się w określonych sytuacjach.

Bibliografia

Antczak-Sabała B. (2009), *Skąd się biorą szkolenia biblioteczne on-line w polskich bibliotekach? Komunikat z badań*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 4 [dostęp: 18.04.2012]. Dostępny w internecie: <http://www.ebib.info/2009/104/a.php?antczak>.

Boryczka B. (red.) (2009), *E-learning wyzwaniem dla bibliotek. Materiały z ogólnopolskiej konferencji*, Warszawa.

Brzezińska A. (2011), *E-learning: nowe wyzwania rozwojowe i edukacyjne?* „Remedium”, nr 9, s. 1–3.

Dąbrowski M. (2008), *E-learning 2.0 – przegląd technologii i praktycznych wdrożeń. Cz.1.* „Edukacja i Dialog”, nr 4, s. 10–15.

Długołęcka H. (2009), *Przysposobienie biblioteczne od tradycyjnych metod nauczania po E-learning*, „Przegląd Biblioteczny”, nr 3, s. 359–369.

Główka B. (2010), *E-learning a biblioteka uczelni ekonomicznej* „Biuletyn EBIB” [online], nr 7 [dostęp 2012.18.04]. Dostępny w internecie: <http://www.ebib.info/2010/116/a.php?glowka>.

Kuck J. (2009), *E-learning – nauczanie na odległość*, „Kwartalnik Bellona”, nr 4, s. 116–123.

Kula I. (2011), *Przegląd stosowanych metod oceny efektywności e-szkoleń* [w:] Słoń G. (red.), *Nowoczesne technologie w dydaktyce*, Kielce, s. 222–231.

Marcinkiewicz L. (2003), *E-learning dla bibliotekarzy*, „Bibliotekarz Zachodniopomorski”, nr 1, s. 24–27.

Musiał E. (2007), *Kształcenie na odległość – między teorią a praktyką* [w:] Morbitzer J. (red.), *Komputer w edukacji*, Kraków, s. 157–164.

Ostrowska A. (2009), *Usługi zdalne w polskich bibliotekach uniwersyteckich*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne”, nr 2, s. 123–133.

Plebańska M. (2011), *E-learning: tajniki edukacji na odległość*, Warszawa.

Potempa A. (2009), *Szkolenie biblioteczne on-line w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 4, [dostęp: 25.04.2012]. Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/2009/104/a.php?potempa>.

Putko J. (2008), *Rola biblioteki uczelnianej w procesie zdalnej edukacji w świetle wyzwań społeczeństwa wiedzy* [w:] Dąbrowski M., Zajac M. (red.), *E-edukacja dla rozwoju społeczeństwa. Materiały z IV ogólnopolskiej konferencji Rozwój e-edukacji w ekonomicznym szkolnictwie wyższym zorganizowanej 22 listopada 2007 roku w Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, Wrocław, s. 67–72.

Rzeczowska B. (2002), *Zdalne nauczanie – nowa forma edukacji*, „Poradnik Bibliotekarza”, nr 9, s. 5–6.

Szeląg A. (2008), *E-learning: kształcenie na odległość*, „Biblioteka w Szkole”, nr 11, s. 5–6.

Zajdel K. (2009), *Alternatywa dla tradycyjnego nauczania e-learning*, „Edukacja i Dialog”, nr 3, s. 38–41.

Notka o autorze

Dorota Wilk

Absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. KEN w Krakowie. Ukończyła studia podyplomowe na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. Obecnie pracuje na stanowisku kustosa dyplomowanego w Bibliotece Głównej tej jednostki, gdzie pełni funkcję kierownika Oddziału Informacji Naukowej. Do jej zainteresowań zawodowych należą: pedagogika biblioteczna, współpraca bibliotek oraz prasoznawstwo.

Rozdział

**KREATYWNE działania
promocyjne
w bibliotekach
naukowych**

BERNADETA RYMARZEWSKA

BIBLIOTEKA WYDZIAŁU RADIA I TELEWIZJI
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH

Edukacja młodego artysty - wyzwanie dla kreatywnych bibliotek na przykładzie bibliotek wydziałów artystycznych¹

Przekraczając progi wydziałów artystycznych, odczuć można specyfikę i wyjątkowość tych miejsc. Prezentowane na korytarzach prace studentów potęgują nastrój artystycznych poszukiwań. Edukacja młodego człowieka pragnącego stać się artystą, by tworzyć i ukazywać świat sztuki innym, rozpoczyna się na korytarzach, w salach wykładowych oraz pracowniach, gdzie zdobywa wiedzę i umiejętności do rozwijania swojego twórczego warsztatu. Biblioteki w tej niezwyklej drodze pełnią rolę źródła informacji, które może stać się dodatkowym bodźcem i drogowskazem do zdefiniowania lub ukierunkowania twórczych poszukiwań młodego artysty. Temat bibliotek wydziałów artystycznych jest bardzo ciekawy. Warto poświęcić mu trochę uwagi i przyjrzeć się stosowanym przez te biblioteki metodom promocji, szczególnie że dotychczas nie powstało na ten temat szersze opracowanie.

Niektóre uniwersytety publiczne w Polsce mają w swojej ofercie edukacyjnej kształcenie w zakresie edukacji artystycznej w sztukach pięknych i muzyce. Czasem pojawiają się propozycje bardziej szczegółowe, m.in. malarstwo, grafika, multimedia, wzornictwo, ochrona zabytków. Na uwagę zasługuje jedyny uniwersytecki kierunek kształcący w dziedzinie realizacji radiowej i telewizyjnej na Wydziale Radia i TV Uniwersytetu Śląskiego.

W polskim środowisku uniwersyteckim tylko dziesięć placówek wyodrębniło w swojej strukturze specjalistyczne wydziały lub instytuty dedykowane sztuce. Należą do nich:

- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (zamiejscowy Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu),
- Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach (Wydział Pedagogiczny i Artystyczny),
- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (Wydział Artystyczny),
- Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (Wydział Sztuk Pięknych),
- Uniwersytet Opolski (Instytut Sztuki na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym),
- Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (Wydział Sztuki),
- Uniwersytet Rzeszowski (Wydział Sztuki, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny),
- Uniwersytet Śląski w Katowicach (Wydział Radia i Telewizji oraz zamiejscowy Wydział Artystyczny w Cieszynie),
- Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (Wydział Sztuki),
- Uniwersytet Zielonogórski (Wydział Artystyczny).

¹ Na przykładzie bibliotek wydziałów artystycznych wybranych uniwersytetów. Stan na rok akademicki 2011/2012.

Ich liczba jest tak mała, że nie stanowią one konkurencji dla uczelni artystycznych, np. akademii muzycznych lub akademii sztuk pięknych. Natomiast niezaprzeczalnie uniwersytety swoją ofertą uzupełniają rynek edukacji artystycznej i kształcą profesjonalnych nauczycieli w dziedzinach artystycznych.

Cechą niezwykle charakterystyczną dla uniwersyteckich kierunków artystycznych jest niewielka liczba studentów przyjmowanych na dany rok akademicki. W zależności od wydziału i kierunku liczba wolnych miejsc waha się z reguły od 14 do 30. Istnieją również kierunki, na których studiuje tylko 9 osób. Jest to związane ze specyfiką nauczania danej dziedziny, np. realizacja obrazu filmowego wymaga odpowiednio wyposażonego laboratorium. Znacząco pod względem liczby przyjmowanych kandydatów wyróżnia się jeden z uniwersytetów, rekrutujący około 700 studentów. Niewielka liczba miejsc na omawianych kierunkach jest ściśle związana z technicznymi i finansowymi ograniczeniami, dotyczącymi możliwości zapewnienia dostępu do specjalistycznych pracowni oraz bardzo zindywidualizowanego podejścia do studenta-twórcy.

Biblioteki będące jednostkami organizacyjnymi wydziałów są z nimi silnie związane, a ich zasoby muszą współgrać z profilem kształcenia oraz pomagać w realizacji wyznaczonych celów. Złożoność zadań, liczba użytkowników oraz wielkość zbiorów bibliotek wydziałów artystycznych przekładają się na liczbę zatrudnionych osób (średnio 1–2, w kilku bardziej rozwiniętych bibliotekach 3–4 bibliotekarzy). Wyjątkiem jest Biblioteka Oddziału Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie zatrudniająca 13 bibliotekarzy. Wynika to z faktu, że jednostka ta obsługuje wszystkie instytuty.

Z analizy struktur organizacyjnych poszczególnych jednostek uniwersytetów państwowych kształcących na kierunkach artystycznych wynika, że tylko trzy wydziały nie mają wyodrębnionej biblioteki. Należą do nich:

- Wydział Historyczno-Pedagogiczny Uniwersytetu Opolskiego kształcący na kierunku: edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, w specjalnościach: kurator sztuki, projektowanie graficzne i nowe media, mała forma rzeźbiarska z elementami ceramiki, scenografia multimedialna;
- Wydział Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego kształcący m.in. na kierunkach: edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, grafika;
- Wydział Pedagogiczny i Artystyczny Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach kształcący w zakresie edukacji muzycznej i sztuk plastycznych.

Pozostałe wydziały mają własne biblioteki wydziałowe lub przynajmniej czytelnie. Należą one do uczelnianej sieci bibliotecznej. Współtworzą katalog główny, wprowadzając do baz informacje o dorobku pracowników naukowych swoich wydziałów lub instytutów oraz udostępniają i propagują źródła informacji wspólne dla całej sieci bibliotecznej oraz swojego regionu.

Biblioteki wydziałów artystycznych gromadzą specyficzne zbiory: od wydawnictw albumowych, katalogów wystaw, scenariuszy, druków muzycznych, poprzez filmy, płyty gramofonowe, taśmy filmowe i magnetofonowe czy fotografie, aż po dokumenty życia społecznego. Wielkość zbiorów tych bibliotek oscyluje w granicach 30 000 jednostek z procentowo znacznym udziałem zbiorów specjalnych. Przykładem obrazującym różnorodność gromadzonych dokumentów jest zbiór Biblioteki Instytutu Kultury i Sztuki Muzycznej Uniwersytetu Zielonogórskiego², który liczy ok. 33 350 jednostek, w tym książki – 5500, zbiór nut w liczbie 17 000 jednostek oraz zasób fonoteki liczący 10 850 pozycji. Ponadto Biblioteka Muzyczna UZ prenumeruje 14 tytułów czasopism specjalistycznych, polskich i zagranicznych.

Materiały biblioteczne w znacznej mierze wspomagają proces kształcenia, jednak katalogi ogólnouczelniane w sposób niewystarczający informują czytelników o tak specyficznych zasobach.

² Biblioteka Uniwersytecka. Uniwersytet Zielonogórski [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.05.11]. Dostępny w internecie: <http://www.bu.uz.zgora.pl/bu/pl/strukturamuzyka.htm>.

Aby pełniej prezentować i promować swoje zbiory, biblioteki wydziałów artystycznych tworzą katalogi specjalne, dedykowane poszczególnym rodzajom dokumentów, np. katalog płyt gramofonowych biblioteki Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego w Kaliszu należącego do Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu³. Zbiory bibliotek dostosowywane są do programów studiów uwzględniających specjalizacje, ale to pracownicy naukowcy oraz studenci współtworzą zasób w sposób najbardziej znaczący. Wszystkie badane biblioteki, chcąc wyjść naprzeciw oczekiwaniom użytkowników, deklarują szeroką współpracę z pracownikami i studentami wydziału, zachęcając do składania dezyderatów dotyczących zakupu materiałów bibliotecznych w formie formularzy internetowych lub tradycyjnych.

Niekonwencjonalne zbiory i potrzeby akademickiego środowiska artystycznego potwierdzają konieczność bibliotekarstwa aktywnego⁴. Działania bibliotek muszą opierać się na partnerstwie i budowaniu trwałych relacji celem współtworzenia nowych wartości czy zaspokajania potrzeb, również tych jeszcze nieuświadomionych⁵.

Biblioteki coraz częściej sięgają po nowoczesne formy prezentacji swoich zasobów i usług. W wielu placówkach pierwszy kontakt studenta z biblioteką odbywa się w sposób zdalny, za pośrednictwem szkoleń bibliotecznych online. Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Zielonogórskiego przygotowała przewodnik w formacie PDF, biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie przygotowały już wersje e-learningowe, z których skorzystać mogą wszyscy użytkownicy. Biblioteki wydziałów i instytutów artystycznych często zachęcają swoich czytelników do korzystania z przygotowanych przez główne biblioteki uczelniane szkoleń w wersji elektronicznej czy tradycyjnej. Mimo to specjalizacja bibliotek artystycznych zobowiązuje do uzupełniania wiedzy uniwersalnej, ogólnobibliotecznej o informacje dotyczące konkretnej placówki i jej zasobów.

W dobie społeczeństwa informacyjnego coraz większą rolę w zdobywaniu wiedzy i informacji pełni internet. Autorka tekstu przejrzała zasoby internetu, poszukując strony głównej bibliotek, których dotyczy niniejszy artykuł. Okazało się, że tylko cztery z nich posiadają swoją podstronę. Są to:

- Biblioteka Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego w Kaliszu, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
- Biblioteka Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- Biblioteka Sztuki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Zielonogórskiego,
- Biblioteka Wydziału Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego.

Pozostałe sześć bibliotek, będących jednostkami samodzielnymi, na stronie wydziału i macierzystej biblioteki uniwersyteckiej udostępniają jedynie dane teleadresowe oraz godziny pracy. Nie jest to zadowalający wynik, szczególnie wobec faktu, że internet obecnie przestaje być jedynie źródłem informacji, a staje się narzędziem bezpośredniego dostępu do wiedzy, niejednokrotnie umożliwiając wirtualną wizytę w bibliotece. Nowe technologie na rynku telekomunikacyjnym spowodowały niezwykle dynamiczny rozwój internetu społecznościowego Web 2.0, który daje nowe możliwości kontaktu i promowania usług. W czterech z omówionych już w niniejszym tekście bibliotekach istnieją interaktywne formularze typu „zadaj pytanie” lub „kontakt”. Do pozostałych można jedynie zadzwonić lub wysłać e-mail. Bożena Jaskowska w *Jak łapać*

³ Biblioteka Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego w Kaliszu Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.08]. Dostępny w internecie: http://www.bwpa.amu.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=79&Itemid=65.

⁴ Wojciechowski J. (1993), *Marketing w bibliotece*, Warszawa, s. 62.

⁵ Nowaczyk G. (2004), *Zarządzanie marketingiem w usługach* [w:] Nowak M., Piotrek P., Przybysz J. (red.), *Zarządzanie strategiczne i marketingowe w bibliotekach*, Poznań, s. 9–19.

użytkowników w sieć⁶ zachęca biblioteki do pokazania się również na Facebooku lub w innych portalach społecznościowych. Obecnie bardzo mocno w literaturze marketingowej podkreśla się potrzebę tworzenia relacji silnie spersonalizowanych.

Środowisko artystyczne, jakie otacza biblioteki wydziałów i instytutów artystycznych, silnie koncentruje się na promocji swojej twórczości, dotyczy to szczególnie studentów – młodych twórców, którzy podejmują liczne próby prezentacji swojego talentu, chętnie biorąc udział w konkursach oraz wystawach organizowanych również przez macierzyste uczelnie. Biblioteki posiadające dużą powierzchnię, np. Biblioteka Sztuki Instytutu Sztuk Wizualnych Uniwersytetu Zielonogórskiego prowadzi „Galerię Grafiki Biblioteki Sztuki”, gdzie prezentowane są prace sławnych artystów, studentów i pracowników dydaktycznych. Z kolei mniejsze biblioteki prężnie współpracują z lokalnymi galeriami sztuki i instytucjami kultury. Osiem z omawianych wydziałów i instytutów ma swoje galerie, m.in. Wydział Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu („Galeria Forum”), Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kielcach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu („Uniwersytecka Galeria Sztuki”), Instytut Sztuk Pięknych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie („Galeria Zajeżdźnia”) oraz Instytut Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie („Galeria 5A”). Co ważne, wszystkie z wydziałów współpracują z różnymi galeriami i ośrodkami kultury – organizują wydarzenia kulturalne i biorą w nich udział, np. Instytut Sztuki Uniwersytetu Opolskiego współorganizuje od 1995 roku Międzyuczelniane Warsztaty Artystyczne, natomiast studenci Wydziału Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego organizują „Węgiel Student Film Festiwal”.

Działania bibliotek jednostek artystycznych związane z edukacją i rozwojem studentów czy pracowników to szeroko rozumiane wspieranie oraz uczestnictwo w przygotowaniach różnorodnych form działalności artystycznej. Proces kształcenia młodych twórców jest bardzo zindywidualizowany, bowiem najczęściej opiera się na wąskim ukierunkowaniu artystycznym. W sztukach pięknych może to być grafika tworzona określoną techniką, w rzeźbie małe lub wielkie formy wykonane w drewnie bądź kamieniu. Różnorodność środków wyrazu w sztukach pięknych i muzyce jest niezwykle szeroka, co stanowi wyzwanie dla bibliotekarzy i bibliotek. W dość hermetycznym środowisku artystycznym podstawą budowania wartości, wiedzy i informacji są kontakty interpersonalne, w których bibliotekarze są głównymi łącznikami, a zarazem moderatorami⁷. W rozmowach ze studentami i pracownikami zdobywają wiadomości nie tylko o ich indywidualnych potrzebach lub zainteresowaniach twórczych, ale również o najnowszych lub dopiero powstających trendach słabo lub w ogóle jeszcze nieujętych w piśmiennictwie. Bibliotekarze muszą wykazywać się umiejętnością pozyskiwania informacji od użytkowników oraz stworzenia atmosfery zrozumienia, by w ten sposób zyskać ich zaufanie. Tylko dzięki temu mogą zaspokajać potrzeby informacyjne środowiska, także te nieuświadomione.

Zadaniem każdej biblioteki jest propagowanie swojej oferty usług wśród otoczenia, co oczywiście czynią również oddziały biblioteczne wydziałów artystycznych. Najszerzej rozpowszechnione są wśród tego rodzaju działalności wystawy ukazujące najciekawsze materiały spośród gromadzonych zbiorów oraz tworzone na potrzeby czytelników specjalistyczne katalogi w wersji elektronicznej bądź tradycyjnej. Często formą promocji i rozbudzania zainteresowań są udostępniane w różny sposób informacje o zakupionych nowościach i wyjątkowych kolekcjach biblioteki. Wydziałowe biblioteki artystyczne chętnie uczestniczą w promowaniu dorobku naukowego pracowników dydaktycznych i bibliotekarzy, współtworząc uczelniane bazy informacyjne oraz polecając czytelnikom różnorodne elektroniczne źródła wiedzy. W celach promocyjnych tworzone są internetowe galerie wydarzeń, biuletyny wirtualne wystawy

⁶ Jaskowska B. (2008), *Jak łapać użytkowników w sieć? Elementy marketingu 2.0 w bibliotece* [w:] Kańczak A., Obrzut A., Szołtyś K. (red.), *Zarządzanie marketingowe biblioteką*, Poznań, s.81–93.

⁷ Huczek M. (2003), *Marketing organizacji non profit*, Sosnowiec, s.105–106.

prac studentów, krótkie filmiki informujące o bibliotece oraz jej zbiorach. W nietypowy sposób czytelników zaprasza Biblioteka WRiTV Uniwersytetu Śląskiego, stając się scenografią etiid kręconych na wydziale. Biblioteki współuczestniczą również w promocji uczelni podczas dni otwartych organizowanych przez wydziały i instytuty macierzyste, prezentując bogactwo swoich zbiorów przyszłym żakom.

Wizerunek biblioteki współtworzą również detale, np. biblioteki wydziałów sztuk pięknych zdobią prace plastyczne studentów, często rozpoznawane przez ich kolegów i koleżanki. W bibliotekach muzycznych nastroju dopełnia muzyka. Obie formy asymilacji przestrzeni bibliotecznej z duchem środowiska wykorzystuje Biblioteka WRiTV Uniwersytetu Śląskiego, gdzie na ścianach wiszą plakaty reklamujące filmy absolwentów wydziału, a w pomieszczeniach brzmi muzyka filmowa, niejednokrotnie budząca zainteresowanie i dyskusje wśród studentów.

Przytoczone formy promocji nie wyczerpują całego repertuaru możliwości. Rozwój technologii znacząco poszerza to spektrum, zachęcając do coraz aktywniejszego uczestnictwa w życiu artystycznym i naukowym na płaszczyźnie wirtualnej.

Prezentowany przegląd bibliotek ukazuje ich znaczną różnorodność, nie tylko w kontekście zróżnicowania tematyki zbiorów, ale również jeśli chodzi o wielokierunkowość koncepcji promowania swojej działalności i wspierania edukacji studentów – młodych, odkrywających swoją tożsamość artystyczną twórców. Analiza uwidoczniała bogactwo form, jakimi posługują się biblioteki wydziałów czy instytutów artystycznych dla realizacji swoich celów i zadań, co wymaga od nich dużej kreatywności oraz otwartości na nowe koncepcje, poszerzając tym samym ramy tradycyjnie rozumianej działalności bibliotecznej. Biblioteki artystyczne dopiero zaczynają prezentować się czytelnikom w internecie, czemu sprzyja specyfika odbiorcy, który jednocześnie porusza się w obszarze masowości oraz twórczego indywidualizmu. Propozycje usług i wypracowane metody postępowania wystarczające dla czytelnika indywidualisty, częściowo lub kompletnie stają się nieprzydatne w świecie wirtualnym. Wypracowanie bądź stworzenie metod promocji zbiorów i działalności oraz budowania silnych relacji w formie najlepszej dla danego środowiska artystycznego to kwestia czasu i coraz bliższej przyszłości.

Bibliografia

Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.04]. Dostępny w internecie: <http://bg.umcs.lublin.pl/>.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.04.29]. Dostępny w internecie: <http://www.bg.uni.opole.pl/>.

Biblioteka Główna. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.09]. Dostępny w internecie: <http://libproxy.up.krakow.pl/>.

Biblioteka Sztuki. Instytut Sztuk Wizualnych Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Zielonogórskiego [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.05.10]. Dostępny w internecie: <http://www.isp.uz.zgora.pl/>.

Biblioteka Uniwersytecka. Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.05.12]. Dostępny w internecie: <http://www.buk.ujk.edu.pl/>.

Biblioteka Uniwersytecka. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.05.05]. Dostępny w internecie: <http://bg.uwm.edu.pl/>.

Biblioteka Uniwersytecka. Uniwersytet Zielonogórski [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.05.10]. Dostępny w internecie: <http://www.bu.uz.zgora.pl/>.

Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.05.11]. Dostępny w internecie: <http://m.bur.univ.rzeszow.pl/>.

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.02]. Dostępny w internecie: <http://www.bg.us.edu.pl/>.

Biblioteka WRiTV Uniwersytetu Śląskiego [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.02]. Dostępny w internecie: <http://www.writv.us.edu.pl/>.

Biblioteka Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego w Kaliszu. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.06.08]. Dostępny w internecie: <http://www.bwpa.amu.edu.pl/>.

Biblioteka Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu [online], [portal internetowy], [dostęp: 2012.05.20]. Dostępny w internecie: <http://www.art.umk.pl/biblioteka.php>.

Huczek M. (2003), *Marketing organizacji non profit*, Sosnowiec.

Huczek M., Żołędowska B. (2003), *Statystyka dla bibliotekoznawców*, Sosnowiec.

Jaskowska B. (2008), *Jak łapać użytkowników w sieć? Elementy marketingu 2.0 w bibliotece* [w:] Kańczak A., Obrzut A., Szołtysik K. (red.), *Zarządzanie marketingowe biblioteką*, Poznań, s.81–93.

Kańczak A., Obrzut A., Szołtysik K. (red.) (2008), *Zarządzanie marketingowe biblioteką*, Poznań.

Nowaczyk G. (2004), *Zarządzanie marketingiem w usługach* [w:] Nowak M., Pioterek P., Przybysz J. (red.), *Zarządzanie strategiczne i marketingowe w bibliotekach*, Poznań, s. 9–19.

Nowak M., Pioterek P., Przybysz J. (red.) (2004), *Zarządzanie strategiczne i marketingowe w bibliotekach*, Poznań.

Wojciechowski J. (1993), *Marketing w bibliotece*, Warszawa.

Notka o autorze

Bernadeta Rymarzewska

Absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach ze specjalizacją: bibliotekarstwo współczesne. Ukończyła studia podyplomowe „Archiwistyka i zarządzanie dokumentacją. Kurs teorii i metodyki archiwalnej” w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Od 2009 r. zatrudniona w Bibliotece Wydziału Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego na stanowisku młodszego bibliotekarza. W kręgu jej zainteresowań zawodowych są: bibliotekarstwo współczesne, marketing i promocja, a także historia sztuk pięknych oraz kultura krajów europejskich.

EWA BUSSE-TURCZYŃSKA

BIBLIOTEKA WYDZIAŁU DZIENNIKARSTWA I NAUK POLITYCZNYCH UW

Plany rozwoju Biblioteki Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW a działalność innowacyjna

Zmiany cywilizacyjne (technologiczne, kulturowe) zachodzące na przełomie XX i XXI w. mają także wpływ na przeobrażenia, jakim ulegają biblioteki, w których z uwagi na przełom w sposobie przekazywania informacji z powodzeniem wprowadza się innowacje, zwłaszcza na polu technologii i organizacji przestrzeni. Biblioteki postrzegane są jako organizacje świadczące wysokiej jakości usługi na rzecz rozwoju i kształcenia społeczeństwa (misja promocji wiedzy w społeczeństwie), a „wiedza przez nie przekazywana jest najcenniejszym i najbardziej poszukiwanym surowcem”¹. Zmarły w ubiegłym roku *prof. Jan Baszkiewicz*, wybitny prawnik, historyk i politolog podzielał pogląd, że „od czasów króla Ptolemeusza, założyciela Biblioteki Aleksandryjskiej, ogromna część wielkich dzieł humanistyki światowej powstała właśnie w bibliotekach”².

Należałoby tutaj sprecyzować różnice pojęciowe pomiędzy zmianą a innowacją. Według Zbigniewa Pietrusińskiego innowacje to „zmiany celowo wprowadzone przez człowieka lub zaprojektowane przezeń układy cybernetyczne, które polegają na zastępowaniu dotychczasowych stanów rzeczy innymi”³. Trudne warunki funkcjonowania biblioteki jako organizacji, w omawianym tutaj przypadku Biblioteki Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW (BWDiNP UW), to jest niewystarczająca powierzchnia magazynowa, brak do 2010 r. komputerowego udostępniania zbiorów, wskazały na konieczność dostosowania modelu funkcjonowania biblioteki do otaczającego środowiska i pobudziły proces innowacyjności, czyli dokonywania celowych zmian.

O Bibliotece Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW

Biblioteka WDiNP UW mieści się w Warszawie przy ulicy Nowy Świat 69 i jest jedną z największych bibliotek wydziałowych Uniwersytetu Warszawskiego zarówno pod względem zbiorów, jak i frekwencji odwiedzin w czytelni. Księgozbiór liczy około 70 tysięcy woluminów książek i czasopism, a ponadto 708 prac doktorskich branych na tym wydziale i gromadzonych od 1975 r. W bibliotece zatrudnionych jest 9 osób (2 młodszych bibliotekarzy, 4 bibliotekarzy, 1 dokumentalista, 1 kustosz, 1 kustosz dyplomowany).

W skład biblioteki wchodzi czytelnia i wypożyczalnia. Czytelnia dysponuje 90 miejscami i zgodnie ze statutem UW jest publiczną czytelnią naukową. Z księgozbioru mają prawo korzystać wszyscy zainteresowani zbiorami. Księgozbiór podręczny czytelni zawiera dzieła treści ogólnej, encyklopedie, słowniki, informatory oraz czasopisma. Biblioteka WDiNP UW współpracuje z Centrum NUKAT. Opisy bibliograficzne opracowano elektronicznie w latach 2004–2007,

¹ Wojciechowska M. (2006), *Zarządzanie zmianami w bibliotece*, Warszawa, s. 13.

² Baszkiewicz J. (1994), *Czym jest dla mnie biblioteka*, „Roczniki Biblioteki Narodowej”, t. 27–28, s. 15.

³ Pietrusiński Z. (1971), *Ogólne i psychologiczne zagadnienia innowacji*, Warszawa, s. 9 cyt. za: Wojciechowska M. (2006), dz. cyt., s. 32.

by udostępnić je w katalogu centralnym NUKAT oraz w katalogu komputerowym BUW. Od października 2011 r. znacząco usprawniono obsługę użytkowników – księgozbiór zamawia się, rezerwuje i prolonguje zdalnie. Wdrożenie tych funkcjonalności poprzedziła realizacja zadań wg harmonogramu:

- Szkolenia pracowników Biblioteki WDiNP UW w Dziale Informacji i Udostępniania BUW – otrzymanie uprawnień do obsługi modułu udostępniania (maj–wrzesień 2011 r.).
- Modyfikacja i zatwierdzenie regulaminu BWDiNP UW – wprowadzenie zapisów dotyczących elektronicznego udostępniania zbiorów w systemie bibliotek UW (wrzesień 2011 r.).
- Przygotowanie specyfikacji do przetargu na uzupełnienie sprzętu komputerowego (sierpień 2011 r.).
- Instalacja, konfiguracja i testowanie zakupionego sprzętu pod kątem klienta Virtui – moduł udostępniania (wrzesień 2011 r.).
- Ustalenia dotyczące ustawień systemu zgodnie z potrzebami Biblioteki WDiNP UW (wrzesień 2011 r.).
- Szkolenia użytkowników i opracowanie instrukcji dla studentów I roku na temat zasad wypożyczeń (koniec września 2011 r.).

Czytelnikom udostępniono osiem komputerów all-in-one, służących do zamawiania książek oraz wyszukiwania informacji w katalogach i w internecie. Komputery wyposażone są w klawiaturę, ale przy wyszukiwaniu informacji można używać też monitorów dotykowych, rozpoznających również pismo odręczne. Z wypożyczalni mają prawo korzystać studenci, doktoranci oraz pracownicy WDiNP UW.

Czytelnia i wypożyczalnia mają wystarczającą powierzchnię, natomiast powierzchnia magazynowa biblioteki jest zdecydowanie zbyt mała. W związku z trudnościami lokalowymi sygnalizowanymi przez pracowników biblioteki, władze Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych zaplanowały przeprowadzkę do Gmachu Audytoryjnego przy Krakowskim Przedmieściu 26/28. Rewitalizacja zabytkowego budynku przewidziana jest na rok 2013. Zanim jednak nastąpią przenosiny, trzeba poszukiwać nowych tymczasowych rozwiązań przestrzennych dla rozmieszczenia księgozbioru, bowiem każdego roku w czerwcu kończy się miejsce w magazynie. Standardowe rozwiązania uzyskania dodatkowej powierzchni na książki, takie jak selekcja zdezaktualizowanego księgozbioru czy dostawianie kolejnych regałów, są już niewystarczające, a instalacja regałów kompaktowych nie jest możliwa. Od kilku lat prowadzi się w bibliotece selekcję księgozbioru na podstawie analizy jego wykorzystania, a dokumenty zbędne przekazuje w darze lub drogą wymiany innym bibliotekom i użytkownikom prywatnym. Odzyskane w ten sposób miejsce nie pozwala jednak na swobodny zakup książek.

Jeśli chodzi o politykę gromadzenia zbiorów Biblioteki WDiNP UW, prezentuje ona model tradycyjny, ściśle związany z realizacją potrzeb dydaktycznych i naukowych wydziału, opierając się na analizie dezyderatów kierowanych do biblioteki przez wykładowców poszczególnych kierunków studiów. Są to: Bezpieczeństwo Wewnętrzne, Europeistyka, Politologia, Polityka Społeczna, Stosunki Międzynarodowe, Nauki o Rodzinie. Wymienione kierunki studiów wskazują na podstawową tematykę zbiorów BWDiNP UW. Jednakże biblioteka przyszłych dziennikarzy i polityków powinna mieć również charakter uniwersalny, dlatego dbałość o kolekcję wymaga tutaj również rozszerzenia tematyki gromadzonych podręczników i nowości wydawniczych o przydatne, w danym środowisku, publikacje dotyczące poza naukami politycznymi również m.in. ekonomii, geopolityki, historii, kultury, prawa.

Wymienione dziedziny są szeroko reprezentowane na rynku wydawniczym i nie starczyłoby funduszy, aby wyposażać bibliotekę we wszystkie oferowane książki wskazanego zakresu tematycznego. W celu uzyskania oszczędności, dbając jednocześnie o rozwój kolekcji, BWDiNP UW

występuje o dary w postaci książek do pracowników Wydziału – autorów publikacji. Z innymi bibliotekami o zbliżonym profilu gromadzenia prowadzi się wymianę.

W przyszłości w tworzeniu zasad gromadzenia zbiorów planuje się włączenie w szerszym zakresie wyników badań statystycznych uzyskanych z systemu zintegrowanego. Pozwoliłoby to na poszerzenie wiedzy na temat stopnia zainteresowania zbiorami i jej wykorzystanie do podejmowania decyzji o zakupie liczby egzemplarzy wybieranych tytułów.

Tabela 1

Liczba tytułów książek z wybranych dziedzin zarejestrowana w katalogu centralnym NUKAT

Wyszukiwanie słowa	2010– 2012	2007– 2009	2003– 2005	1999– 2001	1995– 1998
Biologia	641	764	738	583	689
Chemia	937	1042	1105	943	1106
Cywilizacja	1238	1718	1750	1530	1612
Dziennikarstwo	127	137	105	79	67
Ekonomia	1999	1883	1443	1089	1108
Historia	12836	15853	15742	13166	15546
Językoznawstwo	645	770	660	569	642
Na żółto zaznaczono dziedziny, z których książki gromadzone są w BWDiNP UW (wyniki szybkiego wyszukiwania terminów z włączonym filtrem przedziału lat)					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie katalogu NUKAT.

Plany rozwoju BWDiNP UW

Realizacja innowacyjnych przedsięwzięć w Bibliotece WDiNP UW wymaga wzięcia pod uwagę otoczenia biblioteki, która działa w dynamicznym środowisku opiniotwórczym studentów oraz pracowników Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, mającym szczególne znaczenie społeczne – zgodnie z powszechnie przyjętą opinią media to tzw. czwarta władza. Wskazano tutaj zmiany w obszarze wdrażania nowych technologii – system Virtua/moduł udostępniania – oraz w obszarze reorganizacji i rozbudowy przestrzeni. Były to zmiany dokonane w latach 2010–2012. Poniżej szerzej zaprezentowany zostanie plan koncepcji organizacyjnej wdrażanej w nowej siedzibie biblioteki, którego realizację przewidziano na lata 2013–2014.

Jak pisze A. Stabryła: „Według metodologii Oslo przedsiębiorstwo innowacyjne jest przedsiębiorstwem, które w badanym okresie (najczęściej trzyletnim) wprowadziło przynajmniej jedną innowację technologiczną będącą nowością przynajmniej dla danego przedsiębiorstwa”⁴. W związku z tym, że biblioteki i inne organizacje non-profit podlegają tym samym prawom ekonomicznym co przedsiębiorstwa, można przyjąć, że w latach 2010–2012 Biblioteka WDiNP UW stała się organizacją rozwijającą się poprzez innowacyjność. W 2010 r. utworzono interaktywną stronę internetową biblioteki, w 2011 r. ważniejsze informacje dotyczące funkcjonowania biblioteki zaczęto rozsyłać pracownikom wydziału za pośrednictwem poczty elektronicznej, biblioteka włączyła się w system udostępniania zbiorów online w sieci uniwersyteckiej UW (dotychczas wypożyczano zbiory tradycyjnie na podstawie rewersów papierowych – wykorzystując kartotekę czytelników,

⁴ Stabryła A. (red.) (2010), *Innowacyjność polskich przedsiębiorstw* [w:] tegoż, *Koncepcje zarządzania współczesnym przedsiębiorstwem*, Kraków, s. 90.

jedynie informacja o księgozbiorze była dostępna w katalogu OPAC bibliotek UW). W 2012 r. zmieniono formę prenumeraty czasopism zagranicznych z wersji papierowej na online, zaś na lata 2012–2013 planuje się przeorganizowanie czytelni i zastosowanie ochrony części księgozbioru w technologii RFID. W 2014 r. prawdopodobnie nastąpi przeprowadzka, więc zmieni się organizacja usług biblioteczno-informacyjnych poprzez usytuowanie księgozbioru w nowej siedzibie, z wolnym dostępem do 70% księgozbioru, przy pełnym zastosowaniu technologii RFID.

Władze wydziału oraz członkowie Komisji Bibliotecznej zapoznani z projektami rozwoju biblioteki dają wyraz swego poparcia dla innowacji poprzez zgodę na upowszechnianie informacji o planowanych zmianach oraz na ich finansowanie.

Celem nadrzędnym wprowadzania innowacji w BWDiNP UW jest podwyższenie jakości usług biblioteczno-informacyjnych poprzez uzyskanie szybkiej, rzetelnej obsługi użytkownika. Będzie to możliwe dzięki realizacji zadań takich jak komputeryzacja udostępniania czy ochrona zbiorów w technologii RFID. Zmiany te będą wprowadzane stopniowo, aby uniknąć nieprzewidzianych utrudnień oraz przyzwyczajać personel do nowych funkcjonalności systemu bibliotecznego. W pierwszym etapie wprowadzania automatyzacji wypożyczeń nie wykorzystano wszystkich funkcjonalności systemu. Nie uruchomiono możliwości prolongat i rezerwacji, BWDiNP UW nie weszła do SWM (systemu wypożyczeń międzywydziałowych). Pełną funkcjonalność systemu dla biblioteki uruchomiono dopiero w drugim semestrze roku akademickiego 2011/2012. Z kolei jeśli chodzi o udostępnianie i ochronę zbiorów przy pomocy RFiD, planuje się we wstępnym etapie wprowadzania tej technologii objąć nią małą próbkę księgozbioru – ok. 10%.

W planach wprowadzania innowacji zakłada się ich późniejszy pozytywny wpływ na efektywność i skuteczność działania biblioteki, wykorzystano więc narzędzia ułatwiające proces zarządzania zmianami. Stanowi je „dziewięć zmiennych” wpływających na efektywność zmian, które wskazane zostały w książce *Zarządzanie zmianami w bibliotece*⁵. Opracowywane są: strategia rozwoju biblioteki, cele, sposób zaprojektowania i sposób zarządzania na poziomie organizacji, na poziomie zachodzącego procesu i na poziomie stanowiska pracy. Przygotowywana jest misja wyznaczająca tę strategię, nowy regulamin udostępniania zbiorów w sieci uniwersyteckiej z BUW i innymi bibliotekami wydziałowymi. Zagadnienia te omawiane są na zebraniach pracowników BWDiNP UW. Okresowo organizowane zebrania służą uświadomieniu pracownikom wagi poszczególnych etapów rozwoju usług osiąganych poprzez realizację zadań przez każdy z działów, dla osiągnięcia nadrzędnych celów. Ułatwiają wyznaczanie priorytetów, umożliwiają wewnętrzny przepływ informacji oraz wymianę opinii pracowników nt. projektów. Po zakończeniu kolejnych etapów zmian na zebraniach podsumowuje się efekty realizacji celów częściowych.

Wśród wprowadzanych przekształceń można wyróżnić m.in. zmiany:

- ze względu na ich stopień – transformacyjne (organizacja usług w nowej siedzibie),
- ze względu na charakter – innowacyjne (wdrożenie pełnego zakresu możliwości systemu bibliotecznego),
- ze względu na zakres – całościowe (zmiany całościowe, wszyscy pracownicy przeszkoleni, zmiany regulaminowe, wydłużenie czasu otwarcia biblioteki),
- ze względu na ciągłość procesu zmian – stopniowe (wykorzystanie systemu bibliotecznego: najpierw moduł opracowania, udostępnianie – początkowo bez opcji rezerwacji i prolongaty, plan wdrożenia RFID, najpierw objęcie ochroną 10% zbiorów w starej siedzibie, pełne wdrożenie w nowej siedzibie)⁶.

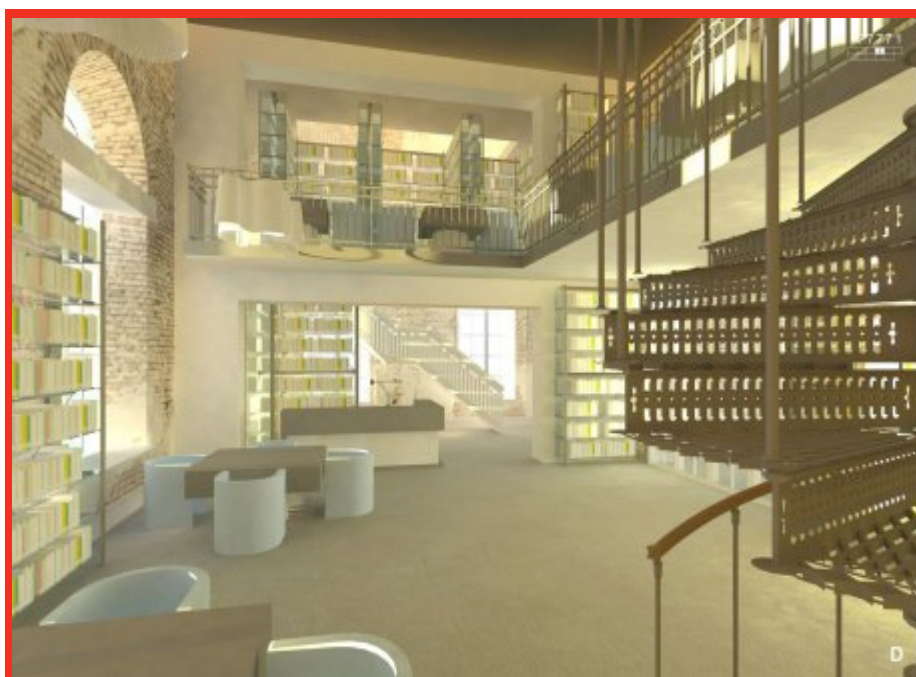
⁵ Wojciechowska M. (2006), dz. cyt., s. 30.

⁶ Szerzej na temat podziału zmian: Tamże, s. 36–49.

W 2011 r. na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW rozstrzygnięto konkurs na projekt architektoniczny rewitalizacji Gmachu Audytoryjnego, w części przeznaczonego na nową siedzibę biblioteki wydziałowej. Początek realizacji tego projektu przewidziany jest na 2013 r. Biblioteka znajdzie się w północnej części budynku (plany budynku - [zobacz](#)) i zajmie cztery kondygnacje. Planuje się objęcie ok. 70% księgozbioru (50 tys. wol.) wolnym dostępem (układ wg sygnatur – *numerus currens*). W piwnicy zlokalizowany zostanie "SmartCheck", czyli inteligentny system obsługi zwrotów, dostępny na zewnątrz budynku, pozwalający czytelnikom na samodzielny zwrot wypożyczonych egzemplarzy. W magazynie zamkniętym, wyposażonym w regały przesuwne, umieszczone zostaną egzemplarze archiwalne oraz zbiory mało wykorzystywane.

Rysunek 1

Projekt wnętrza Biblioteki WDiNP UW

Źródło: Opracowanie – Pracownia Architektoniczna 1997⁷.

W projekcie zespół architektów uwzględnił współczesne kierunki rozwoju organizacji bibliotek jako miejsc przyjaznych użytkownikom (z wolnym dostępem do księgozbioru zabezpieczonego RFID). Kolejne etapy rozwoju projektu konsultowane są na bieżąco z pracownikami biblioteki. Projekt uwzględni zgodną ze standardami charakterystykę ogólną nowej siedziby⁸, z wyróżnionymi takimi cechami jak:

- atrakcyjność i różnorodność przestrzeni dla użytkownika – przestronne, jasne pomieszczenia, uwzględnienie różnorodności indywidualnych potrzeb w odniesieniu do miejsc pracy (miejsca zaciszne, jak i przestrzenne, do pracy indywidualnej i grupowej),
- ergonomia stanowisk pracy,
- ekonomika eksploatacji budynku,
- zgodność z normami budownictwa bibliotecznego,
- dostosowanie pomieszczeń również dla osób z dysfunkcjami narządów ruchu i wzroku –

⁷ Warszawa jak Oxford. Uniwersytet się modernizuje, TVN Warszawa [online], Wiadomości z dn. 14.05.2011, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.tvnwarszawa.pl/informacje.news.warszawa-jak-oxford-uniwersytet-sie-modernizuje.29293.html>.

⁸ Kobierska-Maciuszko E. (2001), Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie w nowym gmachu – rozwiązania funkcjonalne w koncepcji architektonicznej, przeprowadzka, początek, „Biuletyn EBIB” [online], nr 4, [dostęp: 2012.06.18], Dostępny w internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2001/22/maciuszko2.html>.

zgodnie z ideą programów UE – „Europa bez barier” – czytelnie wyposażone w sprzęt dla niewidomych i niedowidzących oraz osób niepełnosprawnych ruchowo, winda i toaleta dla niepełnosprawnych, podjazdy, odległości pomiędzy regałami pozwalające na przemieszczanie się osób na wózkach,

- bezpieczeństwo użytkowników i zbiorów (systemy zabezpieczeń, klimatyzacja, regulacja wilgotności i temperatury, monitoring, sprzęt ppoż.),
- proporcje i rozmieszczenie pomieszczeń (przewaga obszaru dla użytkownika) – ogółem powierzchnia ok. 1000 m², w tym: czytelnia dla korzystających ze zbiorów zamkniętych – ok. 12% (powierzchnia 120 m²); obszar wolnego dostępu do zbiorów ze stanowiskami komputerowymi, wypożyczalnią i informatorium, kabiny do pracy indywidualnej – ok. 45% (450 m²); pracownie bibliotekarzy usytuowane tak, aby droga książki nie krzyżowała się z drogą czytelnika; serwerownia – ok. 20% (200 m²); magazyn zamknięty z regałami przesuwными, z urządzeniami do podtrzymywania stałej wilgotności i temperatury powietrza – ok. 15% (150 m²); toalety, szatnia, barek – ok. 10 % (100 m²).

W roku 2014 planowane jest zakończenie prac remontowych budynku i wówczas możliwa będzie aranżacja pomieszczeń, zakup sprzętu i organizacja sieci komputerowej oraz systemu zabezpieczeń w nowej siedzibie zarówno w działach zamkniętych, jak i pomieszczeniach dla użytkownika. W czasie poprzedzającym przeprowadzkę zostanie przygotowane do przetargu zamówienie na sprzęt komputerowy i inne urządzenia techniczne (m.in. monitoring, urządzenia klimatyzacyjne i sprzęt ppoż., serwery, komputery, skaner, czytniki etykiet RFID, stanowiska samoobsługowe SelfCheck i Book Drop). Planuje się korzystanie z porównania wyników stosowania podobnych rozwiązań w innych bibliotekach (benchmarking). Zakłada się możliwość współpracy w zakresie wymiany doświadczeń z innymi bibliotekami wydziałowymi, w których miały miejsce podobne wdrożenia (m.in. z Biblioteką Wydziału Zarządzania UW, Biblioteką Wydziału Farmaceutycznego AM we Wrocławiu) oraz z Biblioteką Papieskiej Akademii Teologii w Krakowie, która wdraża RFID w systemie Virtua.

Przy pełnym wykorzystaniu modułu udostępnianie/Virtua w połączeniu z systemem radiowej identyfikacji RFID, kontynuowane będzie zdalne zamawianie, rezerwacja, prolongata dokumentów, z rozszerzeniem usług o możliwość zwrotu zbiorów przez 24 godziny na dobę oraz samoobsługę wypożyczeń. W ten sposób uzyska się przypuszczalnie zwiększoną skuteczność i usprawnienie obsługi użytkownika. Pierwszy etap wprowadzenia ochrony zbiorów w wolnym dostępie (dla 7 tys. wol.), jeszcze w starej siedzibie biblioteki, w technologii RFID, będzie stanowić próbkę tego innowacyjnego rozwiązania przygotowującą do późniejszej pełnej realizacji zadania. Rozłożenie w czasie procesu wprowadzenia tej technologii ma na celu oswojenie pracowników biblioteki z nową technologią oraz zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia błędów w realizacji. Instalacja wrzutni zewnętrznej do zwrotów podręczników poza godzinami pracy biblioteki da znaczną swobodę użytkownikom. Częściowe odciążenie bibliotekarzy dzięki samoobsłudze użytkowników pozwoli dyżurującym bibliotekarzom na doszkalanie i następnie wypełnianie funkcji doradcy/specjalisty/eksperta ds. zbiorów i informacji.

Cele rozwoju bibliotek XX i XXI w. zmierzają ku otwarciu na użytkownika poprzez doskonalenie usług, dzięki uwzględnianiu stylów życia i preferencji otoczenia, a nie – jak bywało to dawniej – ku większej trosce o zbiory i wzbogacanie kolekcji. W ten nurt włączyć można planowaną organizację Biblioteki WDiNP UW w nowej siedzibie i dążenie do osiągnięcia standardu szeroko pojętej automatycznej obsługi (samoobsługi) użytkownika. Przekształcenia te traktowane są jako zmiany innowacyjne, które mają na celu spodziewane i udokumentowane na przykładzie innych bibliotek usprawnienie funkcjonowania Biblioteki WDiNP UW. Poprzez podniesienie skuteczności i efektywności usług biblioteczno-informacyjnych następuje podwyższenie satysfakcji

użytkowników oraz poprawa wizerunku biblioteki, postrzeganej w środowisku wydziału jako miejsca przyjaznego, jednostki fachowej i nowoczesnej, w pełni wykorzystującej w swej pracy media elektroniczne.

Pozytywne opinie o innowacyjnych zmianach w bibliotece wyrażane były przez członków Komisji Bibliotecznej oraz przedstawicieli Rady Wydziału. Wymienione i jednocześnie spodziewane korzyści z wprowadzenia zmian w BWDiNP UW mogą stanowić podstawę sformułowania przyszłych hipotez jako punktu wyjścia do ewentualnych badań użytkowników ze środowiska studentów i pracowników Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW.

Bibliografia

Architektura i wystrój wnętrz w bibliotekach (2009), „Biuletyn EBIB” [online], nr 3, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.nowyebib.info/2009/103/>.

Baszkiewicz J. (1994), *Czym jest dla mnie biblioteka*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, t. 27–28, s. 15–20.

Kobierska-Maciuszko E. (2001), *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie w nowym gmachu – rozwiązania funkcjonalne w koncepcji architektonicznej, przeprowadzka, początek*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 4, [dostęp: 2012.06.18], Dostępny w internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2001/22/maciuszko2.html>.

Kobierska-Maciuszko E. (2004), *Budownictwo biblioteczne a potrzeby czytelników niepełnosprawnych*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 1, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/52/maciuszko.php>.

Stabryła A. (2010), *Koncepcje zarządzania współczesnym przedsiębiorstwem*, Kraków, *Innowacyjność polskich przedsiębiorstw*, s. 90–92.

Warszawa jak Oxford. Uniwersytet się modernizuje. TVN Warszawa [online], Wiadomości z dn. 14.05.2011, [dostęp: 2012.06.18]. Dostępny w internecie: <http://www.tvnwarszawa.pl/informacje,news,warszawa-jak-oxford-uniwersytet-sie-modernizuje,29293.html>.

Wojciechowska M. (2006), *Zarządzanie zmianami w bibliotece*, Warszawa.

Notka o autorach

Ewa Busse-Turczyńska

Absolwentka filologii romańskiej UMCS w Lublinie oraz Podyplomowego Studium Bibliotek Naukowych w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW. Od 2010 r. kierownik Biblioteki Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Przedmiotem jej zainteresowań zawodowych są użytkownicy naukowej informacji medycznej oraz promocja usług informacyjnych i promocja zdrowia w społeczeństwie. Jest autorką 42 publikacji z zakresu bibliotekoznawstwa. Publikowała m.in. w: „Zagadnieniach Informacji Naukowej”, „Rocznikach Bibliotecznych”, „Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej”, „Biuletynie EBIB”, „Przeglądzie Bibliotecznym”.

Rozdział

**KREATYWNOŚĆ
w zarządzaniu biblioteką
naukową**

TERESA GLAPA
BARBARA NOWOSIELSKA

BIBLIOTEKA GŁÓWNA POLITECHNIKI OPOLSKIEJ

Finansowanie Biblioteki Politechniki Opolskiej - jak nadążyć za zmianami

Biblioteka wśród wielu jednostek organizacyjnych uczelni zajmuje szczególne miejsce. Ze względu na swą specyfikę jest ściśle od niej zależna, sama nie miałaby racji bytu. Ale uczelnia bez biblioteki nie mogłaby spełniać swojej podstawowej funkcji – kształcić i wychowywać studentów. W intensywnie rozwijającym się środowisku naukowym razem pokonują trudności i stawiają czoło jego potrzebom oraz nowym wyzwaniom¹.

Obecnie jednym z najbardziej nurtujących problemów jest niewystarczające finansowanie nauki, w tym szkolnictwa wyższego, a co za tym idzie także bibliotek. W zarządzaniu finansami, zgodnie z założeniami ogólnej teorii zarządzania, występuje planowanie, organizowanie, motywowanie i kontrolowanie. Planować oznacza ustalać, co i jak zrealizować w określonej perspektywie. Nie można dobrze planować, nie przewidując potrzeby zmian w samym planowaniu, jego metodach i środkach dostosowanych do przyszłych warunków. Ze względu na horyzont czasowy wyróżnia się planowanie finansowe krótkoterminowe i długookresowe. W planowaniu krótkoterminowym rzadko uwzględnia się okres przekraczający 12 miesięcy. Natomiast typowym planowaniem długookresowym objęty jest okres 5 lat. Całościowy plan finansowy obejmuje prognozowanie, bilanse, zestawienie przepływów pieniężnych. Planowanie dotyczy nie tylko metod i środków służących do osiągnięcia celu, obejmuje ono także potrzebę wskazywania nowych lub korygowania celów już istniejących. Organizowanie oznacza, że kierownicy koordynują ludzkie i materialne zasoby organizacji. Po ustaleniu celów i opracowaniu planów czy programów ich realizacji, kierownicy muszą zaprojektować i wdrożyć proces organizowania, który zapewni skuteczne wykonanie tych programów. Do osiągnięcia celów potrzebne będą różne modele procesu organizowania. Kierownicy muszą umieć opracować odpowiedni model do zrealizowania danego zbioru celów oraz umieć go wdrożyć. Aby zamierzone cele mogły być realizowane, należy odpowiednio motywować do określonych zachowań nie tylko własnych pracowników, ale również inne podmioty działające w otoczeniu biblioteki, np. dostawców. Motywowanie osiągnie pozytywny efekt, jeżeli będzie zawierać wyraźnie określone zadania, powierzone właściwym osobom i przez nie wykonane. Realizacja zadań powinna zostać skontrolowana².

Od grudnia 2011 r. władze Politechniki Opolskiej wprowadziły zarządzenie regulujące zasady sprawowania kontroli zarządczej. Za pomocą funkcji kontrolnej kierownik może utrzymać organizację na właściwym torze, nie pozwalając jej na nadmierne odchylenia od przyjętych celów.

¹ Gębołyś Z. (2009), *Sponsoring i fundraising biblioteczny – między teorią a praktyką*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 8, [dostęp: 2012.05.14]. Dostępny w internecie: <http://www.ebib.info/2009/108/a.php?gebolys>.

² Zalewski H. (2006), *Proces zarządzania finansami przedsiębiorstwa* [w:] Golańska-Witkowska G., Rzeczycka A., Zalewski H., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Bydgoszcz, s. 38–81.

Podstawowym elementem zarządzania w każdej instytucji jest zarządzanie budżetem. W przypadku Biblioteki Politechniki Opolskiej budżet jest ściśle powiązany z realizacją zadań jednostki nadrzędnej, którą jest uczelnia. Każda jednostka organizacyjna Politechniki Opolskiej, w tym biblioteka, posiada określony budżet na bieżący rok kalendarzowy. Biblioteka podlega prorektorowi ds. studenckich, więc jej finanse są całkowicie powiązane z finansowaniem działalności dydaktycznej uczelni.

Osobą odpowiedzialną za finanse biblioteki jest dyrektor. Zajmuje się zarówno planowaniem budżetu, jak i sprawuje merytoryczną pieczę nad wydatkowaniem środków finansowych na poszczególne cele. Skuteczne zarządzanie wymaga sporządzenia dobrego planu finansowego, jest on bowiem niezbędny dla właściwego działania każdej jednostki organizacyjnej uczelni. Plan finansowy biblioteki musi ściśle współgrać z planami finansowymi jednostki nadrzędnej.

Plan finansowy przygotowuje dyrektor biblioteki, na podstawie planów poszczególnych agend. Pod koniec roku kierownicy składają propozycje zakupu sprzętu, potrzebnego oprogramowania, materiałów eksploatacyjnych itp. Następnie plan ten zostaje zatwierdzony przez władze uczelni. Plan finansowy uwzględnia wszystkie spodziewane przychody i koszty działalności biblioteki w roku kalendarzowym. W planie finansowym szczególne miejsce zajmują koszty związane z czynnikiem ludzkim, które kształtują się na poziomie około 70% całości budżetu. Są to przede wszystkim: wynagrodzenia, premie, fundusze motywacyjne, dofinansowania działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji, w tym opłaty za udział w konferencjach, szkoleniach czy koszty z tytułu podróży służbowych. Pozostałe koszty poniesione przez bibliotekę to te związane z zakupem zbiorów, baz danych, wyposażenia i sprzętu, koszty energii elektrycznej, remontów itp. Zakup zbiorów książkowych dla biblioteki prowadzony jest przez pracowników Oddziału Gromadzenia, Opracowania i Uzupełniania Druków Zwartych dla wszystkich bibliotek sieci. Natomiast wszelkie inwestycje związane z komputeryzacją, remontami, zakupem czasopism polskich i zagranicznych czy też zakupem materiałów biurowych dokonywane są w trybie ogólnouczelnianych zakupów realizowanych w drodze przetargów.

Dyrektor biblioteki prowadzi też ścisłą kontrolę wydatków. W obecnej trudnej sytuacji finansowej biblioteka musi we własnym zakresie szukać oszczędności i sposobów na pozyskanie dodatkowych środków finansowych bądź materialnych. Mimo zwiększających się co roku wymagań stawianych przed pracownikami biblioteki, liczba etatów od siedmiu lat pozostaje niezmienna, natomiast zwiększeniu ulega zakres obowiązków pracowników. W tej sytuacji znacznym ułatwieniem dla biblioteki było pozyskanie w latach 2004–2005 siedmiu stażystów opłacanych przez urząd pracy. Osoby te pracowały w bibliotekach wydziałowych oraz w Oddziale Informacji Naukowej czy Punkcie Informacji Normalizacyjnej i stanowiły wsparcie dla bibliotekarzy. Cięcia budżetowe dotyczą również wysokości środków na zakup zbiorów, przeprowadzane remonty czy modernizację pomieszczeń. Ograniczone nakłady na zakup zbiorów pociągają za sobą konieczność dogłębnej analizy przydatności księgozbioru, w celu najbardziej efektywnego wydatkowania dostępnych środków. Dzięki prowadzonym w bibliotece szczegółowym statystykom wykorzystania księgozbioru tradycyjnego i zasobów elektronicznych łatwo ocenić, które z nich są w bibliotece niezbędne, a z których można zrezygnować. Wiedza pozyskana przy pomocy kwestionariuszy badawczych pozwala bibliotece dostosowywać swe usługi do potrzeb użytkowników. Dużą pomocą we właściwym kompletowaniu księgozbioru są dezyderaty czytelników przedstawiane przez nich osobiście bądź drogą elektroniczną poprzez usługę „propozycja zakupu”.

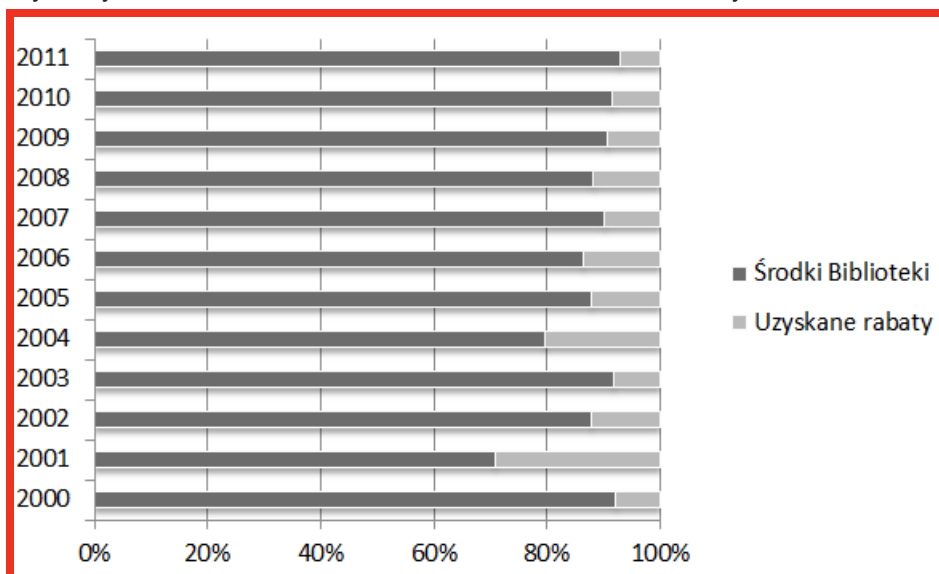
Część środków finansowych pozyskiwana jest w ramach świadczonych przez bibliotekę usług: kserograficznych, wypożyczeń międzybibliotecznych czy też wydruków. Wpływy te zgodnie z obowiązującą *Ustawą o bibliotekach*³ pokrywają jedynie koszty wykonania tych usług.

W latach 2000–2011 biblioteka dzięki staraniom swoich pracowników poczyniła znaczne oszczędności dzięki wynegocjowanym u kontrahentów rabatom.

³ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539).

Wykres 1

Wielkość uzyskanych rabatów w stosunku do całości środków finansowych w latach 2000–2011

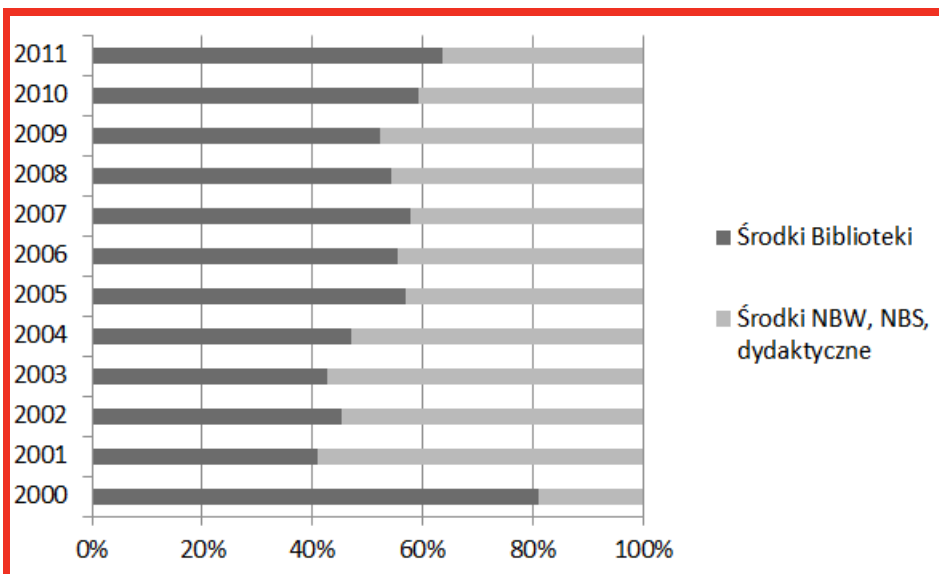

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań biblioteki.

Istotnym źródłem środków finansowych, wspomagającym działalność biblioteki, są otrzymane przez uczelnię granty naukowe, dofinansowanie z Unii Europejskiej, Towarzystwa Przyjaciół Politechniki Opolskiej, środki przeznaczone na działalność statutową jednostek naukowych, w tym działalność służącą rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich. Do takich należą środki z Europejskiego Funduszu Społecznego, programu Kapitał Ludzki. Środki te przyznane uczelni w części trafiają do biblioteki z przeznaczeniem na zakup księgozbioru.

Wykres 2

Wysokość dofinansowania na zakup zbiorów uzyskanego w ramach grantów, NBS⁴, NBW⁵ oraz środków dydaktycznych w latach 2000–2011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań biblioteki.

Ze względu na fakt współuczestniczenia w procesie kształcenia studentów biblioteki wydziałowe mogą starać się o pozyskanie środków finansowych u władz wydziałów. Fundusze te przeznaczone

⁴ Projekty realizowane w ramach badań własnych.

⁵ Projekty realizowane w ramach badań statutowych.

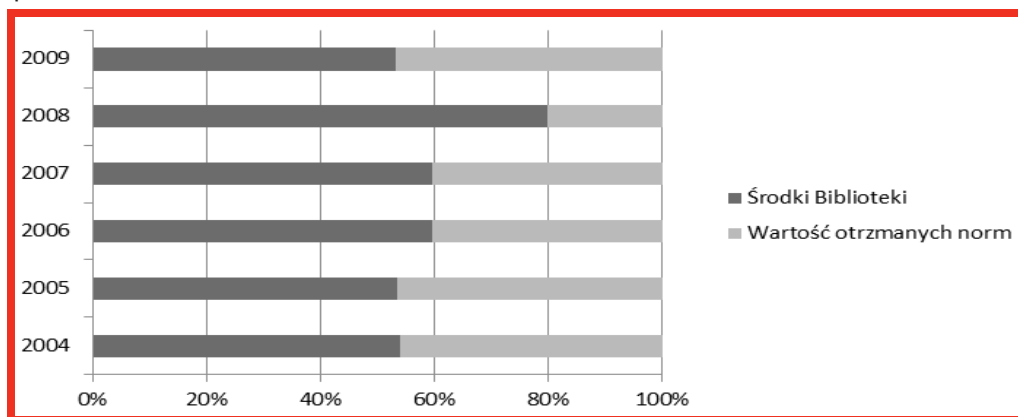
są na zakup książek oraz pomocy naukowych dla studentów danego kierunku. W taki właśnie sposób Biblioteka Wydziału Mechanicznego wyposażona została w sześć komputerów, na których zainstalowano rozpowszechniony w branży motoryzacyjnej, w pełni parametryczny, zintegrowany system Pro/ENGINEER. Zakup ten został sfinansowany ze środków Wydziału Mechanicznego. Część remontów pomieszczeń bibliotecznych opłacono ze środków poszczególnych wydziałów.

Do 2009 r. wydziały aktywnie uczestniczyły w finansowaniu dostępu do serwisów czasopism elektronicznych. Od 2011 r., wraz z powstaniem Wirtualnej Biblioteki Nauki (WBN), dostęp do najważniejszych elektronicznych publikacji naukowych na świecie stał się dla środowiska akademickiego bezpłatny. W wyniku tego wydziały zaprzestały współfinansowania zakupu zasobów elektronicznych, które nie znalazły się w WBN.

W latach 2004–2009 Biblioteka PO, jak wiele bibliotek akademickich, oferowała użytkownikom, nie tylko studentom i pracownikom uczelni, ale też mieszkańcom regionu, pełną obsługę w zakresie informacji normalizacyjnej. W ramach współpracy z Polskim Komitetem Normalizacyjnym biblioteka otrzymała komplet norm i wydawnictw normalizacyjnych. Pozwoliło to zaoszczędzić znaczne środki finansowe, które mogły być przeznaczone na inne cele. Obecnie biblioteka finansuje samodzielnie zakup norm, lecz ze względu na ich wysokie koszty zakupywane są w związku z konkretnymi dezyderatami czytelników i finansowane ze środków biblioteki w ramach planu rzeczowo-finansowego.

Wykres 3

Procentowy udział środków zaoszczędzonych z tytułu uzyskania norm w budżecie biblioteki przeznaczonym na zakup zbiorów w latach 2004–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań biblioteki.

Wraz z pojawieniem się na uczelniach wyższych kierunków zamawianych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego biblioteki zyskały szansę na wzbogacenie zbiorów dzięki finansowaniu zakupów z tych właśnie środków. Tą drogą oraz dzięki środkom z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2009–2011 Biblioteka Politechniki Opolskiej pozyskała ponad 1500 woluminów wydawnictw zwartych. Księgozbiór ten zakupiony został przez wydziały w drodze przetargu. Mimo iż biblioteka nie ponosiła z tego tytułu żadnych kosztów, to jednak jej pracownicy mieli możliwość przekonania się o ograniczeniach, jakie nakłada ustawa *Prawo zamówień publicznych*⁶. Konieczność przeprowadzania procedury przetargowej w znacznym stopniu utrudnia racjonalny zakup zbiorów bibliotecznych i innych materiałów czy wyposażenia. W roku 2012 po raz pierwszy biblioteka przeprowadziła przetarg na dostawę wydawnictw zwartych. Dotychczasowa analiza cen książek zakupionych w ramach przetargów oraz książek zakupionych na wolnym rynku wydawniczym często skłaniała ku zakupom realizowanym w dużych hurtowniach czy też w ramach promocji u wydawców, a różnice w cenie dochodziły nawet do 25% na korzyść tej drugiej opcji. Z kolei organizowanie każdego przetargu wiąże się z dużym nakładem pracy, związanym z przygotowaniem

⁶ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych* (Dz.U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655.)

stosownej dokumentacji, a długi czas przeprowadzania procedury powoduje, że część pozycji objętych przetargiem staje się nieosiągalna na rynku.

Nie wszystkie inwestycje przeprowadzane w Bibliotece Politechniki Opolskiej finansowane są z jej budżetu. Gruntowne przebudowy Biblioteki Wydziału Mechanicznego i Biblioteki Wydziału Ekonomii i Zarządzania, w tym zakup komputerów, mebli biurowych oraz elektronicznego systemu zapobiegającego kradzieżom, zostały ufundowane przez wydziały. W ramach projektu finansowanego ze środków własnych Politechniki Opolskiej i pieniędzy unijnych zmodernizowany został pokoszarowy budynek w II kampusie uczelni – na terenie dawnej jednostki wojsk pancernych. Swoją nową siedzibę znalazła tam Biblioteka Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii, która została oddana do użytku czytelników w marcu 2007 r.

W 2012 roku Biblioteka Politechniki Opolskiej otrzymała dofinansowanie na działalność upowszechniającą naukę (DUN). W ramach tego programu Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego umożliwia m.in. pozyskanie bibliotekom naukowym środków na tworzenie baz danych, digitalizację zbiorów czy retrokonwersję katalogów tradycyjnych do wersji elektronicznych.

Mało popularną formą wspierania działalności instytucji, w tym również bibliotek, jest sponsoring. W środowisku naukowym nie jest on najlepiej postrzegany, a co za tym idzie, jest w niewielkim stopniu wykorzystywany przez biblioteki. Może jednak stanowić dodatkowe źródło powiększania nierzadko przecież skromnego budżetu. W przypadku sponsoringu ważne jest pozytywne wzajemne oddziaływanie zarówno instytucji sponsorowanej na sponsora, jak i odwrotnie. W ten sposób oba podmioty mogą kreować swój pozytywny wizerunek. W ramach sponsoringu Biblioteka PO w roku 2002 otrzymała od Banku Zachodniego WBK z siedzibą w Opolu multimedialne stanowiska komputerowe. W 2009 r. Biblioteka Główna PO rozszerzyła swoje usługi, obejmując nimi także czytelników z dysfunkcją wzroku. Dzięki dotacji z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w październiku 2009 r. uruchomiono dla tej grupy użytkowników multimedialne stanowisko internetowe, wyposażone w klawiaturę z alfabetem brajla, powiększalnik oraz w nowoczesne oprogramowanie – syntezytor mowy. Dzięki temu czytelnicy niedowidzący i niewidzący mogą korzystać z komputera i zasobów internetu. W 2010 r. dzięki środkom z programu „Jedna uczelnia, wiele możliwości” uruchomiono kolejne multimedialne stanowiska komputerowe dla osób z dysfunkcją wzroku, wyposażone w powiększalnik TOPAZ LCD i skaner do plików mówionych. Całkowity koszt stanowisk wynosił około 40 tys. złotych. Pozyskano też liczne krajowe i zagraniczne publikacje przy okazji organizowanych przez bibliotekę wystaw i kiermaszów książek.

Biblioteka podejmuje działania mające na celu popularyzację swojej jednostki, otwierając się na potrzeby całego województwa, a nawet regionu. Poszerza to krąg potencjalnych odbiorców, który nie ogranicza się już do zamkniętego środowiska politechnicznego. Działania takie wnoszą zatem niemały wkład w popularyzację całej uczelni wśród przyszłych studentów. Od wielu lat aktywnie uczestniczy w różnego rodzaju inicjatywach, m.in. w projekcie Dziecięca Politechnika Opolska oraz w Opolskim Festiwalu Nauki.

Biblioteka, tak jak każda organizacja, do efektywnego działania potrzebuje oprócz czynnika materialnego także czynnika ludzkiego. Finanse mają zasadniczy wpływ na rozwój jej załogi. Biblioteka to nie tylko budynek, zasoby, to również grupa ludzi, którzy współpracują w pewien uporządkowany sposób, by móc jak najlepiej spełniać powierzone zadania.

Wielu menedżerów i dyrektorów organizacji usługowych mawia często, iż ich najważniejszym zasobem są ludzie. Zarządzanie personelem biblioteki, traktowanej jako jednostka świadcząca usługi dla środowiska akademickiego, jest bardziej efektywne i przynosi więcej korzyści w przypadku odpowiedniego zaangażowania pracowników. Pracownicy działów otwartych i zamkniętych biblioteki muszą ściśle ze sobą współpracować, wspierać się, wpływa to bowiem na jakość świadczonych usług. Przyjęta metoda zarządzania powinna uwzględniać techniki włączające wszystkich pracowników do działania na rzecz nadrzędnego celu, jakim jest zadowolenie użytkowników. W Bibliotece PO stosowany jest

model zarządzania przez upewnomoenie⁷, co zachęca pracowników do uczestnictwa w nim. W ten sposób personel ma możliwość przejmowania inicjatywy, co znacząco wpływa na kreatywność załogi. Pracownicy starają się możliwie jak najlepiej wykonywać zadania, zwłaszcza ci mający bezpośredni kontakt z czytelnikiem. Metoda ta daje najlepsze efekty w przypadku wysokich kwalifikacji, doświadczenia i zaangażowania personelu. Pracownicy biblioteki stale podnoszą swoje kwalifikacje, podejmując studia podyplomowe, uczestnicząc w konferencjach, seminariach czy warsztatach naukowych oraz szkoleniach wewnętrznych (np. w 2011 r. wzięli udział w 14 konferencjach). Dużym udogodnieniem dla wykonywania bieżącej pracy naszej biblioteki okazał się system opracowanych instrukcji stanowiskowych, w których zmiany przeprowadzane są na bieżąco. Przygotowane zasady postępowania przy poszczególnych czynnościach bibliotekarskich pozwalają zaoszczędzić czas, który potrzebny jest na wdrażanie do pracy nowych pracowników, jak również ułatwiają zastępstwa wśród personelu w razie takiej potrzeby. Wśród istotnych koncepcji i metod zarządzania wykorzystywanych w bibliotece bardzo znaczące jest traktowanie jednostki jako organizacji uczącej się. Pojęcie „uczącej się organizacji” odwołuje się do wiedzy, jaką posiadają pracownicy biblioteki. Wiedza ta jest stale poszerzana, rozwijana, a następnie udostępniana bibliotece jako organizacji. W ten sposób organizacja stale się rozwija. Jednym z najważniejszych wyzwań dla menedżerów przyszłości jest świadomość zarówno własnych talentów, jak również talentów członków organizacji.

Aby świadomie i efektywnie je wykorzystywać, trzeba ustalić, czym one są. Według *Słownika języka polskiego* PWN „talent to niezwykła, nieprzeciętna zdolność twórcza, wybitne uzdolnienie do czegoś⁸”. Wikipedia podaje, iż „talent, inaczej uzdolnienie, to wrodzone albo nabyte predyspozycje w dziedzinie intelektualnej lub ruchowej, przejawiające się większym lub mniejszym stopniem sprawności w danej dziedzinie⁹”. W literaturze z zakresu zarządzania znajdujemy wiele definicji talentu. „Zarządzanie talentami w organizacji polega na: diagnozie talentów każdego pracownika, stworzeniu odpowiednich, sprzyjających warunków do zdobywania wiedzy i rozwoju umiejętności. Przyczynia się to do określenia mocnych stron pracownika. Korzyści z zarządzania talentami swoim zasięgiem obejmują perspektywę krótkoterminową i długofalową. Pierwsza obejmuje zagadnienia motywacji pracowników, zarządzania wiedzą w organizacji, komunikacji oraz odpowiednie dopasowanie pracowników do zadań. W perspektywie długofalowej uwidaczniają się korzyści wewnętrzne, np. wzrost lojalności, wzmacnianie innowacyjności czy też budowanie pozytywnego wizerunku biblioteki¹⁰”.

System finansowania bibliotek akademickich wynika głównie z ich podporządkowania uczelniom macierzystym i zależności organizacyjnych wobec nich. Biblioteka PO, jak każda jednostka organizacyjna uczelni, otrzymuje fundusze na wypełnienie zadań zawartych w statucie Politechniki. Z racji niewystarczających środków przyznawanych w ramach budżetu, menedżerowie zmuszeni są stale dokonywać wyboru, na jakie cele przeznaczane będą te środki. Z tego względu dyrektorzy, liderzy zmuszeni są regularnie podejmować starania mające na celu poszukiwanie funduszy zewnętrznych. Korzyści wynikające z pozyskania dodatkowych środków finansowych czy też rzeczowych łagodzą odczuwalne braki w niedofinansowaniu i niedoposażeniu bibliotek. Kluczowym instrumentem finansowym jest plan rzeczowo-finansowy. Dobrze opracowany i właściwie realizowany budżet oraz wiedza na temat zarządzania personelem i usługami bibliotecznymi pozytywnie wpływają na jakość świadczonych usług, wizerunek biblioteki i samego zawodu bibliotekarza.

⁷ **Upewnomoenie pracowników** (ang. *empowerment*) – proces, w którym pojedyncze jednostki biznesu lub zespoły pracownicze zostają upewnomocone i same określają zakres swoich obowiązków i zadań. Same kontrolują się oraz wyznaczają horyzont swoich działań w firmie. Prowadzi to do powstawania płaskich struktur w ramach tych organizacji, a także sprzyja elastyczności i innowacyjności. W takich warunkach naczelne kierownictwo spełnia jedynie funkcję centrum strategicznego i zapewnia specjalistyczne wsparcie, zob. Koźmiński K. A. (2004), *Zarządzanie w warunkach niepewności*, Warszawa.

⁸ *Słownik języka polskiego*, t. 3 (1994), Warszawa, s. 15.

⁹ *Uzdolnienie* [w:] Wikipedia [portal internetowy], [online], [dostęp: 2012.05.14]. Dostępny w internecie: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Uzdolnienie>.

¹⁰ Stępiak M., Brzóska A. (2012), *Postaw na talent*, „Przegląd Pożarniczy”, nr 7, s. 12.

Bibliografia

Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy? (2006), Materiały konferencyjne. II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź 19–21 czerwca 2006 r., Łódź.

Datko M. (2012), *Sponsoring. Klucz nowoczesnego marketingu*, Warszawa.

Drzewiecki M. (2009), *Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*, Konstancin-Jeziorna, 29–30 maja 2009 r., Warszawa.

Gębołyś Z. (2009), *Sponsoring i fundraising biblioteczny – między teorią a praktyką*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 8 [dostęp: 2012.05.14]. Dostępny w internecie: <http://www.ebib.info/2009/108/a.php?gebolys>.

Kamińska J., Żołędowska-Król B. (red.) (2009), *Jakość usług bibliotecznych w społeczeństwie informacyjnym*, Warszawa.

Michalak A. (2007), *Finansowanie inwestycji w teorii i praktyce*, Warszawa.

Podstawka M. (2011), *Podstawy finansów. Teoria i praktyka*, Warszawa.

Smółka P. (2012), *Coaching innowacyjności. Wsparcie dla liderów nowatorskich przedsięwzięć* [w:] Czarkowska L. D. (red.), *Coaching jako wskaźnik zmian paradygmatów w zarządzaniu*, Kraków, s. 167–184.

Słownik języka polskiego (1994), t. 3, Warszawa.

Ściborek Z. (2004), *Ludzie. Cenny kapitał organizacji*, Toruń.

Stępnia M., Brzosko A. (2012), *Postaw na talent*, „Przegląd Pożarniczy”, nr 7, s. 10–12.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539).

Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 223, poz. 1655).

Uzdolnienie [w:] Wikipedia [portal internetowy], [online], [dostęp: 2012.05.14]. Dostępny w internecie: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Uzdolnienie>.

Zadora H. (red.) (2009), *Finanse małego przedsiębiorstwa w teorii i praktyce zarządzania*, Warszawa.

Zalewski H. (2006), *Proces zarządzania finansami przedsiębiorstwa* [w:] Goławska-Witkowska G., Rzeczycka A., Zalewski H., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Bydgoszcz, s. 38–81.

Notka o autorach

Teresa Glapa

Absolwentka Politechniki Opolskiej (Wydział Marketingu i Zarządzania) oraz Podyplomowych Studiów Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od 1987 roku pracownik Biblioteki Głównej Politechniki Opolskiej. Współautorka dwóch artykułów konferencyjnych, dotyczących gromadzenia zbiorów i zarządzania finansami bibliotek.

Barbara Nowosielska

Absolwentka Uniwersytetu Opolskiego (Wydział Teologiczny) oraz Podyplomowych Studiów Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Od 2000 roku pracownik Biblioteki Głównej Politechniki Opolskiej. Współautorka dwóch artykułów konferencyjnych, dotyczących gromadzenia zbiorów i zarządzania finansami bibliotek.

AGNIESZKA GOSZCZYŃSKA

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej przez biblioteki akademickie w okresie programowania 2007–2013. Próba podsumowania

Szacuje się, iż w obecnej perspektywie finansowania¹ Polska otrzyma z budżetu Unii Europejskiej w ramach funduszy strukturalnych² najwięcej ze wszystkich krajów członkowskich – ok. 87 mld euro³. Pieniądze te, przekazywane za pośrednictwem programów operacyjnych⁴, trafiają również do bibliotek akademickich.

Niniejszy artykuł, który powstał w oparciu o wyniki badań własnych autorki, jest próbą odpowiedzi na istotne pytania – o przebieg procesu absorpcji tych funduszy przez biblioteki akademickie oraz udział, jaki mają w nim sami bibliotekarze. Badania te, prowadzone od 22 kwietnia do 22 czerwca 2012 r. w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego, poświęcone były procesowi wnioskowania oraz wykorzystania funduszy strukturalnych UE przez polskie biblioteki akademickie w okresie programowania 2007–2013. Ich celem było odzwierciedlenie stanu wykorzystania funduszy UE, jak i stosunku bibliotekarzy do korzystania z tych źródeł finansowania.

¹ **Perspektywa finansowania/okres programowania** to 7-letni cykl planowania budżetu Wspólnoty Europejskiej. W ramach perspektywy finansowej przyznawane są środki dla poszczególnych krajów, które następnie wydawane są w ramach programów. W związku z tym programy finansowane ze środków UE przygotowywane są na okres trwania jednej perspektywy finansowej. Podaję za: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2008), Portal Funduszy Europejskich [online], Warszawa, [portal internetowy], [aktualizacja: 2012.06.22], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/Sloownik/Strony/Perspektywafinansowaniaokresprogramowania.aspx>.

² **Fundusze strukturalne** to fundusze tworzone w budżecie Wspólnoty Europejskiej (Rozporządzenie Rady nr 1083 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999, umożliwiające pomoc w restrukturyzacji i modernizacji gospodarki krajów członkowskich drogą interwencji w kluczowych sektorach i regionach (poprawa struktury). Obecnie działają dwa fundusze strukturalne: – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999), –Europejski Fundusz Społeczny (Rozporządzenie (WE) nr 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1784/1999). Podaję za: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2008), Portal Funduszy Europejskich [portal internetowy], Warszawa [online] [aktualizacja 2012.06.22], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/Sloownik/Strony/Fundusze_strukturalne.aspx.

³ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2008), Portal Funduszy Europejskich [portal internetowy], Warszawa [online] [aktualizacja 2012.06.22], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/Sloownik/Strony/Fundusze_strukturalne.aspx.

⁴ **Program** – dokument realizowany w ramach polityki strukturalnej państwa, przyjęty przez Radę Ministrów i Komisję Europejską, składający się z zestawienia priorytetów oraz wieloletnich działań, które mogą być wdrażane poprzez jeden lub kilka Funduszy Europejskich, jeden lub kilka innych dostępnych instrumentów finansowych oraz Europejski Bank Inwestycyjny. W okresie programowania 2007–2013 w Polsce będą realizowane następujące programy: Program Kapitał Ludzki, Program Innowacyjna Gospodarka, Program Infrastruktura i Środowisko, Program Rozwoju Polski Wschodniej, Program Pomocy Technicznej, 16 regionalnych programów, programy w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Podaję za: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2008), Portal Funduszy Europejskich [portal internetowy], Warszawa [online], [aktualizacja 2012.06.22], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/Sloownik/Strony/Program_operacyjny.aspx.

Choć niniejsza analiza ma przede wszystkim charakter faktograficzny, to podjęto również próbę oceny, w jaki sposób realizowane inwestycje wpływają na stosunek środowiska bibliotekarskiego do korzystania ze środków unijnych.

Będące przedmiotem analizy biblioteki akademickie są instytucjami non-profit⁵, pełniącymi funkcje naukowe i usługowe często nie tylko wobec swojej *Alma Mater* (biblioteka wyższej uczelni staje się podmiotem współodpowiedzialnym za realizację misji uczelni m.in. w dwóch wymiarach: dbałości o jakość kształcenia akademickiego, jak również przygotowania absolwentów do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym⁶), ale również wobec społeczeństwa, np. zbiory części z nich tworzą Narodowy Zespół Biblioteczny, który w myśl *Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*⁷ i zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 listopada 1998 r.*⁸ wymaga szczególnej ochrony.

Biblioteki akademickie stanowią oddzielne jednostki organizacyjne w strukturze uczelni, jednakże nie posiadają oddzielnej osobowości prawnej, co rzutuje zarówno na przebieg procesu aplikacji o alternatywne źródła dofinansowania, jak i na stosunek bibliotekarzy do pozyskiwania nowych źródeł dofinansowania. Beneficjent projektu dofinansowanego z funduszy strukturalnych UE musi posiadać osobowość prawną, zatem w przypadku projektów przygotowanych przez biblioteki akademickie jest nim uczelnia. Na negatywne konsekwencje tej sytuacji już w 2009 roku zwracali uwagę Lidia Derfert-Wolf, Marek Górski i Artur Jazdon: „Znane są przypadki, kiedy projekty biblioteczne przegrały wewnątrz uczelni z projektami uznanymi za ważniejsze, generowanymi przez administrację centralną czy duże wydziały. Są też projekty, których minimum wnioskowanych kwot jest tak wysokie, że przekracza możliwości ich spożytkowania dla działań czysto bibliotecznych, szczególnie przez pojedynczą bibliotekę. To z kolei powinno nas kierować w stronę wspólnych projektów, ale może pojawić się następujący problem: która uczelnia zgłosi go jako prowadząca? Może to bowiem eliminować ją ze zgłaszania innych projektów, niebibliotecznych, gdyż w ramach programu jeden podmiot nie może zgłaszać większej liczby wniosków. Powracamy znów do problemu decyzji podejmowanych przez władze centralne naszych uczelni”⁹.

Warto zwrócić uwagę także na to, że znaczna część wniosków o dofinansowanie projektów jest składana przez konsorcja lub w partnerstwie, co ma niebagatelny wpływ na przygotowanie projektu, jak i jego realizację. W takiej sytuacji już podczas przygotowania projektu możliwe są konflikty pomiędzy uczestnikami konsorcjum czy partnerami. „Można by pokusić się o wniosek, że konsorcja potrzebne są głównie do ubiegania się o dotacje unijne, rządowe czy samorządowe.[...] Celem tworzenia konsorcjów przy powstaniu bibliotek cyfrowych było i jest udostępnienie w wersji zdigitalizowanej jak największej ilości zarówno zabytków piśmiennictwa, unikatowej literatury regionalnej, jak i naukowej literatury współczesnej. Zrealizowanie tych założeń nie byłoby możliwe bez współpracy wielu różnych bibliotek”¹⁰. Natomiast dobór

⁵ **Instytucja non-profit** – organizacja, dla której zysk nie jest podstawowym celem. Podają za: Praska-Kruszyńska J. (2003), *Realizacja zadań państwa poprzez organizacje „non-profit”* [w:] Kopycińska D. (red.), *Państwo i rynek w gospodarce*, Szczecin, s. 81–86.

⁶ Dudziak A., Żejmo A. (2008), *Perspektywy odpowiedzialności społecznej w zarządzaniu tożsamością biblioteki uczelnianej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie”, z. 1, s. 151–165.

⁷ *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz. U. z 1997 r. nr 85 poz. 539).

⁸ *Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 listopada 1998 r. w sprawie ustalenia wykazu bibliotek, których zbiory tworzą narodowy zespół biblioteczny, określenia organizacji tego zasobu oraz zasad i zakresu jego szczególnej ochrony* (Dz. U. z 1998 r. nr 146 poz. 955).

⁹ Derfert-Wolf L., Górski M., Jazdon A. (2009), *Finansowanie bibliotek uczelni publicznych. Analiza wybranych wskaźników z lat 2002–2007*, „Biuletyn EBIB” [online], nr 8 (108) [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: http://www.ebib.info/2010/108/a.php?derfert_gorski_jazdon.

¹⁰ Posilada U., Szczypa G. (2011), *Współpraca bibliotek naukowych w Polsce w wybranych aspektach – próba analizy pierwszego dziesięciolecia XXI wieku* [w:] Wojciechowska M. (red.), *Współpraca bibliotek na szczeblu regionalnym, krajowym, międzynarodowym*, Gdańsk, s. 17–29.

partnerów przy realizacji projektu dofinansowanego ze środków UE jest ograniczony ze względu na brak jednolitej polityki rządu wobec różnych typów bibliotek (w tym akademickich). Współrealizujący partner jest wybierany również pod względem formalnym, co rzutuje na aplikowanie o dofinansowanie samodzielnie przez biblioteki, jak i przez konsorcja, np. najbardziej odpowiadający partner pod względem merytorycznym może nie być adresatem konkursu. Z formalnego punktu widzenia biblioteki akademickie w zależności od typu podlegają odpowiednim ministerstwom¹¹, natomiast konkursy są skierowane do określonego typu beneficjentów, np. do uczelni artystycznych (nadzorowanych przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego).

Mimo skomplikowanej sytuacji w przypadku funduszy strukturalnych wypracowano już pozytywny wzór rozwiązań. W ramach działania 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, którego przeznaczeniem jest m.in. rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury (Priorytet XI Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – Kultura i dziedzictwo kulturowe) na potrzeby zadań z obszaru digitalizacji zabytkowych zbiorów, konserwacji zabytków ruchomych oraz ich zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem o dofinansowanie mogły wystąpić zarówno instytucje kultury (państwowe, samorządowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego), jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe; organizacje pozarządowe, archiwa państwowe; szkoły artystyczne, uczelnie artystyczne, publiczne uczelnie wyższe inne niż artystyczne oraz partnerstwa związane w ramach określonego w działaniu katalogu beneficjentów. W ramach tego działania realizowany jest m.in. projekt Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa, którego planowany całkowity koszt wynosi 6,042 mln zł, przy tym 85% dofinansowania pochodzi ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego¹².

Piotr Żuber (aktualnie dyrektor Departamentu Koordynacji Polityki Strukturalnej w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego) podczas 81. seminarium BRE-CASE¹³ do katalizatorów absorpcji funduszy UE zaliczył regulacje unijne, które nakładają różnorakie obowiązki w zakresie tworzenia systemu monitoringu, kontroli środków, a później ich rozliczania, krajowy system prawny (np. regulacje dotyczące pomocy publicznej, zamówień publicznych); system finansowy (szybkość krążenia pieniądza w gospodarce, procedury związane z kontrolą i rozliczaniem środków publicznych), wyjściowy poziom wydatków publicznych w sferach wspieranych przez fundusze strukturalne, system instytucjonalny (w tym kulturę organizacyjną)¹⁴. W przypadku bibliotek akademickich do wymienionych przez niego katalizatorów absorpcji trzeba dodać stanowisko władz uczelni, bowiem ostateczne decyzje odnośnie realizacji projektu należą do nich. Władze uczelni określają również stopień zaangażowania pracowników bibliotek w proces pozyskiwania funduszy.

Badania nad wykorzystaniem funduszy strukturalnych UE przez polskie biblioteki akademickie w okresie programowania 2007–2013 przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, posługując się kwestionariuszem ankiety internetowej. Kwestionariusz ankiety, opracowany przy pomocy sieciowego pakietu biurowego (Google Docs), wraz z informacją dla respon-

¹¹ Zgodnie z art. 33 *Ustawy z dn. 27 lipca 2005 Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. z 2005 r. Nr 164 poz. 1365 z późn. zm.) uczelnie wyższe ze względu na swoją specyfikę podlegają Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwu Zdrowia, Ministerstwu Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwu Obrony Narodowej, Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, Ministerstwu Transportu i Gospodarki Morskiej.

¹² Uniwersytet Jagielloński (2010), Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa [platforma], Kraków [online], [aktualizacja 2012.05.29], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra>.

¹³ Seminarium odbyło się w Warszawie 8 grudnia 2005 r.

¹⁴ Żuber P. (2005), *Absorpcja funduszy strukturalnych – Polska na tle innych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, „Zeszyty BRE Bank – CASE. Absorpcja funduszy strukturalnych” [online] nr 81, [dostęp: 2011.04.26], s. 15–21. Dostępny w internecie: http://www.case-research.eu/upload/publikacja_plik/9217264_bre81.pdf.

dentów o prowadzonych badaniach rozsyłano drogą elektroniczną do głównych bibliotek uniwersyteckich, głównych bibliotek uczelni technicznych, medycznych, ekonomicznych, pedagogicznych, rolniczych, artystycznych, akademii wychowania fizycznego. Łącznie wysłano 100 ankiet, zaś odpowiedzi udzieliło 9 respondentów – w tym:

- cztery biblioteki uniwersyteckie:
  - Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka (Uniwersytet Śląski i Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach),
  - Biblioteka Jagiellońska,
  - Biblioteka Główna Uniwersytetu Łódzkiego,
  - Biblioteka Główna Uniwersytetu Wrocławskiego;
- jedna biblioteka uczelni technicznej:
  - Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej;
- dwie biblioteki uczelni ekonomicznych:
  - Biblioteka Bielskiej Wyższej Szkoły im. J. Tyszkiewicza w Bielsku-Białej,
  - Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach;
- jedna biblioteka uczelni artystycznej:
  - Biblioteka Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach,
- jedna biblioteka uczelni sportowej:
  - Biblioteka Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach.

Mimo znikomej liczby odpowiedzi zdecydowano się na kontynuację badań, mając na uwadze fakt, iż głęboka analiza odpowiedzi respondentów wykazała, że grupa ta nosi cechy zbiorowości próbnej bibliotek akademickich, do których został skierowany formularz ankiety. Pytania zamieszczone w ankiecie dotyczyły działań mających na celu uzyskanie dotacji oraz motywacji ich podjęcia, stopnia zaangażowania w te działania bibliotekarzy, otrzymanych dotacji i realizowanych projektów oraz trudności, jakie wystąpiły w okresie aplikacji i realizacji. Respondenci, którzy otrzymali dotację, zostali poproszeni o podanie krótkiej informacji o projektach, które zrealizowali, realizują bądź będą realizować.

Drugim źródłem danych – o charakterze uzupełniającym – były informacje pozyskane z serwisu internetowego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego „Mapa dotacji Unii Europejskiej”¹⁵. Serwis ten prezentuje wszystkie realizowane w Polsce projekty współfinansowane z funduszy UE. W okresie, który objęły badania, przedstawiał stan na koniec grudnia 2011 r.

Jeśli chodzi o zasięg czasowy objęty analizą, zdecydowano się na cały okres programowania 2007–2013, mimo iż jeszcze się on nie zakończył. Postąpiono tak ze względu na fakt, iż jest to analiza wstępna tego okresu, a większość konkursów w tym okresie już się zakończyła, a zatem większość beneficjentów¹⁶ jest już po etapie II uproszczonego modelu wdrażania funduszy – tj. po podpisaniu umowy lub decyzji o dofinansowaniu projektu¹⁷.

¹⁵ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2007), *Mapa dotacji Unii Europejskiej* [online], Warszawa [serwis internetowy], [aktualizacja: 2012.06.18], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: <http://www.mapadotacji.gov.pl/>.

¹⁶ **Beneficjent** – osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, realizująca projekty finansowe z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych na podstawie decyzji lub umowy o dofinansowanie projektu. Beneficjentem jest również podmiot realizujący projekt kluczowy znajdujący się w wykazie IWIPK na podstawie Umowy dotyczącej przygotowania indywidualnego projektu kluczowego w ramach RPO WL/uchwały w sprawie przygotowania projektu kluczowego. Podaje za: Departament Polityki Regionalnej Urząd Marszałkowski w Łodzi (2010), *Podręcznik Beneficjenta III Osi Priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013*, wyd. 2, s. 4.

¹⁷ Uproszczony model procesu wdrażania funduszy strukturalnych obejmuje trzy etapy: 1) wnioskowanie o uzyskanie dofinansowania z funduszy strukturalnych; 2) podpisanie umów lub decyzji o dofinansowanie realizacji projektu; 3) refundację poniesionych przez beneficjentów wydatków. Podaje za: Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej –Ministerstwo

Analiza wyników badań ([ankieta - zobacz](#))

Choć ustalenie relacji pomiędzy aktualnym i ubiegłym okresem programowania w zakresie działań bibliotek akademickich na polu pozyskiwania dotacji nie było pierwotnym celem badań, wykazały one zdecydowany progres w wykorzystywaniu funduszy UE w stosunku do poprzedniego okresu. Potwierdza to analiza odpowiedzi respondentów na pytanie o projekty realizowane w poprzedniej i w bieżącej perspektywie finansowej, jak i porównanie wyników badań z danymi zebranymi w latach 2008–2009 przez Oddział Prac Naukowych, Wydawniczych i Dydaktycznych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, przedstawionych w opracowaniu *Badania wykorzystywania przez polskie biblioteki naukowe środków europejskich, grantów ministerialnych i samorządowych oraz dotacji sponsorów w latach 2000–2008*¹⁸. Jak pokazały badania, w latach 2004–2006 7 z 9 respondentów złożyło przynajmniej jeden wniosek o dofinansowanie w ramach funduszy strukturalnych UE (indywidualnie), a w aktualnym okresie programowania 8 z 9 przynajmniej raz wnioskowało o dofinansowanie projektu (indywidualnie bądź w partnerstwie).

Okazało się także, że ponad połowa respondentów (56%) złożyła przynajmniej jeden wniosek o dofinansowanie projektu realizowanego w partnerstwie. Na fakt, iż w aktualnej perspektywie finansowej pojawiły się tego typu projekty, przede wszystkim wpłynął wyższy poziom wiedzy na temat funduszy UE i doświadczenie zdobyte podczas poprzedniego okresu. Lata 2004–2006 to okres gromadzenia wiedzy i doświadczeń. Podczas przygotowywania projektu w obecnej perspektywie wykorzystuje się najlepsze praktyki z lat ubiegłych – kładzie się nacisk na zapobieganie błędom, które wówczas się pojawiły, i nie dopuszcza się do zaistnienia podobnych jak wcześniej problemów. Dzięki solidnie prowadzonej polityce informacyjnej i działaniom edukacyjnym przez jednostki do tego wyznaczone (np. Krajowy Punkt Informacyjny), a także dzięki specjalistycznym wydawnictwom informacyjnym (np. publikacji *Analiza możliwości pozyskania wsparcia finansowego z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2007–2013 na realizację projektów dotyczących bibliotek*, opracowanej przez zespół projektowy EICS¹⁹ pod kierunkiem Piotra Skajewskiego, na zlecenie Fundacji Nauki Polskiej), wzrósł poziom wiedzy na temat pozyskiwania środków z funduszy UE, a co za tym idzie ich absorpcja.

Jeśli chodzi o pytania dotyczące sposobu pozyskiwania informacji na temat funduszy UE oraz stosunku do tej formy dofinansowania to skierowane były one do wszystkich respondentów, niezależnie od tego, czy podmioty te realizowały w aktualnej perspektywie projekt. Wśród najczęściej wskazywanych źródeł informacji znalazły się: Centralny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich MRR – 67%, instytucje zarządzające i pośredniczące (w tym ich punkty informacyjne, ich portale internetowe oraz strony WWW, szkolenia przez nie prowadzone) – 56% oraz specjalistyczna jednostka uczelni – 56%²⁰.

Respondenci zapytani o motywy swoich decyzji o aplikowaniu bądź nieaplikowaniu o środki wymieniali: (pozytywne) możliwość uzyskania nowych źródeł dofinansowania oraz stworzenie/utrwalenie wizerunku nowoczesnej jednostki – 56%, wsparcie uczelni – 44%, możliwość udziału w ciekawych projektach – 33%, możliwość pozyskania nowych umiejętności

Gospodarki i Pracy (2005), *Pierwszy okres wykorzystania funduszy strukturalnych w Polsce. Raport IZ PWW. Rodzaje projektów, typy beneficjentów, rozkład przestrzenny udzielonej pomocy UE* [online], Warszawa [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: http://www.mrr.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/wykorzystanie_funduszy/Pozostale/Documents/pww_raport_rodzproj_lokres.pdf.

¹⁸ Chachlikowska A., Jazdon K., Wieland H., Szulc A. (2009), *Badania wykorzystania przez polskie biblioteki naukowe środków europejskich, grantów ministerialnych i samorządowych oraz dotacji sponsorów w latach 2000–2008*. „Biblioteka” [online], nr 13 (22), [dostęp: 2011.04.26], s. 123–144. Dostępny w internecie: <http://hdl.handle.net/10593/637>.

¹⁹ Euro Investment Consulting Service.

²⁰ Możliwość wielokrotnego wyboru, ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%.

przez pracowników i pozytywny wpływ władz uczelni – 22%; (negatywne) – negatywny wpływ władz uczelni – 11%, trudności w przygotowaniu wniosku, zarówno jeżeli chodzi o skomplikowane procedury i formularze – 11%, liczba załączników do wniosków – 11%, jak i brak funduszy przeznaczonych na „wkład własny” w projekcie – 11%²¹.

Wśród najczęściej wymienianych celów wydatkowania znalazły się: zakup źródeł elektronicznych i baz danych – 67%, rozbudowa sieci i systemów bibliotecznych, konserwacja zbiorów oraz przystosowanie dla potrzeb niepełnosprawnych (obiekty, zbiory, sprzęt) – po 50 %, digitalizacja zbiorów, szkolenia, budowa i remonty budynków – po 33%²².

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż brano udział w konkursach realizowanych w ramach RPO²³ (6 wskazań – 86%), PO IiŚ²⁴ (2 wskazania – 26%), PO KL²⁵ i PO IG²⁶ (po 1 wskazaniu – 14%) – użytkownicy mogli wskazać dowolną liczbę programów. Największa liczba wskazań na regionalne programy operacyjne świadczy o realizacji mniejszych projektów inwestycyjnych.

Jako największą trudność przy przygotowaniu aplikacji wskazano: dokumentację – 60%, terminowość i prawo zamówień publicznych – po 40%²⁷. W stosunku do poprzedniego okresu programowania Ministerstwo Rozwoju Regionalnego uprościło procedurę aplikacyjną w projektach miękkich (dofinansowanych z EFS) poprzez wprowadzenie preferowanych stawek godzinowych trenerów, nauczycieli, wykładowców w przypadku projektów szkoleniowych oraz ograniczenie dokumentacji aplikacyjnej niezbędnej do złożenia wniosku o dofinansowanie. Jednakże niemożliwe było to w przypadku projektów twardych (inwestycyjnych, dofinansowanych z EFRR), o dofinansowanie z których przeważnie ubiegają się biblioteki, gdyż ze względu na ich specyfikę potrzebna jest rozbudowana dokumentacja, m.in.: studium wykonalności, analiza finansowa uwzględniająca budżet całej uczelni, dokumenty finansowe, ocena wpływu projektu na środowisko wydana przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska. Dlatego też wskazane jest, aby zwłaszcza w przypadku projektów inwestycyjnych w skład zespołu projektowego wchodził specjaliści z zakresu pozyskiwania funduszy zewnętrznych. Podobnie odpowiedzieli respondenci zapytani o to, kto powinien pozyskiwać dotację. Najczęściej wskazywali na specjalnie powołany zespół składający się z pracowników biblioteki i uczelni – 78%, w następnej kolejności na uczelnię bądź bibliotekę – 11%.

W rzeczywistości najczęściej za pozyskanie funduszy oraz finansową i rzeczową realizację projektu odpowiedzialna jest specjalistyczna jednostka uczelni, czasem specjalistyczna jednostka biblioteki lub zespół stworzony na potrzeby danego projektu, złożony z pracowników biblioteki i uczelni.

Pięciu respondentów (56%) wskazało na realizację przynajmniej jednego projektu na dofinansowanie indywidualnie, a dwóch (26%) w partnerstwie, w tym 5 z RPO i po jednym z PO IŚ i PO KL. Zdaniem respondentów realizacja projektów największy wpływ miała na: promocję uczelni, rozwój technologiczny, ułatwienie dostępu do zbiorów – 100% oraz na promocję biblioteki i jej wizerunek jako nowoczesnej jednostki – 80 %²⁸. Odpowiedzi na pytanie o pola, na których pojawiły się trudności podczas realizacji projektów, kształtowały się następująco: dokumentacja i prawo zamówień publicznych po 75% oraz terminowość

²¹ Możliwość wielokrotnego wyboru, ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%.

²² Możliwość wielokrotnego wyboru, ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%.

²³ Regionalny Program Operacyjny.

²⁴ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko.

²⁵ Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

²⁶ Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka.

²⁷ Możliwość wielokrotnego wyboru, ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%.

²⁸ Możliwość wielokrotnego wyboru, ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%.

i finansowa realizacja projektu po 25%²⁹. Widoczna jest analogia do problemów przy aplikowaniu o środki. Mimo napotkanych trudności respondenci mają pozytywny stosunek do korzystania z tej formy finansowania – 57% i wyrazili zdecydowaną chęć skorzystania z tej formy dofinansowania w latach 2014–2020 (67%).

Należy zatem mieć nadzieję, że wypracowane rozwiązania, jak i wnioski wynikające z uważnej analizy dwóch okresów programowania oraz konsultacji społecznych pozytywnie wpłyną na przygotowanie działań w ramach programów operacyjnych następnej perspektywy finansowej, uwzględniających również potrzeby bibliotek akademickich. Biorąc pod uwagę zmiany w aktualnym okresie programowania w stosunku do poprzedniego, można liczyć, że procedury aplikacyjne ulegną dalszemu uproszczeniu, a my, bibliotekarze, w pełni przekonamy się do tego typu źródeł dofinansowania i będziemy, wykorzystując dotychczasowe doświadczenia, aktywnie i skutecznie brać udział w pozyskiwaniu środków z funduszy UE, aby sprostać stawianym nam wymaganiom.

Bibliografia

Chachlikowska A., Jazdon K., Wieland H., Szulc A. (2009), *Badania wykorzystania przez polskie biblioteki naukowe środków europejskich, grantów ministerialnych i samorządowych oraz dotacji sponsorów w latach 2000–2008*. „Biblioteka” [online], nr 13 (22), [dostęp: 2011.04.26], s. 123–144. Dostępny w internecie: <http://hdl.handle.net/10593/637>.

Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej – Ministerstwo Gospodarki i Pracy (2005), *Pierwszy okres wykorzystania funduszy strukturalnych w Polsce. Raport IZ PWW. Rodzaje projektów, typy beneficjentów, rozkład przestrzenny udzielonej pomocy UE* [online], Warszawa [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: http://www.mrr.gov.pl/fundusze/fundusze_europejskie/wykorzystanie_funduszy/Pozostale/Documents/pww_raport_rodz-proj_1okres.pdf.

Departament Polityki Regionalnej Urząd Marszałkowski w Łodzi (2010), *Podręcznik Beneficjenta III Osi Priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013*, wyd. 2.

Dudziak A., Żejmo A. (2008), *Perspektywy odpowiedzialności społecznej w zarządzaniu tożsamością biblioteki uczelnianej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie”, z. 1, s. 151–165.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2007), *Mapa dotacji Unii Europejskiej* [online], Warszawa [serwis internetowy], [aktualizacja: 2012.06.18], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: <http://www.mapadotacji.gov.pl/>.

Posilada U., Szczypa G. (2011), *Współpraca bibliotek naukowych w Polsce w wybranych aspektach – próba analizy pierwszego dziesięciolecia XXI wieku* [w:] Wojciechowska M. (red.), *Współpraca bibliotek na szczeblu regionalnym, krajowym, międzynarodowym*, Gdańsk, s. 17–29.

Praska-Kruszyńska J. (2003), *Realizacja zadań państwa poprzez organizacje „non-profit”* [w:] Kopycińska D. (red.), *Państwo i rynek w gospodarce*, Szczecin, s. 81–86.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 listopada 1998 r. w sprawie ustalenia wykazu bibliotek, których zbiory tworzą narodowy zasób biblioteczny, określenia organizacji tego zasobu oraz zasad i zakresu jego szczególnej ochrony (Dz. U. z 1998 r. nr 146 poz. 955).

Uniwersytet Jagielloński (2010), *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa* [platforma], Kraków [online], [aktualizacja 2012.05.29], [dostęp: 2012.06.23]. Dostępny w internecie: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra>.

²⁹ Możliwość wielokrotnego wyboru, ogólna wartość procentowa po zsumowaniu może przekroczyć 100%.

Ustawa z dn. 27 lipca 2005 Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2005 r. Nr 164 poz. 1365 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 1997 r. nr 85 poz. 539).

Żuber P. (2005), *Absorpcja funduszy strukturalnych – Polska na tle innych krajów członkowskich Unii Europejskiej*, „Zeszyty BRE Bank – CASE. Absorpcja funduszy strukturalnych” [online] nr 81, [dostęp: 2011.04.26], s. 15–21. Dostępny w internecie: http://www.case-research.eu/upload/publikacja_plik/9217264_bre81.pdf.

Notka o autorach

Agnieszka Goszczyńska

Absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. Ukończyła studia podyplomowe z zakresu informacji naukowej, pozyskiwania funduszy UE oraz zastosowania nowych technologii w edukacji. Pracownik Oddziału Informacji Naukowej i Prac Naukowo-Dydaktycznych Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, konsultant projektów UE dofinansowanych z RPO i PO KL. Jej zainteresowania zawodowe koncentrują się wokół zagadnień: otwartego dostępu (Open Acces), transferu wiedzy, funduszy UE, baz danych.

IV

Rozdział

**KREATYWNY
bibliotekarz**

MAGDALENA KARCIARZ

DOLNOŚLĄSKA SZKOŁA WYŻSZA

Bibliokreatywni. Biblioteki niepaństwowych szkół wyższych w Polsce w procesie tworzenia relacji z otoczeniem

Z czym kojarzy się biblioteka? Praca w bibliotece? Każdy z zawodów połączony jest w naszej głowie ze słowami kluczami, stereotypami. Bo z czym kojarzy się księgowy? Lekarz? Nauczyciel? Czy praca w bibliotece jest nudna? Kiedy dopada nas rutyna w zawodowych obszarach? Jak można przełamać schematy działania? Co sprawia, że codziennie wykonywane obowiązki mogą nas przytłaczać lub, wręcz przeciwnie, być zapalnikami działań, które rozwijają? Artykuł ma na celu pokazanie nietypowych rozwiązań stosowanych w obszarach podstawowych obowiązków bibliotecznych. Oparty został na analizie przykładów działań zrealizowanych przez biblioteki wyższych szkół niepaństwowych. Przedstawione idee mogą stać się wyznacznikami planowanych działań, przełamujących rutynowy tryb pracy.

Nie sposób o kreatywności mówić w oderwaniu od kontekstu. W przypadku niniejszego artykułu kreatywność omówiona zostanie w kontekście działań polskich bibliotek niepaństwowych szkół wyższych. Ich specyfika, wynikająca z funkcjonowania na styku działań sektora prywatnego oraz państwowego, sprawia, że stają się idealnym animatorem procesu kreowania otoczenia i zachowań swoich użytkowników.

Biblioteki niepaństwowych szkół wyższych, powstałe dzięki zmianom prawno-gospodarczym po roku 1989, kształtowały swój charakter od podstaw. Podlegając wymogom prawnym sektora szkolnictwa wyższego, stawały się aktywnymi członkami bibliotekarskiej, akademickiej oraz lokalnej społeczności.

Tryb pracy bibliotek niepaństwowych szkół wyższych zawiera w sobie cykl realizowanych w bibliotekarstwie czynności związanych z gromadzeniem, opracowaniem oraz udostępnianiem zbiorów. Jednak głównym ich zadaniem jest wspieranie procesów kształcenia studentów uczelni oraz naukowo-dydaktycznych obowiązków ich pracowników. Reagowanie na potrzeby tak zdefiniowanej grupy odbiorców staje się istotnym elementem wpływającym na kształtowanie charakteru działań oraz elastycznych form zarządzania w bibliotekach niepaństwowych szkół wyższych. Wpływ na to ma również fakt, że w jednostkach tych zatrudniane są niewielkie grupy pracownicze, a co za tym idzie, konieczne jest zastosowanie rotacyjnego modelu realizacji obowiązków. Jest to równocześnie jeden z elementów mogący przeciwdziałać rutynizacji pracy.

Na podstawie cyklicznych badań ankietowych przeprowadzonych przez Janinę Przybysz i Pawła Pióterka¹ oraz badań własnych² zauważono, że trzon bibliotekarstwa niepaństwowych szkół wyższych stanowią biblioteki zatrudniające od 2 do 4 pracowników, a ich zbiory kształtują się na poziomie 30–70 tys. woluminów. Wspierając proces dydaktyczny uczelni, instytucje te działają w godzinach dostosowanych do potrzeb swoich użytkowników (średnio 50–60 godzin tygodniowo). Studenci oraz pracownicy uczelni, stanowiąc główną grupę docelową oferowanych usług, bezpośrednio wpływają na kształt i charakter danej placówki. Stąd biblioteki te stają się istotnym elementem tworzonego wizerunku uczelni i jej kultury organizacyjnej.

Uczelnie niepaństwowe, biorące udział w rynkowej grze sektora edukacyjnego, wprowadzają nietypowe rozwiązania organizacyjne, które wpłynąć mają na zainteresowanie przyszłych studentów daną uczelnią lub – w dalszej perspektywie – związać z instytucją już studiujące osoby. W grze tej może wziąć udział również biblioteka, jako miejsce wymiany myśli naukowo-kulturalnej czy działań na rzecz środowiska lokalnego. Szkoły wyższe, które w kolejnych etapach powstawania odważnie inwestowały kapitał w rozwój kadry oraz infrastrukturę, posiadają potencjał stanowiący podstawę do działań zmierzających w kierunku wdrożenia nowoczesnych i nietypowych rozwiązań, umożliwiających dostęp do wiedzy, wspieranie procesu dydaktycznego czy oddziaływanie na środowisko lokalne.

Jakie zatem działania, wychodzące poza schemat organizacji pracy, podejmują biblioteki niepaństwowych szkół wyższych? Co może stanowić inspirację do wprowadzania zmian? Jak kształtuje się katalog dobrych praktyk, wypracowanych przez bibliotekarzy zatrudnianych w tych jednostkach? Jakie czynniki wpływają na kreatywne działania?

Kreatywność, czyli tworzenie nowej rzeczywistości, także w przestrzeni biblioteki, kształtuje się poprzez powiązania z czynnikami zewnętrznymi oraz wewnętrznymi, wpływającymi na rytm i jakość pracy. W zależności od przyjętej perspektywy różne elementy wpływać będą na proces twórczy. Przykładowo, w kręgu czynników zewnętrznych pozostają powiązania biblioteki z uczelnią (szczególnie jej podległość założycielska), związek z różnego typu instytucjami czy wpływ zmian prawnych, gospodarczych i społecznych na jej funkcjonowanie. Wewnętrzne czynniki to przede wszystkim sprzyjająca kultura organizacyjna oraz motywacja pracowników.

Powstaje więc pytanie: jaka powinna być wymarzona biblioteka? Jak ma wyglądać idealne miejsce pracy? Niniejszy artykuł w dalszej części nakreśla, jakie są możliwe pola kreatywności, omawia czynniki psychologiczne oraz bariery powstające w procesie twórczym w powiązaniu z codzienną pracą w bibliotece. Najważniejszy element, który określa ramy działania, to odpowiedź na pytanie: czemu ma służyć wprowadzana zmiana? Z tego punktu wywodzi się ciąg logicznych powiązań, które wpływają na kolejne etapy podejmowanych działań.

Proces oswajania użytkownika z przestrzenią biblioteczną odbywa się nie tylko w bezpośrednim kontakcie z bibliotekarzem, ale również poprzez aranżację pomieszczeń, akcje wewnątrzuczelniane, współpracę ze studentami czy pracownikami oraz słowo pisane umieszczone w wirtualnej przestrzeni. Stąd określenie, kto jest uczestnikiem, a kto odbiorcą zmiany, będzie wyznaczać kierunek działań. Komunikaty umieszczane na stronie WWW instytucji mogą, w sposób nietypowy,

¹ Przybysz J., Pióterek P. (2000), *Biblioteki wyższych szkół niepublicznych w Polsce (podsumowanie ankiet)* [w:] Lesman M. (red.), *II Ogólnopolska Konferencja Szkół Niepublicznych Wałbrzych 14–15 września 2000*, Wałbrzych, s. 10–20.; Przybysz J., Pióterek P. (2002), *Charakterystyka bibliotek wyższych szkół niepaństwowych w Polsce* [w:] *Marketing i jakość usług bibliotek akademickich*, Wrocław, s. 90–98.; Przybysz J., Pióterek P. (2005), *Czy biblioteki wyższych szkół niepaństwowych można nazwać naukowymi? Raport z badań ankietowych dotyczących działalności naukowej bibliotek* [w:] Czyżewska M. (red.), *Działalność naukowa i informacyjna bibliotek uczelnianych: teoria a praktyka: praca zbiorowa*, Białystok, s. 19–29.; Przybysz J., Pióterek P. (2001), *Stan komputeryzacji bibliotek wyższych szkół niepaństwowych w Polsce* [w:] Grzenia J. (red.), *Biblioteka multimedialna. Materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotek Szkół Wyższych Niepaństwowych*, Katowice 19–20 kwietnia 2001, Katowice, s. 9–12.

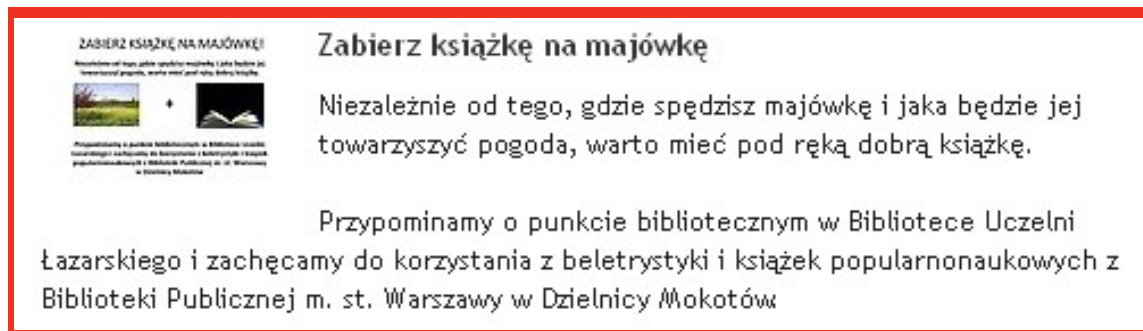
² Badania przeprowadzono na potrzeby powstającej na Uniwersytecie Wrocławskim rozprawy doktorskiej (2012) *Biblioteki Niepaństwowych Szkół Wyższych w Polsce w latach 1990–2010: geneza, rozwój, perspektywy* pod kierunkiem prof. Bogumiły Saniów.

zachęcać do korzystania z usług lub informować o dostępnych zbiorach. Przykład zaproszenia do korzystania ze zbiorów zastosowanego przez Bibliotekę Uczelni Łazarskiego w Warszawie widoczny jest na poniższym rysunku.

Rysunek 1

Informacje dla czytelników na stronie WWW Biblioteki Uczelni Łazarskiego w Warszawie

Źródło: Strona internetowa Biblioteki Uczelni Łazarskiego³.

Komunikat w lekkiej formie i nawiązujący do przyjemnych skojarzeń został skierowany do użytkowników biblioteki uczelni wyższej. Jednak schemat skojarzeń biblioteki uczelnianej z księgozbiorem naukowym został w tym przypadku przełamany.

Inną formę komunikacji z czytelnikami zastosowała Biblioteka Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. Promując swoją nazwę, zachęca użytkowników do zabawy słowem (rys. 2).

Rysunek 2

Nazwa Biblioteki Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie w różnych językach

Źródło: Strona internetowa Biblioteki Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie⁴.

Ciekawym rozwiązaniem jest również wyróżnienie w sposób czytelny i przejrzysty dla użytkowników atutów danej placówki. Przykładem tego typu komunikatu jest umieszczona na stronie WWW Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi informacja o zadaniach i walorach biblioteki

³ Źródło: Strona internetowa Biblioteki Uczelni Łazarskiego (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.lazarski.pl/biblioteka/art.111.zabierz-ksiazke-na-majowke.html>.

⁴ Strona internetowa Biblioteki Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.kozminski.edu.pl/pl/o-uczelni/biblioteka/o-bibliotece/>.

(rys. 3).

Rysunek 3

Prezentacja atutów Biblioteki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi

Dlaczego warto nas odwiedzić?

- gromadzimy ciekawy księgozbiór z zakresu nauk społecznych
- z Biblioteki WSP (także z Internetu) można korzystać bezpłatnie
- nasza młoda kadra zawsze chętnie służy pomocą
- można czuć się u nas swobodnie – nie trzeba zachowywać zupełnej ciszy
- posiadamy urządzenie powiększające tekst, ułatwiające prace osobom niedowidzącym
- można u nas miło spędzić czas, w przytulnej sali oddać się lekturze
- jesteśmy jedyną biblioteką w regionie, w której można wypić szklankę wody

Źródło: Strona internetowa Biblioteki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi⁵.

Wirtualna przestrzeń jest idealnym polem wprowadzania nowych rozwiązań. Coraz popularniejsze stają się możliwości kontaktu z biblioteką przez komunikatory typu Gadu-Gadu czy Skype. Czytelny przykład zastosowania różnych kanałów komunikacji można zobaczyć na stronie internetowej Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku, która oprócz adresu pocztowego i kontaktu telefonicznego podaje użytkownikom adres mailowy oraz numer interaktywnego komunikatora Gadu-Gadu (rys. 4).

Rysunek 4

Kanały komunikacji dla użytkowników Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku

Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej
ul. Żabi Kruk 12, 80-822 Gdańsk
pokój 320 (III piętro)
e-mail: » biblioteka@wsb.gda.pl
tel. 58 323-89-19
gg **niedostępny** : » [5441761](https://www.gadu-gadu.pl/number/5441761)

Źródło: Strona internetowa Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku⁶.

Biblioteki coraz chętniej korzystają z blogów czy Facebooka w celu nawiązania kontaktu z użytkownikami oraz informowania o swoich działaniach. Rysunek 5 przedstawia strony WWW Wyższej Szkoły Humanitas z Sosnowca, Wyższej Szkoły Biznesu z Dąbrowy Górniczej i Wyższej Szkoły Komunikacji Społecznej i Medialnej w Toruniu, które tworzą profile swoich instytucji w oparciu o serwis społecznościowy Facebook. Z kolei biblioteki Wyższej Szkoły Informatyki Stosowanej i Zarządzania w Warszawie oraz Wyższej Szkoły Hotelarstwa, Gastronomii i Turystyki w Warszawie swoje serwisy budują w oparciu o blogi.

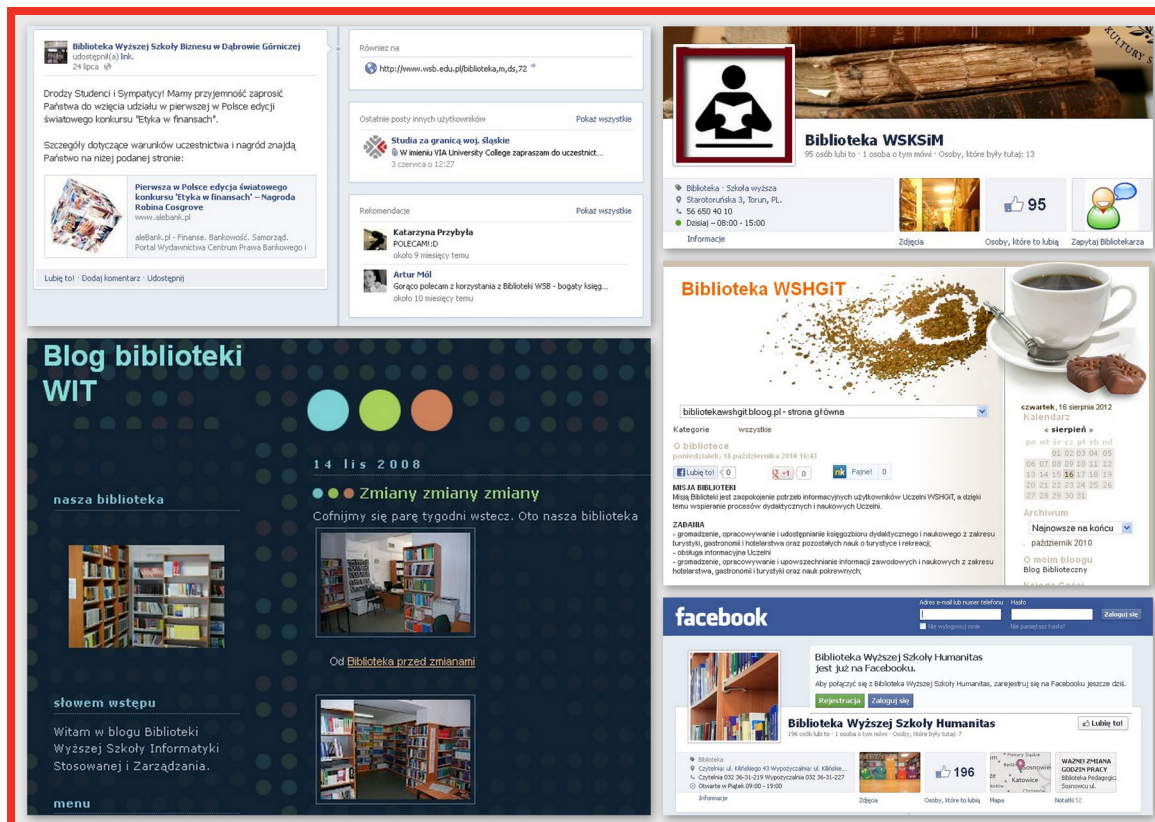
W komunikacji z użytkownikiem warto również pamiętać o wyjściu poza schemat oficjalnych komunikatów. Zastosowanie elementów humorystycznych, komiksowej formy przekazywania informacji czy elementów gier w szkoleniach bibliotecznych umożliwia budowanie relacji z użytkownikiem i przyjaznej przestrzeni. Biblioteka Akademii Leona Koźmińskiego – choć kojarzyć się może z „poważną” uczelnią biznesową – pokazuje na swojej stronie WWW, że humor sytuacyjny w relacjach z czytelnikami jest częścią codziennej komunikacji (rys. 6).

⁵ Strona internetowa Biblioteki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.biblioteka.wsp.lodz.pl/onas.html>.

⁶ Strona internetowa Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.wsb.gda.pl/biblioteka>.

Rysunek 5

Przykłady bibliotek korzystających z nowych kanałów komunikacji z użytkownikami

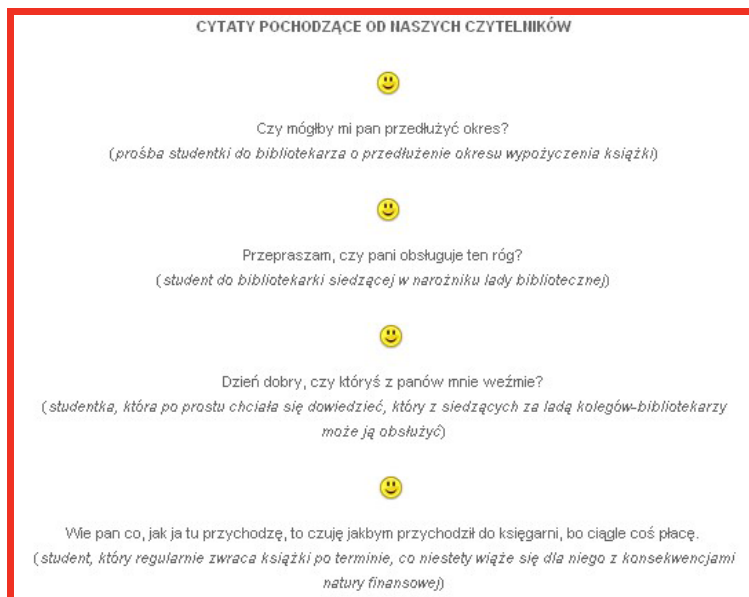
Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron WWW⁷.

Podkreślić należy, że kreatywność nie polega na wynajdowaniu coraz to lepszych i coraz bardziej niecodziennych rozwiązań do zastosowania w codziennej pracy. Polega na takim kształtowaniu rzeczywistości, aby móc w niej realizować założone cele. Bariery w realizacji pomysłów mogą wynikać z przyczyn zewnętrznych, takich jak ograniczenia finansowe, organizacyjne czy instytucjonalne, oraz wewnętrznych. Jeśli chodzi o te drugie, wskazuje się, że główną barierą w realizacji pomysłów jest lęk. Do realizacji różnorodnych koncepcji nie jest zatem niezbędny duży budżet, sztab ludzi czy specjalistyczny sprzęt, ale... odwaga. Odwaga determinuje zdolność do przekonywania innych o słuszności idei, niesie również ze sobą niezbędny zapas sił do pokonywania mogących się pojawiać problemów, w postaci bezpodstawnej krytyki, piętrzących się formalności czy nierzetelności współwykonawców.

⁷ Profil Biblioteki Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej na portalu społecznościowym Facebook (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.facebook.com/pages/Biblioteka-G%C5%82%C3%B3wna-im-prof-Jerzego-Altkorna-WSB-w-D%C4%85browie-G%C3%B3rnicej/146437965397691>; Profil Biblioteki Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej na portalu społecznościowym Facebook (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.facebook.com/pages/Biblioteka-G%C5%82%C3%B3wna-im-prof-Jerzego-Altkorna-WSB-w-D%C4%85browie-G%C3%B3rnicej/146437965397691#!/bibliotekawsksim?fref=ts>; Profil Biblioteki Wyższej Szkoły Humanitas na portalu społecznościowym Facebook (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.facebook.com/pages/Biblioteka-G%C5%82%C3%B3wna-im-prof-Jerzego-Altkorna-WSB-w-D%C4%85browie-G%C3%B3rnicej/146437965397691#!/pages/Biblioteka-Wy%C5%BCszej-Szko%C5%82y-Humanitas/178658982147275?fref=ts>; Blog Biblioteki Wyższej Szkoły Hotelarstwa i Turystyki (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://bibliotekawshgit.bloog.pl/?tidaid=610436>; Blog Biblioteki Informatyki Stosowanej i Zarządzania (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://wit-biblioteka.blogspot.com/>.

Rysunek 6

Humor sytuacyjny w Bibliotece Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie

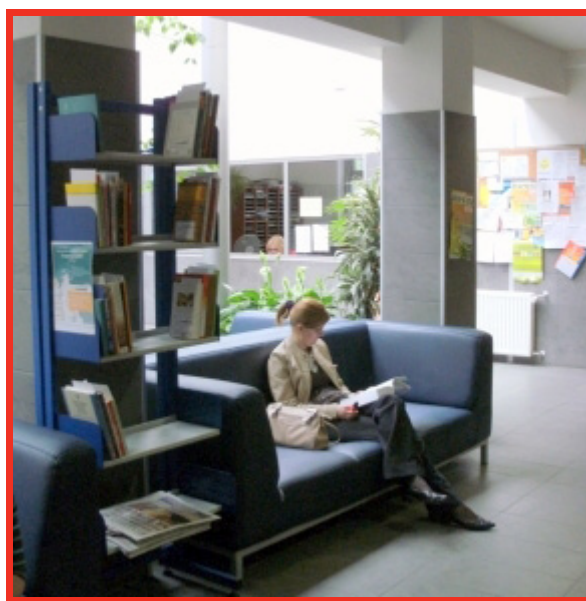

Źródło: Strona internetowa Biblioteki Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie⁸.

Uważność we współpracy z otoczeniem wpływa na budowanie relacji oraz przestrzeni, w której swoje miejsce odnaleźć mogą osoby niebędące bezpośrednim adresatem usług biblioteki uczelni wyższej. Przykłady takich działań opisała w swoim artykule Małgorzata Kiwior⁹, wskazując m.in. utworzenie świetlicy środowiskowej przy Bibliotece Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu czy udział biblioteki w akcji Bookcrossing (rys. 7).

Rysunek 7

Realizacja akcji Bookcrossing w przestrzeni Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu (2011)

Źródło: archiwum własne. Fot. Magdalena Karciarz.

⁸ Strona internetowa Biblioteki Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie (2012), [online], [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.kozminski.edu.pl/pl/o-uczelni/biblioteka/o-bibliotece/>.

⁹ Kiwior M. (2011), *Poza granicami nauki czyli Biblioteka Dolnośląskiej szkoły Wyższej w Środowisku lokalnym*, „Książka i Czytelnik”, nr 1, s. 9–11.

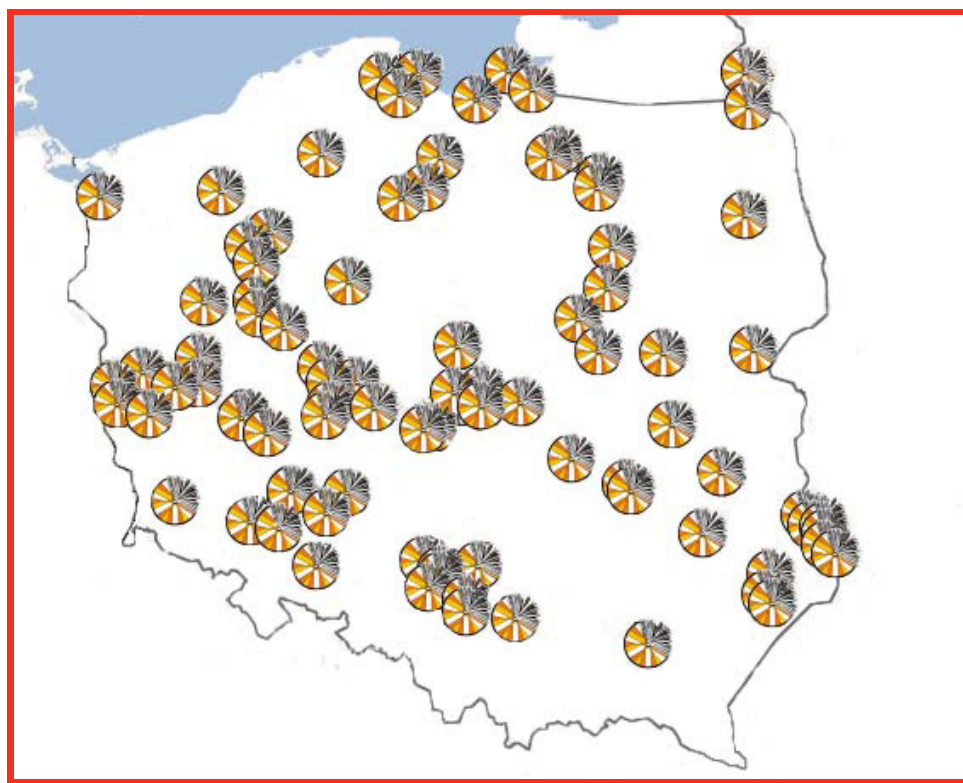

Na gruncie współpracy zawodowej ciekawym przykładem jest działalność Koła Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych we Wrocławiu. Bibliotekarze, pomimo zatrudnienia w uczelniach konkurujących ze sobą na rynku edukacyjnym, znaleźli sposób, aby wymieniać się doświadczeniem i wspierać w rozwoju zawodowym. O formach współpracy w ramach koła pisały Beata Święcicka-Bzura i Irena Augustynowska¹⁰. Organizacje pozarządowe, fundacje, stowarzyszenia czy inne instytucje otwarte są na współpracę. Najważniejsze jest określenie naszych oczekiwań, możliwości i zakresu współdziałania oraz podjęcie inicjatywy.

Przegląd kreatywnych działań, wychodzących poza schemat typowej pracy bibliotecznej, wieńczy akcja Odjazdowy Bibliotekarz, która powstała dzięki bibliotekarzom Sekcji Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych w Łodzi. Rajd rowerowy skupiający bibliotekarzy, czytelników oraz wszystkich miłośników książki, bibliotek i rowerów ze spontanicznej akcji przeistoczył się w ideę realizowaną w całej Polsce podczas Tygodnia Bibliotek (rys. 8). Rozwój działań związanych z powyższą akcją prześledzić można na stronie internetowej¹¹ poświęconej temu wydarzeniu.

Rysunek 8

Miejscowości, w których realizowana była akcja Odjazdowy Bibliotekarz w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie strony WWW akcji Odjazdowy Bibliotekarz¹².

Zarysowane kierunki działań wskazują, że śmiałość wizji oraz konsekwencja w jej realizacji tworzy rzeczywistość, która wspomaga proces rozwoju bibliotek oraz jej pracowników. Wirtualność i nowe technologie mogą te procesy wspomagać. Jednak najważniejszym czynnikiem, w ocenie autorki, jest pasja i zaangażowanie pracowników. Biblioteki niepaństwowych szkół wyższych, stanowiąc element przewagi konkurencyjnej uczelni, są doskonałym miejscem, w którym można w nietypowy

¹⁰ Święcicka B., Augustynowska I. (2009), *Wrocławskie biblioteki niepublicznych szkół wyższych* [w:] Czyrek J., Górna B. (red.), *Współpraca regionalna i ogólnopolska bibliotek naukowych Wrocławia* [online], Wrocław [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.dbc.wroc.pl/Content/3820/Wsp%C3%B3lpraca+regionalna+i+og%C3%B3lnopolska+bibliotek+naukowych+Wroc%C5%82awia.pdf>.

¹¹ Odjazdowy Bibliotekarz [online], [dostęp: 2013.02.09]. Dostępny w internecie: <http://odjazdowybibliotekarz.pl/>.

¹² Tamże.

sposób realizować idee promujące czytelnictwo, zbiory czy dbałość o środowisko. Podsumowaniem powyższych rozważań niech staną się słowa przypisywane George'owi Bernardowi Shaw:

„Niektórzy widzą rzeczy takie, jakimi są i pytają – dlaczego?” Dlaczego praca w bibliotece mnie frustruje? Dlaczego pracownicy nie oddają książek na czas? Dlaczego nie mam motywacji do wykonania obowiązków? Dlaczego tak mało mi płacą? Dlaczego w innych bibliotekach tyle się dzieje? Dlaczego...? „Ja śnię o rzeczach, których nigdy nie było i pytam – dlaczego nie?” Dlaczego by nie zaangażować się w działania na rzecz społeczności lokalnej? Nie zorganizować akcji promującej zasoby biblioteki w nietypowy sposób? Nie włączyć do działań biblioteki studentów? Dlaczego by nie...?

Bibliografia

Kiwior M. (2011), Poza granicami nauki czyli Biblioteka Dolnośląskiej szkoły Wyższej w Środowisku lokalnym, „Książka i Czytelnik”, nr 1, s. 9–11.

Odjazdowy Bibliotekarz [online], [dostęp: 2013.02.09]. Dostępny w internecie: <http://odjazdowybibliotekarz.pl/>.

Przybysz J., Piotrek P. (2000), Biblioteki wyższych szkół niepublicznych w Polsce (podsumowanie ankiet) [w:] Lesman M. (red.), II Ogólnopolska Konferencja Szkół Niepublicznych Wałbrzych 14–15 września 2000, Wałbrzych, s. 10–20.

Przybysz J., Piotrek P. (2001), Stan komputeryzacji bibliotek wyższych szkół niepaństwowych w Polsce [w:] Grzenia J. (red.), Biblioteka multimedialna. Materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotek Szkół Wyższych Niepaństwowych. Katowice 19–20 kwietnia 2001, Katowice, s. 9–12.

Przybysz J., Piotrek P. (2002), Charakterystyka bibliotek wyższych szkół niepaństwowych w Polsce [w:] Marketing i jakość usług bibliotek akademickich, Wrocław, s. 90–98.

Przybysz J., Piotrek P. (2005), Czy biblioteki wyższych szkół niepaństwowych można nazwać naukowymi? Raport z badań ankietowych dotyczących działalności naukowej bibliotek [w:] Czyżewska M. (red.), Działalność naukowa i informacyjna bibliotek uczelnianych: teoria a praktyka: praca zbiorowa, Białystok, s. 19–29.

Święcicka B., Augustynowska I. (2009), Wrocławskie biblioteki niepublicznych szkół wyższych [w:] Czyrek J., Górna B. (red.), Współpraca regionalna i ogólnopolska bibliotek naukowych Wrocławia [online], Wrocław [dostęp: 2012.03.24]. Dostępny w internecie: <http://www.dbc.wroc.pl/Content/3820/Wsp%C3%B3lpraca+regionalna+i+og%C3%B3lnopolska+bibliotek+naukowych+Wroc%C5%82awia.pdf>.

Notka o autorach

Magdalena Karciarz

Absolwentka Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (specjalizacja: elektroniczne serwisy informacyjne). Bibliotekarz dyplomowany, wykładowca, od 2004 r. pracuje na stanowisku adiunkta w bibliotece Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu. Uczestniczka stacjonarnych studiów doktoranckich na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego, w ramach których podjęła badania nad bibliotekami niepaństwowych szkół wyższych działającymi w Polsce w latach 1990–2010. Jej zainteresowania zawodowe skupiają się głównie wokół zagadnień psychologii zarządzania, interakcji i pracy z grupą. Dodatkowo zajmuje się działaniami związanymi z przekazywaniem wiedzy z zakresu jogi i technik relaksacyjnych.

AGNIESZKA FOLGA

JOANNA KOŁAKOWSKA

Zarządzanie projektem „Bibliotekarka nowoczesną Kobieta” jako przykład nowych możliwości dla bibliotek

W artykule zostanie omówiona koncepcja powstania oraz realizacja projektu „BIBLIOTEKARKA nowoczesną KOBIETĄ” (BnK). Był to pierwszy projekt, który przedstawiał zagadnienia związane z wizerunkiem zewnętrznym w formie naukowych wykładów, mający na celu integrację środowiska zawodowego bibliotekarek. W tekście przedstawione będą także opinie uczestniczek spotkań dotyczące potrzeby organizacji tego typu przedsięwzięć.

Obecnie w instytucjach coraz częściej realizuje się działania metodą projektową. Ich uczestnicy nierzadko nie mają tego świadomości, a co za tym idzie, realizacja działań odbywa się intuicyjnie, a wręcz w zupełnie przypadkowy sposób. Każdy człowiek w życiu codziennym także pracuje nad projektami, choć nie zawsze zdaje sobie z tego sprawę. Do projektów można zaliczyć: wiosenne porządki, przygotowanie przyjęcia urodzinowego, naprawę instalacji elektrycznej, skomponowanie piosenki czy też napisanie pracy magisterskiej lub wykonanie laurki dla babci.

Marek Pawlak w książce *Zarządzanie projektami* pisze: „Mianem projektu można określić przedsięwzięcie realizowane w ramach określonej organizacji, które jest przedsięwzięciem nowym, nietypowym, odmiennym od działań rutynowych, takim, z jakim dana organizacja nie miała nigdy wcześniej do czynienia”¹.

W książce *Zarządzanie projektami. Zastosowanie w biznesie, inżynierii i nowoczesnych technologiach* John M. Nicholas i Herman Steyn wyróżniają siedem charakterystycznych cech projektu:

- „jeden, dający się określić cel oraz ściśle określone produkty końcowe lub wyniki;
- unikatowość;
- nowość – niewielka lub znaczna;
- wykorzystanie talentów i umiejętności osób o różnych profesjach i należących do różnych organizacji;
- tymczasowość,
- coś do stracenia,
- proces działań prowadzący do osiągnięcia celu”².

Zarządzanie projektem definiowane jest jako „planowanie i zarządzanie szeregiem działań zmierzających do osiągnięcia celów biznesowych poprzez realizację projektu w określonym czasie oraz budżecie”³. Zatem najważniejszym celem opisanych wyżej działań jest doprowadzenie

¹ Pawlak M. (2007), *Zarządzanie projektami*, Warszawa, s. 17.

² Nicholas J. M., Steyn H. (2012), *Zarządzanie projektami. Zastosowania w biznesie, inżynierii i nowoczesnych technologiach*, Warszawa, s. 48–49.

³ Portal Zarządzania (2009) *Zarządzanie projektem* [online], [dostęp: 2012.06.01]. Dostępny w internecie: http://biznet.gotdns.org/index.php?title=Zarz%C4%85dzanie_projektem.

projektu do końca – w terminie, w ramach zaplanowanego budżetu oraz zgodnie z ustalonymi wymogami technicznymi⁴. Równie ważna jest ocena ryzyka i niepewności oraz taka organizacja i nadzór działań, aby dany projekt zakończył się sukcesem.

Koncepcja projektu BnK

Biblioteka Główna Uniwersytetu im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie wdrożyła w 2012 r. inicjatywę organizacji cyklu bezpłatnych spotkań: „BIBLIOTEKARKA nowoczesną KOBIE- TĄ”. Przedsięwzięcie było następstwem badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie przez autorki artykułu w roku akademickim 2010/2011. Wyniki ankiety zostały zaprezentowane podczas II edycji konferencji Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego „Unowocześnianie organizacji i metod pracy bibliotek w świetle zmieniających się potrzeb czytelników” w referacie *Społeczna atrakcyjność osób pracujących w zawodzie bibliotekarza*. Celem przeprowadzonych badań była analiza społecznej atrakcyjności osób pracujących w zawodzie bibliotekarza. Badania potwierdziły panujący w powszechnej opinii stereotyp, że praca bibliotekarza kojarzy się tylko z wypożyczaniem książek. Ponadto wykazały, że bibliotekarze nie są uznawani za osoby dobrze ubrane i nie są kojarzeni z atrakcyjnością fizyczną. W związku z tym, że aż 90% respondentów uznało, że postawa bibliotekarki ma bardzo duży wpływ na wizerunek biblioteki, postanowiono zorganizować cykl spotkań skierowanych do kobiet pracujących w zawodzie bibliotekarza. Odbiorcami spotkań nie byli bibliotekarze mężczyźni, ponieważ zawód ten jest sfeminizowany, a stereotyp dotyczy głównie płci żeńskiej. Nie bez znaczenia dla podjęcia próby urzeczywistnienia tej idei był fakt deficytu tego typu inicjatyw przeznaczonych dla kobiet bibliotekarzy, jak również brak spotkań łączących „przyjemne z pożytecznym”.

Zrealizowany projekt uwzględniał potrzeby bibliotekarek jako odbiorców oferty z zakresu z zakresu nauki i relaksu oraz konsolidacji środowiska zawodowego. Przedsięwzięcie miało także na celu popularyzację interdyscyplinarnej wiedzy z zakresu psychologii, komunikacji interpersonalnej i dbałości o prawidłowe relacje z innymi, a także poprawy *image'u*. Przedmiotem wykładów był również rozwój osobisty, trening interpersonalny, kształtowanie wysokiej samooceny. Spotkania umożliwiły wykorzystanie zdobytej wiedzy w pracy bibliotekarza oraz spojrzenie na swoje życie z nowej perspektywy.

Wykłady poprowadzili specjaliści w danych dziedzinach. Starano się nieodpłatnie pozyskać autorytety z konkretnej dyscypliny. Profesjonalna kadra zachęcała uczestniczki do pogłębiania wiedzy na temat psychologii oraz dbałości o wizerunek. Celem było zainspirowanie bibliotekarek do podróży w inne obszary niż sama nauka.

Biorąc pod uwagę fakt, że spotkania miały być nieodpłatne, początkowym założeniem było przyjęcie 50 uczestniczek. Kryterium zakwalifikowania do udziału w warsztatach była deklaracja uczestniczenia w dwóch spotkaniach. Wobec ogromnego zainteresowania już w pierwszym dniu przyjmowania zgłoszeń wyczerpana została liczba miejsc. W związku z tym zdecydowano się zwiększyć liczbę osób do 90. Lista uczestniczek spotkań została zamknięta w drugim dniu przyjmowania zgłoszeń. W dalszym ciągu otrzymywano jednak zapytania odnośnie uczestnictwa w warsztatach, lecz z racji ograniczonej liczby miejsc w czytelni nie było możliwości przyjęcia większej liczby osób. Duża liczba napływających zgłoszeń oraz ogromne zainteresowanie uprawnia do stwierdzenia, że istnieje zapotrzebowanie na ofertę innego typu niż spotkania naukowe. Warsztaty odbyły się 23 lutego oraz 15 marca 2012 r. w Czytelni Głównej Biblioteki Głównej UP i trwały od godziny 16.00 do 20.00. Miejsce, gdzie miały odbyć się zajęcia, nie było wybrane przypadkowo. Założeniem było, aby pomieszczenie ściśle kojarzyło się z biblioteką.

⁴ Frame D. J. (2011), *Zarządzanie projektami w organizacjach. Czyli jak sprostać wymaganiom klienta na czas, nie przekraczając budżetu*, Warszawa, s. 6.

Realizacja projektu BnK

Projekt realizował zespół dwuosobowy pod kontrolą dyrektora Biblioteki Głównej, przy udziale pracownika, który wykonał stronę WWW BnK. W końcowej fazie realizacji zespół uzyskał wsparcie pracowników, m.in. w trakcie rejestracji uczestników, w przygotowaniu sali i nagłośnienia. Zajęli się oni również oprawą informatyczną oraz fotograficzną, a także pomogli przy cateringu. Zespół zajął się kompleksową organizacją imprezy, poczynawszy od stworzenia samej idei aż po realizację spotkań.

Początkowo opracowano koncepcję projektu, a następnie wybrano profesjonalną kadrę prowadzącą zajęcia. Następnie opracowano harmonogram zajęć oraz zajęto się przygotowaniem materiałów promocyjnych. Ponadto postarano się o objęcie spotkań patronatem medialnym, a także o pozyskanie sponsorów wydarzenia. Patronami medialnymi przedsięwzięcia zostali: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Radio Plus, portale internetowe: Miasto Kobiet, Republika Kobiet – Repka.pl oraz internetowy serwis kobiet – Obcasy.pl.

Na tym etapie nastąpiła promocja wydarzenia w mediach oraz przystąpiono do zamieszczania ogłoszeń i informacji o imprezie. Rozpoczęto nabór uczestników do projektu poprzez wysyłanie e-maili do pracowników bibliotek naukowych mieszczących się w Krakowie. Zapewniono również zaplecze techniczne oraz samodzielnie przygotowano poczęstunek dla osób biorących udział w warsztatach. Zadbano także o materiały szkoleniowe, gadżety dla uczestniczek oraz sporządzono certyfikaty. Jednym z etapów realizacji projektu była także jego ewaluacja, przeprowadzona przy użyciu metody badań ankietowych. Formularz ankiety, zawierający pytania pozwalające zanalizować przebieg oraz organizację wydarzenia, rozdawany był wśród uczestniczek po zakończeniu pierwszego i drugiego dnia spotkania. Badania ewaluacyjne, sondujące opinie uczestniczek, były podsumowaniem pracy nad projektem. Pozwoliły na bieżącą ocenę efektywności organizacji oraz identyfikację słabych i mocnych stron przedsięwzięcia.

Poniżej przedstawiono obowiązujący w projekcie podział zadań, wykonanych przez członków zespołu:

- Rekrutacja uczestników cyklu spotkań BnK – stworzenie formularza zgłoszeń, prowadzenie mailingu z uczestnikami, stworzenie listy uczestników.
- Logistyka – druk materiałów szkoleniowych, przygotowanie zestawów z materiałami promocyjnymi dla uczestniczek, przygotowanie sali i sprzętu, organizacja cateringu.
- Sponsoring – stworzenie listy potencjalnych sponsorów, wysyłanie ofert do sponsorów, prowadzenie mailingu ze sponsorami, podpisanie umów ze sponsorami.
- Partnerzy – stworzenie listy partnerów, rozsyłanie ofert, podpisywanie umów.
- Prelegenci – przygotowanie listy potencjalnych prelegentów, wybór tematyki warsztatów, rozsyłanie zapytań do prelegentów, spotkania z prelegentami, korespondencja z prelegentami, podpisywanie umów, pisemne podziękowania.
- Program spotkań BnK – ustalenie programu, ustalenie bloków tematycznych i tematyki warsztatów, wydrukowanie programu dla uczestniczek.
- Promocja – pozyskanie patronatów, mailing, audycja radiowa, ogłoszenia.
- Ewaluacja – opracowanie ankiet, przeprowadzenie ankiet, opracowanie wyników, sprawozdanie.

Budżet BnK

Poniesione wydatki były związane głównie z kosztami zakupu produktów spożywczych na potrzeby cateringu oraz wynagrodzeniem jednego z prelegentów. Na ten projekt udało się pozyskać środki finansowe z budżetu centralnego uczelni w wysokości 1 000 zł – pieniądze te przeznaczono na poczęstunek.

Pozyskano głównego sponsora, firmę kosmetyczną „Bielenda” z Krakowa, która przekazała kosmetyki dla każdej z uczestniczek spotkania oraz dodatkowe zestawy kosmetyków przeznaczone na nagrody. Ponadto firma kosmetyczna „Oriflame”, prezentująca swoją ofertę podczas drugiego spotkania, przeznaczyła dziesięć zestawów kosmetyków dla uczestniczek wyłonionych w drodze losowania.

Podczas pierwszego spotkania uczestniczki miały możliwość zdobycia nagród. Aldona Malarz, właścicielka Gabinetu Kosmetycznego „Imbir”, ufundowała dwa bony na zabiegi kosmetyczne. Natomiast Piotr Janus, stylistą fryzur, zaoferował dwie nagrody: usługę strzyżenia i koloryzacji we własnym salonie. Dodatkowo każda z uczestniczek jako upominek otrzymała gadżety promocyjne uczelni, uzyskane z Biura Promocji i Karier Uniwersytetu Pedagogicznego. Podczas drugiego spotkania uczestniczki miały możliwość wylosowania jednego z sześciu zestawów kremów „Bielenda”. W czasie spotkania w marcu istniała jeszcze możliwość wylosowania jednej spośród dwóch nagród ufundowanych przez stylistkę Małgorzatę Kusper – voucherów na godzinne spotkanie ze stylistką: zakupy lub konsultację dotyczącą wyboru odpowiednich ubrań i dodatków. Poza bezpłatnym udziałem w dwóch spotkaniach organizatorzy zapewnili: materiały szkoleniowe, catering w formie bufetu, upominki dla uczestniczek oraz gadżety promocyjne.

Program BnK

Podczas spotkania 23 lutego 2012 roku po przywitaniu uczestniczek przez dyrektora Biblioteki, dra Stanisława Skórkę, wykład inauguracyjny „Blaski i cienie komunikacji społecznej” wygłosił prof. dr hab. Zbigniew Nęcki – psycholog społeczny. Podczas wykładu przedstawił różne aspekty komunikacji interpersonalnej, omówił „język słów” oraz „język ciała”, a także wyjaśnił meandry poprawnej komunikacji.

Kosmetolog-wizażystka Aldona Malarz z Gabinetu Kosmetycznego „Imbir” wystąpiła z prezentacją „Jak dobrze poczuć się w swojej skórze, czyli parę konkretów na temat skóry i podstaw pielęgnacji oraz makijażu”, a także wykonała pokaz makijażu.

Kolejne wystąpienie – fryzjera-stylisty Piotra Janusa – pt. „Współczesne trendy i ich zastosowanie w życiu codziennym” dotyczyło współczesnych trendów fryzjerskich. Po części teoretycznej zainteresowane tym tematem uczestniczki mogły skorzystać z porad dotyczących fryzur. Panie z dużym zainteresowaniem i entuzjazmem wysłuchały opinii stylisty na temat własnych fryzur przy ogólnym aplauzie audytorium.

Podczas drugiego spotkania *personal coach* Michał Mącznik przeprowadził szkolenie: „Zmień swój status, dbaj o relacje”. Można było dowiedzieć się, czym są gry statusowe i skąd się wzięły oraz jakie mogą mieć zastosowanie na polu dbałości o relacje z innymi osobami. Poruszone zostało także zagadnienie wykorzystywania gier statusowych dla zbudowania własnego autorytetu. Przedstawiono również, jakie zachowania podnoszą, a jakie obniżają nasz status w grupie.

Ostatnie wystąpienie, należące do stylistki Małgorzaty Kusper: „Tajemnice świadomego kreowania swojego wizerunku” poświęcone było takim zagadnieniom jak określanie typu własnej sylwetki, dobór odpowiedniej kolorystyki, komponowanie garderoby oraz odnajdywanie własnego stylu.

Ewaluacja i monitoring

W spotkaniu 23 lutego 2012 r. wzięło udział 85 osób, a 62 uczestniczki (73% ogółu), wypełniły ankietę ewaluacyjną. W kolejnym – 15 marca 2012 r. również uczestniczyło 85 osób, a ankieta została wypełniona przez 47 z nich (55 % ogółu) Poniżej zostaną przedstawione jej wyniki.

Pytanie 1

Czy według Pani termin i pora warsztatów były odpowiednie? (tak / nie)

Według 61 uczestniczek spotkania w lutym (98% ankietowanych) i 46 uczestniczek spotkania w marcu (98% ankietowanych) termin i pora były odpowiednie.

Pytanie 2

Czy według Pani wymiar czasowy spotkania był odpowiedni? (tak / nie)

Według 57 uczestniczek spotkania w lutym (92% ankietowanych) i 45 uczestniczek spotkania w marcu (96% ankietowanych) wymiar czasowy spotkania był odpowiedni.

Pytanie 3

Jak ocenia Pani organizację warsztatów w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najniższą, a 5 najwyższą ocenę.

Oceny 5 i 4 przyznało 60 uczestniczek spotkania w lutym (97% ankietowanych) i 46 uczestniczek spotkania w marcu (98% ankietowanych).

Pytanie 4

Proszę ocenić atmosferę panującą w trakcie szkoleń. Ocena 1 oznacza najniższą, a 5 najwyższą ocenę.

Oceny 5 i 4 przyznały 62 uczestniczki spotkania w lutym (100% ankietowanych) i 45 uczestniczek spotkania w marcu (96% ankietowanych).

Pytanie 5

W jakim stopniu warsztaty spełniły Pani oczekiwania? Proszę ocenić w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza najniższą, a 5 najwyższą ocenę.

Oceny 5 i 4 przyznało 51 uczestniczek spotkania w lutym (82% ankietowanych) i 42 uczestniczki spotkania w marcu (89% ankietowanych).

Pytanie 6

Czy jest Pani zadowolona z warsztatów? (tak / nie / częściowo)

Podczas spotkania w lutym odpowiedź „tak” zaznaczyły 52 uczestniczki (84% ankietowanych), a odpowiedź „częściowo” 10 uczestniczek (16% ankietowanych).

Podczas spotkania w marcu odpowiedź „tak” zaznaczyło 41 uczestniczek (87% ankietowanych), a odpowiedź „częściowo” 6 uczestniczek (13% ankietowanych).

Warto zauważyć, że podczas spotkań nie została wybrana odpowiedź „nie”.

Pytanie 7

Czy poleciłaby Pani warsztaty: „BIBLIOTEKARKA NOWOCZESNĄ KOBIETĄ?”

Podczas spotkania w lutym 61 uczestniczek (98% ankietowanych) uznało je za godne polecenia, natomiast w marcu takiej odpowiedzi udzieliły wszystkie ankietowane (47 uczestniczek).

Pytanie 8

Jaką kwotę mogłaby Pani przeznaczyć na uczestnictwo w warsztatach? Proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź. (możliwe odpowiedzi: 20 zł, 50 zł, powyżej 50 zł)

Kwotę w wysokości 20,00 zł wydałyby 22 uczestniczki spotkania w lutym (36% ankietowanych) i 20 uczestniczek spotkania w marcu (43% ankietowanych).

Kwotę 50,00 zł mogłoby przeznaczyć 36 uczestniczek spotkania w lutym (58% ankietowanych) i 24 uczestniczki spotkania w marcu (51% ankietowanych).

Kwotę powyżej 50,00 zł mogłyby wydać 2 uczestniczki spotkania w lutym (3% ankietowanych) i 3 uczestniczki spotkania w marcu (6% ankietowanych).

Pytanie 9

Prosimy o uwagi, które pozwolą nam w przyszłości lepiej przygotować podobne imprezy. Poproszono o wymienienie elementów, które najbardziej się podobały, oraz podanie czynników, których zabrakło, a także przedstawienie uwag bądź sugestii. Do najczęściej wymienianych odpowiedzi należały⁵:

- „Wykład Profesora Nęckiego”;
- „Organizacja, dobór odpowiednich prelegentów. Bardzo dobry pomysł na takie spotkania”;
- „Dziękuję za pomysł, który integruje nasze środowisko. Brawo!”;
- „Idea warsztatów”;
- „Pokaz makijażu wykonany na modelce”;
- „Porady fryzjera rewelacyjne”;
- „Luźna forma. Inne podejście do nas w kontekście zawodu”;
- „Miła atmosfera, możliwość nawiązania kontaktów i odnowienia znajomości w obrębie grupy zawodowej”.

Podczas drugiego spotkania wymieniono:

- „Wykład ze stylistką. Rewelacja!”;
- „Wkład i zaangażowanie organizatorek. Organizacja warsztatów. Zaproszenie odpowiednich specjalistów. Interesujący sposób prowadzenia warsztatów”;
- „Odwoływanie się do praktyki – «dotykanie życia»”;
- „Praktyczne przedstawienie zagadnień związanych z odnajdowaniem się w różnych sytuacjach – jaką przyjmować postawę. Zastosowanie praktycznych porad dotyczących stylu ubierania się”;
- „Spotkanie z Michałem Mącznikiem – nowa wiedza w przystępny sposób”;
- „Różnorodność tematyczna, upominki”;
- „Ukierunkowanie na rozwój osobisty (takich warsztatów jest bardzo mało), dobrze dobrane tematy i prowadzący. To coś innego niż nasze zwykłe szkolenia zawodowe, więc brawo!”.

Z kolei do wypowiedzi wskazujących na czynniki, których zabrakło podczas lutowego i marcowego spotkania, należały:

- „Więcej wskazówek praktycznych”;
- „Ćwiczeń w mniejszych grupach warsztatowych – jeśli chodzi o tematykę związaną z urodą oraz ćwiczeń z komunikacji międzyludzkiej w sytuacjach naturalnych dla bibliotekarza (spotykanych w bibliotece)”;
- „Więcej czasu na rozmowy ze specjalistami”;
- „Podczas warsztatów z coachem mogłyby być scenki odgrywane przez uczestników (pewnie dużo więcej czasu by to zajęło)”.

⁵ Wypowiedzi ankietowanych podano w niezmienionej formie.

Wymienione sugestie i uwagi po pierwszym spotkaniu:

- „Pomysł był wspaniały. Świetnie się czułam i czekam na ciąg dalszy”;
- „Bardzo dobra koncepcja warsztatów i doskonale wykonanie”;
- „Wszystko było doskonale zorganizowane, świetny pomysł”;
- „Mniej informacji teoretycznych, więcej praktycznych”;
- „Oby więcej takich szkoleń”.

Po drugim spotkaniu zwrócono uwagę na:

- „Zdecydowanie drugie spotkanie ciekawsze. Konkrety, czego nie było na pierwszym spotkaniu. Ciekawe porady”;
- „Zadbałabym bardziej o balans między stylistą, fryzjerem a psychologią życia codziennego. Ale generalnie było przefajnie”;
- „Można by było zorganizować drugą edycję”;
- „Zbyt duża grupa”;
- „Gratuluję organizatorom”.

Rezultaty projektu BnK

Do rezultatów projektu można zaliczyć:

wdrożenie nowatorskiego programu integrującego środowisko zawodowe bibliotekarek;
ukształtowanie umiejętności organizacyjnych pracowników Biblioteki;
poprawę wizerunku Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie;
wzbogacenie oferty edukacyjnej dla kobiet pracujących w zawodzie bibliotekarza.

Ryzyko projektu

W każdym projekcie mogą wystąpić niezaplanowane zdarzenia, które wpłyną na jego przebieg i realizację. Istotne jest określenie czynników ryzyka i wprowadzenie ich na listy kontrolne. Uszeregowany rejestr czynników ryzyka należy stale kontrolować oraz poddawać ocenie i analizie. W przypadku naszego projektu można wymienić kilka ryzykownych elementów:

- **liczba zgłoszeń** – zbyt mała, wynikająca z niewłaściwej promocji wydarzenia, mogłaby uniemożliwić realizację projektu;
- **prowadzący zajęcia** – absencja prelegentów wynikająca z różnych czynników mogłaby przeszkodzić w przeprowadzeniu zajęć w zaplanowanym terminie;
- **program** – niewłaściwie skonstruowany program, z błędnie określonymi ramami czasowymi, mógłby być przyczyną niezrealizowania projektu;
- **budżet** – zbyt mały, błędnie ustalony, mógłby być powodem braku wystarczających środków na realizację projektu;
- **struktura organizacyjna** – nieprawidłowa struktura, niewłaściwie podzielona, mogłaby spowodować dezorganizację podczas realizacji projektu;
- **harmonogram** – napięty, nieodpowiednio zaplanowany mógłby wzbudzić nerwowość uczestników projektu.

Podsumowanie

Projekt „BnK” zakończył się sukcesem, został zrealizowany w czasie i zmieścił się w przewidzianym budżecie. Wdrożenie cyklu dwóch spotkań, łączących kształcenie z przyjemnym spędzeniem czasu oraz integracją kobiet pracujących w zawodzie bibliotekarza zakończyło się pomyślnie. Realizacja „BnK” została przeprowadzona w sposób nietypowy dla przedsięwzięć organizowanych w bibliotekach, dzięki zastosowaniu metod zarządzania projektami.

Sukcesem było także pozyskanie prelegentów, którzy wystąpili nieodpłatnie i dodatkowo ufundowali nagrody dla uczestniczek, jak również sponsorów wydarzenia. Kolejnym powodem do zadowolenia jest fakt, że planowana liczba miejsc została wyczerpana w pierwszym dniu przyjmowania zgłoszeń. Dodatkowo wyniki badania ewaluacyjnego potwierdzają zadowolenie uczestniczek z przebiegu warsztatów, jak również zamiar polecenia spotkań innym osobom. Budujące jest również, że osoby biorące udział w spotkaniach byłyby gotowe za nie zapłacić.

Miarą sukcesu projektu okazały się również panujące w zespole projektowym relacje. Zespół tworzyła niewielka liczba pracujących ze sobą osób. Kluczowy był dobór pracowników posiadających zróżnicowane kompetencje i odmienne osobowości. Praca w zespole wymagała wzajemnej akceptacji oraz zrozumienia pomiędzy członkami zespołu. Istotny był również fakt, że każda z osób należących do zespołu czuła się odpowiedzialna za całe przedsięwzięcie i miała podobne nastawienie do celowości wykonywanych działań. Trzeba też podkreślić, że zespoły zadaniowe generują więcej pomysłów oraz informacji niż jednostki, wobec tego zespołowe podejmowanie decyzji wyższą jakością.

Podsumowując projekt BnK, należy podkreślić kreatywne działania zespołu projektowego, który połączył nową koncepcję z istniejącymi już regułami. Przygotowując projekt warsztatów, starano się wykrzesać nowe i wartościowe pomysły drogą nietypowych skojarzeń, np. łączenia nauki z relaksem, a zatem wbrew panującym w tym obszarze stereotypom. Okazuje się, że poprzez oryginalność myślenia można uzyskać wysoce innowacyjne rezultaty pracy. Wyniki przeprowadzonych badań dotyczących społecznej atrakcyjności osób pracujących w zawodzie bibliotekarza skłoniły zespół do podjęcia próby zmiany wizerunku bibliotekarza, zamiast ograniczenia się tylko do ich zaprezentowania.

Okazało się także, jak ważne jest otoczenie projektu, ponieważ zespół spotkał się także z negatywnymi opiniami części pracowników własnej biblioteki na temat celowości warsztatów. Krytykowano ideę oraz zasadność organizacji, a także bojkotowano uczestnictwo. Pomimo tych kontrowersyjnych uwag zamiar ten został przyjęty entuzjastycznie w innych krakowskich bibliotekach, co potwierdziła frekwencja podczas warsztatów, jak również głosy zadowolenia, których świadectwem są opinie zanotowane w ankietach ewaluacyjnych.

Z uwagi na fakt, że biblioteki są instytucjami niedochodowymi, często także niewystarczająco dofinansowanymi, mają trudności z podejmowaniem różnego typu działań. W świetle tych okoliczności ważne jest, że pracownicy sami pozyskali środki finansowe, nagrody rzeczowe, jak również współpracowników, dzięki którym przedsięwzięcie mogło dojść do skutku i przybrało ostateczny kształt. Uzyskane środki pochodziły od instytucji zewnętrznych oraz z Biura Promocji i Karier Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Dodatkowo należy podkreślić ogromne zaangażowanie zespołu, który we własnym zakresie zorganizował zaplecze gastronomiczne, począwszy od transportu, zakupu produktów, aż po samodzielne przygotowanie cateringu. Nie bez znaczenia jest także to, że przedsięwzięcie zostało przeprowadzone przez zespół zaledwie dwuosobowy pod kierunkiem dyrektora, i to w ramach podstawowych obowiązków służbowych.

Należy podkreślić, że szczególnie ważne było wsparcie ze strony Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, które pisemnie wyraziło swoje poparcie dla projektu. Warto tutaj przytoczyć fragment tej opinii:

Z przyjemnością informuję, że Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich obejmie patronem medialnym cykl spotkań pt.: „BIBLIOTEKARKA NOWOCZESNĄ KOBIETĄ”. Uważam, że tematyka jest szczególnie interesująca i ważna, gdyż określi wymagania i pozycję bibliotekarek wobec merytorycznych i technologicznych wymagań bibliotek. Popieramy tego typu inicjatywy, wierząc, że będą one wspierały rozwój zawodu bibliotekarza [...].

Bibliografia:

- Frame D. J. (2001), *Zarządzanie projektami w organizacjach, czyli jak sprostać wymaganiom klienta na czas, nie przekraczając budżetu*, Warszawa.
- Kaufman J. C. (2011), *Kreatywność*, Warszawa.
- Lock D. (2009), *Podstawy zarządzania projektami*, wyd. 2 zm., Warszawa.
- Murdoch A. (2004), *Kreatywność w reklamie*, Warszawa.
- Nicholas J. M., Steyn H. (2012), *Zarządzanie projektami. Zastosowania w biznesie, inżynierii i nowoczesnych technologiach*, Warszawa.
- Pawlak M. (2007), *Zarządzanie projektami*, Warszawa.
- Portal Zarządzania (2009) *Zarządzanie projektem* [online], [dostęp: 2012.06.01]. Dostępny w internecie: http://biznet.gotdns.org/index.php?title=Zarz%C4%85dzanie_projektem.

Notka o autorach

Agnieszka Folga

Od 2004 r. pracownik Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, obecnie pracuje w Oddziale Informacji Naukowej na stanowisku bibliotekarza. Poza podstawowym zakresem obowiązków zajmuje się wraz z Joanną Kołakowską promocją biblioteki oraz pozyskiwaniem sponsorów dla biblioteki.

Joanna Kołakowska

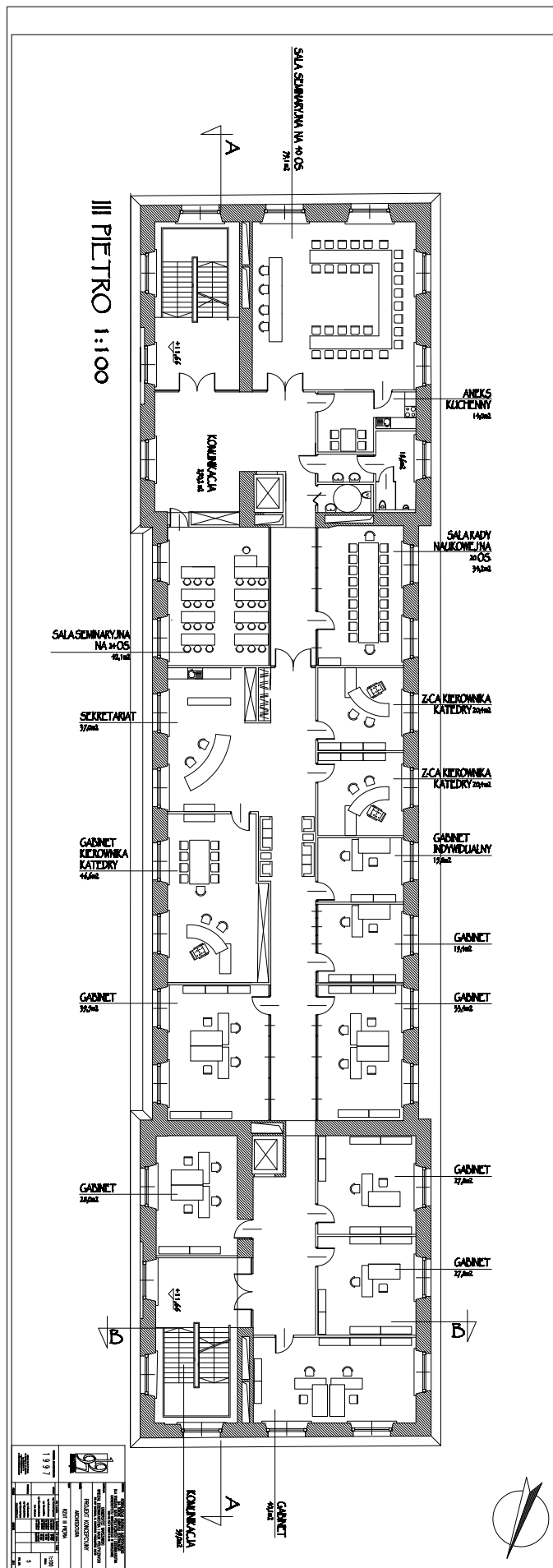

Od 2002 r. pracownik Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, obecnie pracuje w Oddziale Informacji Naukowej na stanowisku bibliotekarza. Poza podstawowym zakresem obowiązków zajmuje się wraz z Agnieszką Folgą promocją biblioteki oraz pozyskiwaniem sponsorów dla biblioteki.

Wykorzystanie funduszy strukturalnych UE przez biblioteki akademickie w okresie programowania 2007-2013

Szanowni Państwo,

Mając na uwadze obowiązek informacyjny i promocyjny wynikający wprost z przepisów prawa wspólnotowego (w szczególności z Rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 oraz Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1828/2006) oraz z przepisów krajowych, zwracam się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej wykorzystania funduszy strukturalnych UE przez biblioteki akademickie w okresie programowania 2007-2013.

Pozyskane informacje zostaną wykorzystane do przygotowania analizy odzwierciedlającej aktualny stan wykorzystania funduszy przez biblioteki oraz stosunek bibliotekarzy do korzystania z tego źródła finansowania.

Wypełnienie ankiety zajmie Państwu nie więcej niż kilka minut.
Proszę o udzielenie odpowiedzi w terminie do 22.06.2012.

Bardzo dziękuję za poświęcony czas i wypełnienie ankiety.

mgr Agnieszka Goszczyńska
Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego
Oddział Informacji Naukowej i Prac Naukowo-Dydaktycznych
agnieszka.goszczynska@lib.uni.lodz.pl
www.lib.uni.lodz.pl
*Wymagane

RESPONDENT (INSTYTUCJA) *

proszę podać nazwę biblioteki oraz dane kontaktowe

TYP BIBLIOTEKI *

proszę wybrać

- ☐ BIBLIOTEKA UNIWERSYTETU
- ☐ BIBLIOTEKA POLITECHNIKI
- ☐ BIBLIOTEKA UCZELNI PEDAGOGICZNEJ
- ☐ BIBLIOTEKA UCZELNI MEDYCZNEJ
- ☐ BIBLIOTEKA UCZELNI EKONOMICZNEJ
- ☐ BIBLIOTEKA UCZELNI ROLNICZEJ
- ☐ BIBLIOTEKA UCZELNI ARTYSTYCZNEJ
- ☐ BIBLIOTEKA UCZELNI WOJSKOWEJ
- ☐ Inne: _____

CZY WNIOSKOWALI PAŃSTWO O DOTACJE Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH UE W LATACH 2004-2006 (INDYWIDUALNIE) *

proszę podać przybliżoną ilość złożonych wniosków

	NIE(0)	TAK(<5)	TAK(<10)	TAK (10-20)	TAK (20>)
IŁOŚĆ ZŁOŻONYCH WNISKÓW	☐	☐	☐	☐	☐

CZY WNISKOWALI PAŃSTWO O DOTACJE Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH UE W LATACH 2004-2006 (PARTNERSTWO) *

proszę podać przybliżoną ilość złożonych wniosków

	NIE(0)	TAK(<5)	TAK(<10)	TAK (10-20)	TAK (20>)
IŁOŚĆ ZŁOŻONYCH WNISKÓW	☐	☐	☐	☐	☐

CZY WNISKOWALI BĄDŹ ZAMIERZAJĄ PAŃSTWO WNISKOWAĆ O DOTACJE Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH UE W LATACH 2007-2013 (INDYWIDUALNIE) *

proszę podać przybliżoną ilość złożonych wniosków

	NIE(0)	TAK(<5)	TAK(<10)	TAK (10-20)	TAK (20>)
IŁOŚĆ ZŁOŻONYCH WNISKÓW	☐	☐	☐	☐	☐

CZY WNISKOWALI BĄDŹ ZAMIERZAJĄ PAŃSTWO WNISKOWAĆ O DOTACJE Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH UE W LATACH 2007-2013 (PARTNERSTWO) *

proszę podać przybliżoną ilość złożonych wniosków

	NIE(0)	TAK(<5)	TAK(<10)	TAK (10-20)	TAK (20>)
IŁOŚĆ ZŁOŻONYCH WNISKÓW	☐	☐	☐	☐	☐

PROSZĘ WSKAZAĆ CO WPŁYNĘŁO NA PODJĘCIE DECYZJI *

proszę wybrać (wielokrotny wybór)

- ☐ MOŻLIWOŚĆ UZYSKANIA NOWYCH ŹRÓDEŁ DOFINANSOWANIA
- ☐ MOŻLIWOŚĆ UDZIAŁU W CIEKAWYCH PROJEKTACH
- ☐ MOŻLIWOŚĆ POZYSKANIA NOWYCH UMIEJĘTNOŚCI PRZEZ PRACOWNIKÓW
- ☐ WIZERUNEK NOWOCZESNEJ JEDNOSTKI
- ☐ WPŁYW WŁADZ UCZELNI (POZYTYWNY)
- ☐ WPŁYW WŁADZ UCZELNI (NEGATYWNY)
- ☐ WSPARCIE UCZELNI
- ☐ BRAK WSPARCIA UCZELNI
- ☐ TRUDNOŚCI W PRZYGOTOWANIU WNISKU (IŁOŚĆ ZAŁĄCZNIKÓW DO WNISKÓW)
- ☐ TRUDNOŚCI W PRZYGOTOWANIU WNISKU (SKOMPLIKOWANE PROCEDURY)
- ☐ TRUDNOŚCI W PRZYGOTOWANIU WNISKU (SKOMPLIKOWANE FORMULARZE)
- ☐ POSIADANIE WYSTARCZAJĄCEJ IŁOŚCI FUNDUSZY PRZEZNACZONYCH NA DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKI
- ☐ BRAK FUNDUSZY PRZEZNACZONYCH NA "WKŁAD WŁASNY" W PROJEKCIE
- ☐ BRAK INFORMACJI O MOŻLIWOŚCI DOFINANSOWANIA
- ☐ Inne:

PROGRAM OPERACYJNY

proszę wybrać program operacyjny/programy operacyjne w ramach którego/których wnioskowano o dofinansowanie projektu/projektów w okresie programowania 2007-2013 (wielokrotny wybór)

- ☐ PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO
- ☐ PROGRAM OPERACYJNY INNOWACYJNA GOSPODARKA
- ☐ PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI
- ☐ REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY
- ☐ PROGRAM OPERACYJNY ROZWÓJ POLSKI WSCHODNIEJ
- ☐ PROGRAMY EUROPEJSKIEJ WSPÓŁPRACY TERYTORIALNEJ
- ☐ Inne: _____

CELE WYDATKOWANIA

proszę wybrać (wielokrotny wybór)

- ☐ KONSERWACJA ZBIORÓW
- ☐ DIGITALIZACJA ZBIORÓW
- ☐ ROZBUDOWA SIECI I SYTEMÓW BIBLIOTECZNYCH
- ☐ SZKOLENIA PRACOWNIKÓW, STUDENTÓW, CZYTELNIKÓW (W TYM E-LEARNING), ZAKUP SPRZĘTU
- ☐ BUDOWA I REMONT OBIEKTÓW
- ☐ PRZYSTOSOWANIE DLA POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH (ZARÓWNO: OBIEKTY, ZBIORY - W TYM ZAKUP SPRZĘTU)
- ☐ ZAKUP ŹRÓDEŁ ELEKTRONICZNYCH I BAZ DANYCH
- ☐ ZAKUP ZBIORÓW
- ☐ DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA (W TYM TŁUMACZENIA)
- ☐ WSPÓŁPRACA ZAGRANICZNA (W TYM STAŻE)
- ☐ ORGANIZACJA KONFERENCJI
- ☐ BADANIA NAUKOWE
- ☐ Inne: _____

PROSZĘ WYBRAĆ POLA, NA KTÓRYCH POJAWIŁY SIĘ TRUDNOŚCI PODCZAS PRZYGOTOWANIA PROJEKTU/PROJEKTÓW

proszę wybrać (wielokrotny wybór)

- ☐ TERMINOWOŚĆ
- ☐ DOKUMENTACJA
- ☐ PRAWO ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH
- ☐ Inne: _____

PROSZĘ WYBRAĆ POLA, NA KTÓRYCH POJAWIŁY SIĘ TRUDNOŚCI PODCZAS REALIZACJI PROJEKTU/PROJEKTÓW

proszę wybrać (wielokrotny wybór)

- ☐ TERMINOWOŚĆ

- ☐ DOKUMENTACJA
- ☐ PRAWO ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH
- ☐ RZECZOWA REALIZACJA PROJEKTU
- ☐ FINANSOWA REALIZACJA PROJEKTU
- ☐ REALIZACJA CELÓW PROJEKTU
- ☐ Inne: _____

PROGRAM OPERACYJNY

proszę wybrać program operacyjny/programy operacyjne w ramach którego/których realizowano projekt/projekty w okresie programowania 2007-2013 (wielokrotny wybór)

- ☐ PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO
- ☐ PROGRAM OPERACYJNY INNOWACYJNA GOSPODARKA
- ☐ PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI
- ☐ REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY
- ☐ PROGRAM OPERACYJNY ROZWÓJ POLSKI WSCHODNIEJ
- ☐ PROGRAMY EUROPEJSKIEJ WSPÓŁPRACY TERYTORIALNEJ
- ☐ Inne: _____

CZY ZREALIZOWALI, BĄDŹ REALIZUJĄ LUB TEŻ BĘDĄ PAŃSTWO REALIZOWAĆ PROJEKT/PROJEKTY DOFINANSOWANE Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH UE W LATACH 2007-2013 (INDYWIDUALNIE) *

proszę podać przybliżoną ilość złożonych wniosków

	NIE(0)	TAK(<5)	TAK(<10)	TAK (10-20)	TAK (20>)
IŁOŚĆ ZŁOŻONYCH WNISKÓW	☐	☐	☐	☐	☐

CZY ZREALIZOWALI, BĄDŹ REALIZUJĄ LUB TEŻ BĘDĄ PAŃSTWO REALIZOWAĆ PROJEKT/PROJEKTY DOFINANSOWANE Z FUNDUSZY STRUKTURALNYCH UE W LATACH 2007-2013 (PARTNERSTWO) *

proszę podać przybliżoną ilość złożonych wniosków

	NIE(0)	TAK(<5)	TAK(<10)	TAK (10-20)	TAK (20>)
IŁOŚĆ ZŁOŻONYCH WNISKÓW	☐	☐	☐	☐	☐

OPIS REALIZOWANYCH PROJEKTÓW W OKRESIE PROGRAMOWANIA 2007-2013

proszę podać tytuł projektu i krótko go opisać; jeżeli to możliwe proszę podać stronę WWW projektu, lub stronę WWW na której zostały umieszczone informacje o projekcie realizowanym bądź wyłoniionym do realizowania w tym okresie

POZYSKIWANIE DOTACJI (ODPOWIEDZIALNOŚĆ)

proszę wybrać najczęściej stosowane rozwiązanie

- ☐ PRACOWNIK BIBLIOTEKI
- ☐ PRACOWNIK UCZELNI
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA UCZELNI
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW UCZELNI I BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW UCZELNI
- ☐ FIRMA ZEWNĘTRZNA
- ☐ Inne: _____

RZECZOWA REALIZACJA PROJEKTU (ODPOWIEDZIALNOŚĆ)

proszę wybrać najczęściej stosowane rozwiązanie

- ☐ PRACOWNIK BIBLIOTEKI
- ☐ PRACOWNIK UCZELNI
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA UCZELNI
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW UCZELNI I BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW UCZELNI
- ☐ FIRMA ZEWNĘTRZNA
- ☐ Inne: _____

FINANSOWA REALIZACJA PROJEKTU (ODPOWIEDZIALNOŚĆ)

proszę wybrać najczęściej stosowane rozwiązanie

- ☐ PRACOWNIK BIBLIOTEKI
- ☐ PRACOWNIK UCZELNI
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA UCZELNI
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW UCZELNI I BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW BIBLIOTEKI
- ☐ POWOŁANY ZESPÓŁ SKŁADAJĄCY SIĘ Z PRACOWNIKÓW UCZELNI
- ☐ FIRMA ZEWNĘTRZNA
- ☐ Inne: _____

PROSZĘ OKREŚLIĆ WPŁYW POZYSKANYCH ŚRODKÓW NA DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKI

proszę wybrać (wielokrotny wybór)

- ☐ UROZMAIENIE OFERTY

- ☐ ZWIĘKSZENIE OFERTY
- ☐ POWIĘKSZENIE ZASOBU
- ☐ UŁATWIENIE DOSTĘPU DO ZBIORÓW (W TYM NIEPEŁNOSPRAWNYM)
- ☐ ROZWÓJ BADAŃ NAUKOWYCH
- ☐ ROZWÓJ TECHNOLOGICZNY
- ☐ UTRWALENIE WIZERUNKU BIBLIOTEKI JAKO NOWOCZESNEJ JEDNOSTKI
- ☐ PROMOCJA BIBLIOTEKI
- ☐ PROMOCJA UCZELNI
- ☐ ZWIĘKSZENIE ZATRUDNIENIA
- ☐ DODATKOWE WYNAGRODZENIE PRACOWNIKÓW
- ☐ Inne: _____

PROSZĘ WYBRAĆ ŹRÓDŁA INFORMACJI O FUNDUSZACH UE, Z KTÓRYCH PAŃSTWO KORZYSTAJĄ *

proszę wybrać (wielokrotny wybór)

- ☐ CENTRALNY PUNKT INFORMACYJNY MINISTERSTWA ROZWOJU REGIONALNEGO
- ☐ INSTYTUCJE ZARZĄDZAJĄCE I POŚREDNICZĄCE (W TYM PUNKTY INFORMACYJNE, PORTALE INTERNETOWE, SZKOLENIA)
- ☐ TEMATYCZNE AUDYCJE, PORTALE INTERNETOWE, PRASA
- ☐ PUNKTY INFORMACJI EUROPEJSKIEJ (NP. SIEĆ EUROPA DIRECT)
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA UCZELNI
- ☐ SPECJALISTYCZNA JEDNOSTKA BIBLIOTEKI
- ☐ NIE KORZYSTAM
- ☐ Inne: _____

PROSZĘ OKREŚLIĆ SWÓJ STOSUNEK DO KORZYSTANIA Z TEJ FORMY DOFINANSOWANIA *

proszę zaznaczyć na skali

1 2 3 4 5

POZYTYWNY ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ NEGATYWNY

PROSZĘ OKREŚLIĆ SWÓJ STOSUNEK DO SKORZYSTANIA Z TEJ FORMY DOFINANSOWANIA W NASTĘPNYM OKRESIE PROGRAMOWANIA *

proszę zaznaczyć na skali

1 2 3 4 5

CHĘTNIE SKORZYSTAM ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ NIE SKORZYSTAM

PROSZĘ WYBRAĆ KTO POWINIEN POZYSKIWAĆ DOFINANSOWANIE Z FUNDUSZY UE NA PROJEKTY REALIZOWANE PRZEZ BIBLIOTEKI *

proszę wybrać